

Collegio de la Comp^a de Jesus de Granada
N. 27491

IOANNIS

NEOVILLEI GENVIL-

lani, de pulchritudine
animi,

LIBRI QVINQVE.

In Epicureos & atheos homines
huius seculi.

AD NICOLAVM LO-
tharingum comitem Vade-
montanum.

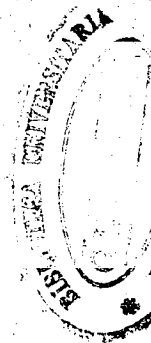
Additus est autem ad hoc opus, rerum in-
signiorum quæ in eo contentæ sunt,
Index locupletissimus.

PARISIIS.

Apud Galeotum à Prato, ad primam Regij
Palatij columnam, Anno

1556.

Cum Privilegio.

Al Collegio de La Comp^a de Jesus de Granada
N. 27491

IOANNIS

NEOVILLEI GENVIL-

**lani, de pulchritudine
animi,**

LIBRI QVINQVE.

**In Epicureos & atheos homines
huius seculi.**

AD NICOLAVM LO-
tharingum comitem Vade-
montanum.

Additus est autem ad hoc opus, rerum in-
signiorum quæ in eo contentæ sunt,
Index locupletissimus.

P A R I S I I S .

Apud Galeotum à Prato, ad primam Regij
Palatij columnam, Anno

1 5 5 6 .

Cum Priuilegio.

EXTRAICT DES RE- gistres de Parlement.

LA Court apres auoir veu la requeste à elle présentée par Galiot du Pré, libraire iuré en l'vniuersité de Paris, afin qu'il luy fust permis, imprimer, ou faire imprimer & exposer en vente deux petitz traictez nouvellement faitz & cōposez par Maistre Iean de Neufuille, Licentié en Loix, Prieur commendatoire de saint Christofle de vie. L'un intitulé De pulchritudine animi, L'autre, Expositio in. 7. Psalms pœnitētiales, reueuz & corrigez par quatre Docteurs en la faculté de Theologie, à ce deputez, avec defenses à tous autres libraires & imprimeurs, de ce ressort, veüe aussi la certificatiō desdictz docteurs, signée Benoist, Millon, Laurētius & B. à Congniaco, à la fin de chescū desdictz deux traictez, a permis & permet audict suppliant, imprimer, ou faire imprimer, & exposer en vente lesdictz deux traictez, faisant defenses à tous autres Imprimeurs & libraires de ce ressort, iceulz liures & traictez, imprimer ne vendre sans le consentement dudict du Pré, usques à six ans, sur peine de confiscation de ceulx qui autrement se trouueront imprimez, & d'amende arbitraire. Faict en Parlement le quatorziesme iour de Iuillet, Lan mil cinq cens cinquante six. Collation est faicte.

Signé

Dutillet.

IOANNIS
NEOVILLEI GENVIL-
LANI IN OPVSVLVM
suum De pulchritudine animi,
ad Nicolaum à Lotharingia Principem illustrissimum, Comitēque
Vademonitanum
Prefatio.

Vlli cuiquam mirum videri debet, Illustrissimè Princeps, si duabus sibi inuicem contrariis rebus compactus mortalis simul & immortalis homo, ad deteriorē partem plærūmque sese ap-

plicet, idq; cupiat, amet, quærat & sequatur, quod suæ primigeniæ veterisque naturæ vel maximè contrarium sit. Nā simulatque lethalis primi parētis noxa, virus suum in omnem suam posteritatem transfudit, illa membris nostris congenita concupiscentia, quam magis cōuenienti nomine D. Paulus nūc mortis, nunc peccati legem vocat, nūquam cessauit hominis animum suapte natura à labore ad libidinem propēssum, in fraudē illicere. Quare factum, vt hominis animus qui ad Dei imaginem & similitudinem est effictus, animus inquam, omnium quæcūque benedictus Deus vnquā fecit, perfectissimum, diuinissimū, nobilissimūque opus, alia atque alia macula connotaretur, crassis igno-

ignorantię tenebris obduceretur, corpori seruiret, immundæq; & corruptibili carni māciparetur. Hinc illa peccatorum omnium proluues, hinc malorum omnium origo, hinc profecta miserabilis humanæ vitæ conditio, quæ nos in tot variâque discrimina trahit. Primum enim, quid periculosius damnosiusve aut à primigenia sua natura virilique dignitate alienius est homini, homini inquam, ad imperatoriam regiâque dignitatē facto & nato, quàm quod se huic concupiscentiæ mancipet, totūque addicat, non aliter atque cuipiâ effronti impudicæq; meretrici? Hæc enim concupiscentia eodem prorsus modo hominis animū captiuat, quo impudens quæuis meretrix, nec aliter eundem fascinat &

dementat, quàm dolosę fallacęque meretricum illecebrę, fuci, mellita verba, blanduláque lenocinia. Sic sibi obstrinxit seruúmque reddidit Samsonem, Dalida: sic Salomonem irretierunt infatuarúntque illę idololatrę concubinę. Sic Herculem, si vera canunt poetę, prorsus demētauit Omphale. Sed quid est quęso, ita immutari, indignęque vinci & mancipari, quàm planę obbrutescere? Quid porrò ita obbrutescere est, quàm epotis veneficę Circes poculis, in varias brutorũ trāsire species, antiqua hominis dignitate priuari, suóque omnino moueri gradu? Hinc, hinc profectò, haud ita pridę orta est illa, quę hactenus cum magno animorum omnium dedecore & exitio perdurauit, Epicureorum
secta,

secta, ex qua propè innumeri porci, hisque longę deteriores athei homines profecti sunt, quorum impuriore vita effectum est, vt maxima vitiorum contagio in vniuersum orbem proserpserit, indeque succreuerint propè innumera maledictorum, malęque eductorum hominum hęreses. Hinc præterea eruperunt leones, pardi, vrsi, lupi, multaque alia magnę feritatis animalia, quorum superba crudelitate, perniciosissq; conatibus & moliminibus factũ, vt optimi quique opprimerentur, vim sibi inferri humilium tenuiúmque simplicitas quereretur, mille indignitates sorbere, milleq; acceptas iniurias musitare cogeretur innocentia. Quid multis agam? Inde exierunt vulpes

innumeræ, quæ & si minùs feræ mi-
nùsque crudeles videantur, ob diffi-
mulatum tamen ingenium suum
nonnunquam magis nocēt, quàm
quæ aperta feritate grassantur. Ab
his autem omnibus, omne iudiciũ,
omne consilium, omnis denique ra-
tio tã aliena tãmque disiuncta sunt,
quàm eadem ab his brutis, de quo-
rum nominibus meritò dicuntur,
remota esse dignoscuntur. Si quidẽ
qui porci, qui muli, qui equi, qui ve-
hirci pro animi, corporisque sui ha-
bitudine vocantur, ventri penitus
obediunt, eaque solùm amant, cu-
piunt, quærunt, laudant & suspiciũt
quæ ad explendum delitiis volupta-
tibùsque animum facere videntur.
propterea istius modi hominum a-
nimus immũdo velut cœno obuo-
lutus

lutus, primigeniam animi sui pul-
chritudinem perdidit, sicque per-
didit, vt anima ipsa tantùm salis vi-
ce huiusmodi hominibus solùm da-
ta esse videatur, ne scilicet eorũ cor-
pora velut inanima, luminéque cas-
sa computrescerent. Quòd si ad hæc
pecuina ingenia, humanarũ diuina-
rumq; rerũ ignorãtiam adiunxeris,
nulla profectò naturæ monstra his
tettiora inuenire poteris. Idem ferè
dicendum de leonibus, pardis, vrsis,
lupis. Horum enim animos sic per-
uertit, sicque ab omni ratione alie-
navit superbia, crudelitas, rapacitas,
insatiabilisq; auaritia, vt nihil prius
habeant, quàm corruptis, & (vt sic
loquar) constupratis suffragationi-
bus emendicatum honoris fastigi-
um, quàm indignis modis quæsitum

dominia, quàm deniq; tot per fas & nefas simul congestæ opes. Nihil autem vilius, nihilve contemptibilius, quàm pietas, fides, iustitia, religio, literæ, disciplinæ, & quæcūque alia sunt animi hominis ornamenta. His autem nihilo meliores sunt vulpini ingenij homines, qui licet nulla vi apertè noceāt, virus tamen suum perniciofa quadam dissimulatione tātisper occultāt & tegunt, donec sub fidei specie insidiosè fraudulenterque læserint. Circumveniunt ergo vnumquēq; & fallunt. Fallūt autē nos maximè, tum quum minimè putamus ab eis falli. Hec igitur monstra quibus ferè vniuersus exundat orbis, faciunt, vt miseriam humani generis conditionem sæpius defleamus. Quis enim

nim non indoleat illud diuini vultus lumen in hominis animo obfignatum, id est, illam Dei impressam in nobis imaginem & similitudinē, partim vitiorū sordibus, partim crassis ignorantia tenebris obduci? Aut quis nō misereatur eorum fortis hominū, qui vsque adeò peruerso præposteroque iudicio sunt, vt se totos fluxis & caducis huius mūdi rebus affigant, posthabitis æternis incorruptilibusque animi bonis, neglectoque Dei & animi sui cultu, atque his omnibus quæ ad mentis suæ ornamentum pertinere dicuntur? Atqui eiusmodi homines non vident nec intelligunt, eorum omniū quæ non in homine modò, sed etiam in vniuerso mundo sunt, optimum esse hominis animum, cum quo si so-

lem, lunam, lucidósque planetas omnes, ipsúmque adeò stellatum firmamentum, si gemmas, vniones, lapillos quosuis preciosos, aurum, argentum, imò verò terram ipsam & quæ in ea sunt contuleris, nihil planè contulisse videberis. Hæc enim ad animum collata, nihil sunt, aut si quid aliud minus nihilo & inferius sit. Ex huius (vt probè intellexisti) immortalis diuinique animi pulchritudine, vestra illa, qua nihil vobis prius est, nobilitas prodiit, nobilitas, inquam, quæ nisi nobili virtutis succo alatur, flaccescit tandem & extabescit: imò verò intermoritur, inanémque & vacuum hominem relinquit, ac indignum, qui de nobilitatis nomine dicatur, eiusque splendorem, dignitatem

tem, autoritatè mque vendicet sibi. Quàm fœlices igitur, quibus in pulchro corpore, pulcher quoque & nobilis, id est, ab omni turpium facinorum cõtatione alienus animus splèdicat, virtutísque suæ radios quaqua uersum profert & eiaculatur. Quàm verè nobiles, verèque beati, qui spoliato vetere homine, Christũ Iesum induerunt, cuius spiritu loti, regenerati, verèq; nobilitati & illustrati, cum beata spe filiorum Dei adoptionè, il lámque posteriorem regenerationè expectât, in qua ipsum quoque corpus, vt vnà cum pulchro, nobilique animo, eiusdem pulchritudinis, nobilitatis & gloriæ fiat particeps, in splendorè corporis Christi Iesu reformabitur. Quo tẽpore totus homo, nõ vt Angelus modo, sed velut

alter quidã Deus, Deo per Christũ
pressiùs fixiùsque coniunctus, gau-
debit, & regnabit in cœlis, ibique
æuo sempiterno perfruetur.

Hæ sunt igitur rationes (Princeps
illustrissime) quæ me mouerunt, vt
iuxta selectas Ethnicorum, Chri-
stianorũque Philosophorum sen-
tẽtias, hominis animi pulchritudi-
nem, quãta possem breuitate expli-
carem, spẽmque mihi confidentiùs
excitare, futurum, vt hoc meo qua-
liqualicũque scripto, & pulchritu-
dinis & dignitatis animi ratio à mul-
tis clariùs intelligeretur, diligẽtiùs
expẽderetur, hac quoque clariùs in-
tellecta & diligentius expensã, ani-
mus ipse pluris fieret, & ambitiosiùs
coleretur. Me quoque ad hoc opus
mouit Epicureorum, hominũque
atheo-

atheorum huius seculi ingens, in-
diẽsque succrescens numerus, quo-
rum abominabilem hæresin non ex
sacris literis modò, ipsorũque or-
thodoxorum Patrum sentẽtiis cõ-
futare, sui que erroris eos reuincere
contendimus, verumetiam ex gẽti-
lium Philosophorum sancitis, qui-
bus tamen Euãgelica lux non afful-
sit. Præter hæc mouit me vt id face-
rẽ, frequẽs recordatio tot maiorum
tuorum, Regum, Ducũ, Comitum,
potentissimorũque Principũ, qui
omnes ex hac vna animi pulchritu-
dine, immortalẽ gloriam sibi, suisq;
posteris comparauerunt. In quibus
vel maximè enituit tuus ille pater
Antonius, qui ob genuinam animi
sui pulchritudinem, id est, bonita-
tem, immortale boni ducis nomen

sibi meruit, cuius vestigia, si tu, ve
nūc facis, imitari nunquā cessaue-
ris, idē quoque nomē quod omni-
bus regnis, omnibus imperiis longē
melius est, hæreditario iure obtine-
bis. Sed & interim ad tāti nominis,
id est, bonitatis amorem, tuorum a-
nimos excitabis, velut honestorum
studiorum incēsor, sedulūque præ-
monstrator paternæ gloriæ, ac vir-
tutis. Quod te præstare, facerēque
doceat Opt. Max. Christus Iesus,

quem obnixè precor, vt perpe-

tuò tecum sit cum om-

ni benedictione

& gratia.

Amen.

Summa eorum quæ in

singulis libris, & capitibus
continentur.

Primus liber quid pulchrum quidve
turpe putauerint illustres Philosophi,
& quid de Deo, animæ immortalitate, &
eius substantia senserint, summam expli-
cat, idque sequentibus capitibus.

Quid in hominis animo turpe, quidve
pulchrum esse putauerint veteres Philo-
sophi.

Cap. 1.

Vt Dei, ita & animi certam veteres Phi-
losophos habuisse notitiam.

Cap. 2.

Quòd magna animi præstantia, id est,
diuinitate eius & pulchritudine moti phi-
losophi, eūdem, portionem vel abscissio-
nem aut radium Dei dixerint.

Cap. 3.

Veteres Philosophos non temerè credi-
disse hominis animum ob suæ dignitatis
præstantiam, ad animum vniuersi redi-
turum.

Cap. 4.

Secūdus quid Philosophi illustres de animi dignitate & pulchritudine scripserint, quidve de eodem senserint, continet, habetque sequentia capita.

Quid Trismegistus de animi dignitate & praesstantia scripserit. Cap. 1.

Quod non solum animi pulchritudinem, sed corporis etiam humani pulcherrimum opificium mirifice laudauerit extuleritque Trismegistus. Cap. 2.

Quam perplexè & inconstanter Hippocrates & Galenus de animi immortalitate, quæ pulchritudinis & dignitatis animi optima pars est, fuerint loquuti. Cap. 3.

Quid de pulchro & bono Plato eiusque interpretes scripserint, Cap. 4.

Quid pulchrum faciat ex Platone. Cap. 5.

Quod Plato animos iustitiæ virtutumque pulchritudine insignitos, post mortem maximis præmiis afficiendos, crediderit. Cap. 6.

Quid de pulchro Plotinus Platonis interpretres

scripserit, & qua via nos Deo similes fieri posse putauerit. Cap. 7.

Quid de pulchro honestoque scripserit Aristoteles. Cap. 8.

Multa Plutarchum de pulchri honestique ratione pulchrè doctèque conscripisse. Cap. 9.

Non solum prædictos Philosophos de pulchro honestoque, id est, de vera animi pulchritudine eiusque bono, præclara scripserunt, sed alios etiam haud illustres Philosophos. Cap. 10.

Poetas animi pulchritudinè, & quid in primis honestum esset intellexisse, idque scitè admodum versibus suis expressisse. Cap. 11.

Tertius liber ex illustribus Philosophis animi turpitudinè aperit, & quæ pro sua constabilienda hæresi Epicurei & athei homines ex Platone & Aristotele desumunt, refellit, idque sequentibus capitibus.

Veteres Philosophos peccati quidem
aa ij

deformitatem, sed non primigeniæ noxæ causam cognouisse. Cap. 1.

Quòd Trismegistus vt primigeniæ noxæ causam, ita & regenerationis authorẽ intellexisse videatur. Cap. 2.

Quòd Trismegistus peccatum, animi deformitatem esse intellexerit. Cap. 3.

Vt pulchri, ita & turpis rationẽ exquisitè Platonem tenuisse. Cap. 4.

Quòd vt pulchris animis præmia, ita turpibus vitiosisque supplicia assignet Plato. Cap. 5.

Quir Plato turpes vitiososque animos in biutorum corpora abire confinjerit. Cap. 6.

Proclum Platonis interpretem, idem cum illo super vitij animorumque turpitudine sensisse. Cap. 7.

Vt pulchritudinis animi, ita & turpitudinis cognitionem habuisse Plotinum. Cap. 8.

Æquè animi vitium ac virtutem Aristotelem intellexisse. Cap. 9.

Epicureorum hæresim multis cõfirmari, quæ nonnulli perperam tribuunt Aristoteli.

stoteli. Cap. 10.

Non Epicureos modò, sed plerosque Platonicos cù Plutarcho, Auerroce, Oenomaio, Theodorito Cyrensi Episcopo, Bessarione, aliisque pluribus temerè affirmare, aut negatam ab Aristotele diuinam prouidentiam, aut ad lunam vsque duntaxat extensam. Cap. 11.

Plutarchum, aliósque Philosophos idè de animi turpitudine cum Platone & Aristotele censuisse. Cap. 12.

Poëtas omnia animi vitia, omnemque eius turpitudinem doctè ingeniosèque expressisse. Cap. 13.

Liber quartus ex sacris literis, Christianorumque Theologorũ sententiis animæ turpitudinem palàm facit, sequentiæque capita continet.

Vnam eandemque esse turpitudinis animi causam, apud Ethnicos Christianosque Philosophos. Cap. 1.

Quomodo turpis anima fiat, iurèque turpitudinis nomine vocetur. Cap. 2.

Quæ sit animæ facies, & quomodo vi-

tiis deturpetur.

Cap.3.

Quomodo anima rugosa dicatur, & quæ sint illius rugæ.

Cap.4.

Curuam animã esse quæ peccato mancipata fuerit.

Cap.5.

Quomodo tetra & fusca anima intelligatur, & quæ ipsius sit nigredo.

Cap.6.

Peccatricẽ, immundãque fornicatricem peccatoris animam dici.

Cap.7.

Animã peccatoris hominis menstruatã à Prophetis dici.

Cap.8.

Lepra affici, leprosamque dici peccatoris hominis animam.

Cap.9.

Quã inueterata animę lepra, exitialis & perniciofa sit.

Cap.10.

Pestilentem, grauitérque olẽtem impij hominis animam, raucãque & insuauem eius vocem.

Cap.11.

Quibus modis peccatoris impijque hominis anima, dignitatem pulchritudinẽque suam recuperare possit.

Cap.12.

Quintus liber nõ solũ dignitatẽ & pulchritudinẽ ipsius animæ, sed futurã quoque beatitudinẽ ex sacris literis &

ortho-

orthodoxorum Patrum sententiis explicat, idque his capitibus.

Longè maiorem excellentiorẽque pulchritudinẽ esse, quæ iuxta sacras literas, orthodoxorumque Patrum sententias, hominis inest animo, quã ea sit, quę superiùs iuxta Philosophorum sententias est explicata.

Cap.1.

Vnde rerum omnium pulchritudo.

Cap.2.

Primam luminis cœlestis, id est, diuinę pulchritudinis portionem intellectuã naturæ impertiri.

Cap.3.

Quã pulchritudinẽ statim creationis suæ initid, hominis animus habuerit;

Cap.4.

Quod Deus animam statim suæ creationis initid, Spiritus sanctificatione, qua nihil pulchrius aut diuinius est, exornauerit.

Cap.5.

Restituta nobis per filium Dei Spiritus sanctificatione, credẽtium animos denuo renouari, ac denuo regenerari.

Cap.6.

Quibus ex virtutibus decor quæraturo animo.

Cap.7.

Vnde faciei animæ venustas & decor.

Cap.8.

Quæ in animæ membris pulchritudo.

Cap.9.

Quæ in sensibus animæ perfectio. Cap.

10.

Magnam pulchritudinis accessionem animæ fieri ex Spiritus sancti dotibus.

Cap.11.

Vestibus & fimbriis aureis reginæ, cuius David meminit, magnam animæ notari pulchritudinem. Cap.12.

Animam sponsam Christi & reginam, Dei que filiam dici, ex quo summa eius nobilitas dignitasque significetur. Cap.13.

Animam Deo similem fieri. Cap.14.

Animam vnum cum Deo fieri. Cap.15.

Amantem Dei animam in amatum Deum transferri, ac in cœlis velut alterum in Deo Deum fieri. Cap.16.

IOANNIS
NEOVILLEI GENVIL-
lani, de pulchritudine
animi

LIBER PRIMVS.

*Quid in hominis animo pulchrum, quidue turpe esse
veteres putauerint Philosophi.*

C A P. I.

ETERES illi Philosophi bonitatis, pulchritudinisque animi haud nescij, quid turpe, quid honestum, pulchrumne esset, scriptis suis nobis tradiderunt. Verum cum vitium turpis inhonestique causam esse non ignorarent, vnde tamen vitium ortum esset, & vnde profectum,

in hominis ingenium irrupisset, prorsus nescierunt. Vnde primigeniæ illius noxæ ratio qua tantoperè ad peccatum reddimur procliues, fuit illis penitus incognita, turpis quidem & pulchri, id est, vitij & virtutis rationem tenuerunt, non tamen ita verè proprièque, & exquisitè, vt Christiani Philosophi. Itaque eos non latuit pulchrum pulchro fieri: cōtrà, quod suo-pte ingenio pulchrum est, turpis præsentia ac communione turpe quoque fieri: ipsùmque turpe accessione turpis turpius fieri. Præter hæc putauerunt nos naturâ ipsa ad pulchrū duci, cuius profectò mirabilē vim in pulchri decorique ratione esse crediderunt. Hac enim ad turpe fugiendum honestūque sequendum animos nostros inuitari inducique cognouerunt. Siquidem naturæ bene institutæ vis nos admonet incitatque, vt omne turpe, id est, quoduis vitiū excremur ac fugiamus. Vitium enim contra naturam est. Quò fit, vt si naturæ conuenienter viuere velimus, cum virtute viuamus oportet. Ibi enim conuenienter naturæ viuunt

non

non poterit, si cum virtute minimè viuatur. Sapienter ergo viuere cum oportet, qui congruenter naturæ viuere volet. Quod Cicero scitè admodū docet libro tertio de Bonorum & Malorum finibus. Circumscriptis igitur, inquit, his sententiis, quas posui, & his quæ similes earum sunt, relinquitur vt summum bonum sit viuere, scientiam adhibentem earum rerum quæ natura eueniant, feligentē, quæ secundum naturam, & si quæ etiam cōtra naturam sunt, reiicientem, id est, conuenienter congruentēque naturæ viuere. Hæc ille. Quòd autem turpe naturâ excremur ac fugiamus, pulchro delectemur, ad idque trahamur, ibidem docet, atque in hanc quidem sententiam. Quis autem, inquit, tam agrestibus institutis viuunt, aut quis cōtra studia naturæ tã vehementer obduruit, vt à rebus cognitione dignis abhorreat, easque sine voluptate aut utilitate aliqua nō requirat, & pro nihilo putet? Aut quis est qui maiorum, aut Africarum, aut eius quem tu in ore semper habes proavi mei, ceterorumum-

A ij

que virorum fortium, atque omni virtute præstantium, facta, dicta, cõsilia cognoscens, nulla animi afficiatur voluptate? Quis autem honesta in familia institutus & educatus ingenuè, non ipsa turpitudine (etiam si eum læsura non sit) offenditur? Quis animo æquo videt eum quem impurè & flagitiosè putet viuere? Quis non odit sordidos, vanos, leues, futiles? Quid autem dici poterit, si turpitudinem non ipsam per se fugiendam esse statueremus, quo minùs homines tenebras, & solitudinem nacti, nullo dedecore se abstineant, nisi eos per se scèditate sua, turpitudine ipsa deterreat. His multùsq; aliis, Cicero pulchro animos hominum delatari trahique: turpi autem lædi & offendi probat, sed multò fusiùs clariùsque id docet & ostendit primo de Officiis libro, quando ita cum Panætio Philosopho loquitur. Principiò, inquit, generi animantium omni est à natura tributum, vt se, vitam, corpùsque tueatur, declinetque ea quæ ei nocitura videantur, omniáq; quæ sunt ad viuendum necessaria, inquirat &

paret,

paret, vt pastum, vt latibula, vt alia eiusdem generis. Commune autem animantium omnium est coniunctionis appetitus, procreãdi causa, & cura quædam eorum quæ procreata sunt. Sed inter hominem & beluã hoc maximè interest, quòd hæc tantum, quantum sensu mouetur, ad id solum quod adest, quòdque præsens est, se accommodat, paulùm admodùm sentiens præteritum, aut futurum. Homo autem qui rationis est participes, per quam cõsequentia cernit, principia & causas rerum videt, earùmq; progressus, & quasi antecessiones non ignorat, similitudines cõparat, rebùsque præsentibus adiūgit atque annectit futuras, facilè totius vitæ cursum videt, ad eamq; degendam præparat res necessarias: eademque natura, vi rationis hominẽ conciliat homini, & ad orationis & vitæ societatem, ingeneratque in primis præcipuum quẽdam amorem in eos, qui procreati sunt, impellitque vt hominum cœtus & celebrari inter se, & sibi obedire velit, ob eãque causas studeat parare ea que

A iij

suppeditent ad cultum, & ad victum, nec sibi soli, sed coniugi, liberis, ceterisque; quos charos habeat, tuerique debeat. Quæ cura exuscitat etiam animos, & maiores ad rem gerendam facit. Post hæc Cicero aliud pulchrum insitum naturâ hominis animo in hanc sententiam dicit. In primisque, inquit, hominis est propria veri inquisitio atque inuestigatio. Itaque cum sumus necessariis negotiis curisque; vacui, tû auemus aliquid videre, audire, ac discere, cognitionemque rerum aut occultarum aut admirabilium ad bene beatæque viuendum necessariam ducimus. Ex quo intelligitur, quod verum, simplex, sincerumque sit, id esse naturæ hominis aptissimum. Addit quoque Cicero ad hanc naturalem veri cognoscendi cupiditatem, principatus appetitionem, quæ certè si virtute nitatur solidaque charitate in patriæ utilitatem remque publicam feratur, haud posterius animi pulchrû est. Huic igitur, inquit Cicero, veri videndi cupiditati adiuncta est appetitio quedam principatus, vt nemini parère animus à

natu-

natura bene informatus velit, nisi præcipienti aut docenti, aut vtilitatis causa iuste & legitimè imperanti: ex quo animi magnitudo existit, humanarumque rerum contemptio. Sed audiamus quæso quàm doctè Cicero & paucis quidè verbis vim naturæ rationisque explicet. Nec verò, inquit, illa parua vis naturæ est rationisque, quòd vnum hoc animal sentit quid sit ordo, quid sit quod deceat, in factis dictisque qui modus. Itaque eorum ipsorum quæ aspectu sentiuntur: nullum aliud animal pulchritudinem, venustatem, conuenientiam partium sentit: quâ similitudinem natura ratioque oculis ad animum transferens, multò etiam magis pulchritudinem, constantiam, ordinem in consiliis factisque conseruandis putat, cauètque ne quid indecorè effœminatèue faciat, tum in omnibus & opinionibus & factis ne quid libidinosè aut faciat aut cogitet. Quibus rebus conflatur & efficitur id quod quærimus honestum, quod etiã si nobilitatum non sit, tamen honestum sit, quòdque verè dicimus etiam si à nul-

A iij

lo laudetur, laudabile esse naturâ. Ex his Ciceronis verbis, vides non solū qua in re situm sit pulchrum & honestum naturale, sed vnde etiā profecta primū sit gentilitia illa nobilitas: quæ cū plurimū à prima sua institutione remota sit, nec ea præstet quæ proximè diximus, indigna est quæ nobilitatis nomine illustretur. Multò autem minùs Christiana nobilitas: quæ multò arctioribus iustitiæ, fidei, religionisque cancellis concluditur. Ex his præterea habes quibus pudefacere possis Epicureos & atheos homines huius seculi, qui iam nullo naturæ ductu, instinctūque moti, sola sua libidine in effrenem feruntur, effundunturque peccandi licentiam. Quasi verò humanam naturam penitus exuerint, brutamque induerint & ferinam. Nunc videndum an veteres Philosophi sufficiētem animi cognitionem habuerint, tantamque ut potuerint interioris hominis pulchritudinem dignitatēque penitus comprehendere:

Vt dei

Vt Dei, ita et animi certam Philosophos veteres habuisse cognitionem.

C A P. I I.

QVia veteres Philosophi cū Deū cognouissent, non vt Deum glorificauerunt, neque grati fuerunt, sed insipide fatueque egerunt siue frustrati sunt per cogitationes suas, & obtenebratum est insciens cor eorum, nihil eis quicquam profuit Dei cognitio. Deū tamen, vt Paulus ait, cognouerūt. Quòd Rom. i. si Dei cognitionem habuerint, eius etiam rei cognitionem habere potuerunt, quæ ad Dei imaginem similitudinēque efficta est, id est ipsius animæ, quam primā secundū Deum mentem esse crediderunt, eamque pulcherrimam, diuinissimamque & immortalem dixerunt. Sed quī fieri potest, vt hæc non sit pulcherrima quam ad Dei Patris imaginem factā esse certissimum est? Quod certè Philosophos non latuit. Nam omnes diuinæ immortalisque & semper existenti rei, id est Deo animam nostram *συγγενέσασθαι*, id

Plato in
Phaedone.

est, cognatissimam, propinquissimam-
que putauerunt. Hinc illud Platonis,
 ὅτι μὴ θεῶν ἢ ἀθανάτων, καὶ νοητῶν, ἢ μνησθεῖν,
 ὡς ἀσφαλύτων, ὡς ἀειώσαντων ὡς κατὰ ταυτὰ ἔ-
 χοντι, ἐκωτῶ ὁμοίωτατον εἶναι ψυχῆν. Nonne,
 inquit, censeres animum ei simillimum,
 quod diuinum est & immortale, & intel-
 ligibile, & vniforme, & indissolubile, &
 quod semper eodem modo similitérque
 in se permanet? Idem quoque de anima
 loquēs in Timæo, ita scribit, φυτὸν οὐκ ἐσ-
 γασθὶ δὲ μὴ οὐρανίου ἐκείθεν γὰρ ὅθεν ἢ πρὸ τῆς
 ψυχῆς γένεσις ἐστίν. Plantam non terrestrē
 sed cœlestem animam vocat, quòd inde
 primum animi exordium fuerit. Quare
 nihil mirum, si in quinto de Legibus ean-
 dem animā θεϊώτατον ἢ οἰκειώτατον ὅμ τῶ θεῷ,
 id est, diuinissimam & familiarissimam
 Deo vocet. Iisdem titulis hominem quo-
 que insignit Aristoteles, vt cuius animū
 exterius aduentare separatum quoque &
 segregatum esse certò sciret, cumque pro-
 pterea quidpiam diceret immortale &
 sempiternum. Sic enim ille, χωριστὸς δὲ
 ἐστὶ μόνου ἑαυτοῦ ὅπου ἐστὶν, καὶ ἑαυτοῦ μόνου ἀθάνατον
 καὶ

Lib. 4. de
Genera. ani-
mal.

καὶ αἰδιον: qui & alibi de eadem mente ita
 scribit, καὶ οὕτως ὁ νοῦς χωριστὸς ἢ ἀμικτός καὶ
 ἀπαθής τῆ οὐσίας ὡρ εὐδρυγία. Atque, inquit,
 hoc modo mens est separabilis, & imper-
 mista & impassibilis, substantia existens
 actu semper, & operans. Aristotelis men-
 tem explicare videtur Cicero quando di-
 cit, Animorum in terris nulla origo in-
 ueniri potest. Nihil est enim, inquit, in
 animis mistum, atque concretum, quod
 ex terra natum, atque factum esse videat-
 ur: nihilque humidum, aut flabile, aut
 igneum. His enim innatū nihil est, quod
 vim memoriæ, mētis, cogitationis habe-
 at, quo & præterita, & futura prouideat,
 & cōplecti possit præsentia, quæ sola di-
 uina sunt. Cæterum hanc mentem cuius
 proximè meminit Aristoteles, primā se-
 cundum Deum mentem facit Philo Iu-
 dæus. Deum autē mentem esse dicit quæ
 supra nos, quā & verbum diuinū vocat,
 ἀτμητοὶ μὴ οὐκ, inquit, αἰ δὴ φύσεις, ἢ περὶ ἡ-
 μῶν τῶ λογισμοῦ, ἢ ὑπὸ ἡμῶν τῶ θεοῦ λόγου.
 Et paulò post, νοῦς τε ὁ αἰ ἡμῶν, ἢ ὁ ὑπὸ ἡμῶν.
 Indiuisibiles igitur, inquit, sunt duæ na-
 turæ,

In libris de
Anima.

Lib. Tuscul.
quæst. 2.

turæ, ea quæ in nobis rationis, & ea quæ supra nos diuini verbi mens, quæ in nobis & supra nos. Hoc autem diuinū verbum characterē animæ dicit. Ipsam autē animam sigillū Dei, *δὴ ἀπὸ τοῦ εἶπερ τῷ θεοῦ λέγου, καὶ ἀοράτου τοῦ ἐμμένου εἰκόνα, δὴ κληροῦ εἶναι νομίσας, ἥς εἶπεν, Ὁ τυπώδης σφραγίς τοῦ, ἥς ὁ χαρακτὴρ εἶπερ ὁ αἰδίος λέγου. οὐκ ἐπὶ τῷ γὰρ φησὶν ὁ θεὸς εἰς τὸ πλάσσειν ἀπὸ τοῦ πνεύματος, ὡς ἀνάγκη πρὸς τὸ ἐπιτελεῖν ταῦτα τὸν θεὸν ἡμῶν, ἀπεικονίζεσθαι. διὸ καὶ τὸν ἀσφραγιστὴν εἰκόνα φασὶ τοῦ γεγενῆσθαι, ἢ μήν κατ' εἰκόνα πνὸς τῆν γεγενῆσθαι.* Vult dicere Deum, id est filiū Dei quem Philosophi mentem secundam, secundum regem, λέγου, diuinam progeniem, hominis archetypum, organū Patris, pastorem, interpretem, & internuntium Dei, aliisque nominibus vocare solent, nulli creatæ rei similem effinxisse animā, sed eam à Mose, diuini verbi & inuisibilis illius Dei imaginem dictam. Moses enim probabile arbitratus est, etiā quod formatum fuit, sigillum esse Dei, cuius character est verbum sempiternū. Inspirauit enim Deus,

*Philo. lib. 2.
allegoriarū
leg.*

inquit, in faciem eius spiraculum vitæ. *Genes. 1.* Quocirca necesse est eū qui accepit ei qui emisit assimilari. Ideo etiam hominē dicunt factum ad imaginem Dei, non ad imaginem alicuius rei creatæ. Hæc Philo, qui cū Iudæus esset, alcius de animi creatione loquutus est. Quaquam ferè omnes Philosophi nō aliter atque ille, loquuti sunt, vt Plato, ipsèque Pythagoras, qui θεῖον γένος εἶναι τοῖς θεοτοῖσι dixit, idem quod Aratus apud D. Paulum. *τὸ γὰρ καὶ γένος ἐσμεν.* Adde quod idem Pythagoras, idem Pythagoreus Iamblichus, idem quoque Pythagoreus Archytas sentit. Solebat enim dicere, hominem omnium animalium sapientissimum, à Deo creatum, eique datum, vt cognoscere & intelligere posset omnia. Et idcirco impressam illius animo, omnium rationum plenitudinem, in quibus vniuersæ rerum species continerentur, & omnium nominum ac verborum significationes. Quæ nimirū Theologia à Mercurio Trismegisto desumpta est, qui multò antè & hominis creationem, & diuinam eius natu-

Act. 17.

In Pimand.

ram his verbis expresserat. ο δὲ πάντων πα-
 τερ, ο νῦν ζων καὶ φύσις ἀπεκύνσε τὸν αἰθέρα πορ
 αὐτῶ ἴσον, οὗ ἡρώαθη ὡς ἰδίχ τῶνον. Omnium,
 inquit, pater genitrixq; mens, cū sit vi-
 ta, & natura, peperit hominem sibi simi-
 lem, quem tāquam propriam prolem di-
 lexit. Horum Philosophorum sententias
 sequutus Cicero, quandā ex iis quæ dicta
 sunt, velut epitomen educit, & contrahit
 in hūc modū, Tenemur, inquit, agnatio-
 ne diuina: genus nostrum, id est, eius qui
 verè homo est, nēpe animus, nō est à cor-
 poreo corruptibilisq; mundo, sed à Deo.
 Propterea diuinum genus est nobis, vt
 haudquaquā timere quasi morituri de-
 beamus, imò fidendum est maximè, ma-
 gnāque cum alacritate viuendū, quibus
 non sit cum his quæ moriuntur agnatio,
 sed cum Deo immortalī.

Longè pluribus maioribusque testimo-
 niis probare possemus veteres Philoso-
 phos non Dei modò magnam cognitio-
 nem habuisse, sed humani quoque animi.
 Non abs re autem eos Dei cognitionem
 habuisse diximus. Nam si Dei, hominis arche-

archetypi & exemplaris cognitionē ha-
 buerint, ipsius quoq; hominis qui ad ver-
 bi diuini, imaginis & splendoris Dei ex-
 emplar effectus est, cognitionem habuif-
 se certissimum est. Vtriusque enim velut
 copulata, connexa & coniuncta est co-
 gnitio, & ea quidem difficilis & subob-
 scura, vt ait Cicero. Mihi quidē, inquit, *Lib. Tuscul.*
 naturam animi intuēti multò difficilior *quæst. 1.*
 occurrit cogitatio, multòque obscurior,
 qualis animus in corpore sit, tanquam a-
 lienæ domi, quàm qualis cū exierit, &
 in liberum cœlum quasi in domum suam
 venerit. Si enim quod nunquam vidi-
 mus, id quale sit intelligere nō possumus,
 certè & Deum ipsū, & diuinum ani-
 mum corpore liberatū, cognitione com-
 plecti nō possumus. Non est tamen quòd
 ob huiusmodi difficultatem in animi
 præstantiam, dignitatēque & pulchri-
 tudinem inquirere, ac de eadem differere
 non debeamus.

Quòd magna animi præstantia, id est, & diuinitate eius & pulchritudine moti Philosophi, eundem portionem vel abscissionem aut radium Dei dixerunt.

CAP. III.

SI Epicureis illis porcis, quorum in præfatione meminimus, minimè rationis mica superesset, tot Ethnicorum philosophorum rationibus ac testimoniis pudefierent, & ad veritatis viam reuenterentur. Multò autem magis huiusce temporis athei, qui non solum cum Diagora Milesio, & Theodoro Cyrenèsi, Deum esse negat, sed etiam cum Dicæarcho, aut Aristoxeno mortalem animum credunt, vsque ad eòs obcæcauit & in profundam ignorantie abyssum præcipitauit brutalis viuendi ratio, immunda carnis voluptas, perniciosaque peccandi cõsuetudo. Deum immortalem quid fiet huiuscemodi mulis, equis, & hircis, qui repudiata aut neglecta Christi Iesu doctrina, quam palàm probauit & confirmauit Deus, ad insanias falsas animum adiunxerunt,

xerunt, seseque impuriore viuendi modo totos contaminauerunt? Ecce enim non vident nec intelligunt huiusmodi homines impuri, quòd ea veritatis luce destituti Philosophi, quam doctor noster omniumque Philosophorum princeps Christus Iesus per vniuersum terrarum orbem longè lateque diffudit, consonantia tamen nostræ professioni fideique Christianæ scripserunt, & vsque dum in terris vixere, ea ipsa constanter deprædicarunt. Hoc nobis testabuntur præclara illa axiomata quæ de animæ ratione posteris tradiderunt, cuius inestimabili dignitate, pulchritudinèque moti, portionem Dei eam esse dixerunt. Quod tametsi in se falsum sit, si tamen sanè intelligatur, verissimum est. Primus Pythagoras censuit animum esse per naturam rerum omnium intentum & commentem, ex quo animi nostri carperentur. Sed huius placitum minimè placet Cicero. Non enim vidit, inquit Cicero, distractione humanorum animorum discerpi & dilacerari Deum, & quum miseri animi essent, quod plerisque contingeret,

*Cicero de
Nat. Deor.
lib. 1.*

tum Dei partem esse miseram, quod fieri non potest. Addit quoque Cicero, Cur autem quidquam ignoraret hominis animus, si esset Deus? Quomodo porro Deus iste si nihil esset nisi animus, aut infixus aut infusus esset in mundo? Hæc Cicero, sed fallitur ipse, aliorumque Pythagoræ verba atque capi debuerunt, accipit. Non enim Pythagoras eò ignorantiæ lapsus est, ut putauerit diuisibilem esse Deum, quæ toties simplicissimæ & indiuisibilis substantiæ esse prædicauit, sed propter maximam quæ cum Deo habemus cognationem & affinitatē dicere voluit animos nostros velut decerpi à Deo, ut & ipsi Christiani Philosophi hominem dicunt exiisse à Deo, quod hominis animus imago & similitudo Dei sit. A Deo enim exiuimus quod eius afflatus, aspirationes, occultæ emissiones, expressionesque sumus, ut ex Mose colligere possumus. Epictetus Philosophus ἀπώσματα id est abscissiones quasdam & auulsiones ex Deo, animos esse dixit. Dico autē abscissiones non substantiales, sed tales quales illi sunt afflatus quo-

quorum meminit Moses. Philo huiusmodi afflatus ἀπώσματα magis proprio conuenientique nomine vocat, id est, scintillas, siue radios, velut ab illa luce diuina missos, & ex illa velut abscissos separatosque, qui dum ab illa indiuisibili immutabilique luce emittuntur, nihil imminuitur, neque alteratur Dei substantia, nisi forte dicere velis, Solis substantiam minui alterarique, quando suos in terram eiacularatur radios, quod ridiculum esset dicere. Sed ut doceamus Ciceronē pessimè Pythagoræ verba interpretatum fuisse, audiamus Epictetum Philosophum Pythagoræ mentem nobis aperientem: ὅλη αἱ ψυχὰί μιν οὕτως εἰσὶν ἐσθὲς μετὰ καὶ συναφεῖς τῷ θεῷ, ἅπερ αὐτῷ μόρια οὐρα καὶ ἀπώσματα. οὐ παντὸς δὲ αὐτῷ κινήματος, ἅπερ οἰκείου συμφυοῖς ὁ θεὸς αἰσθάνεται. At animorum, inquit, qui eò usque sunt connexi & copulati Deo, seu sint particulæ eius & abscissiones, nonne motum seu proprium & coniunctum sentiet Deus? Hic vides per similitudinē loquutum Epictetum, nec voluisse hanc cuius meminit, copulationem substantialem esse. Sed audiamus quæso, Mercurium

Trismegistum, ex cuius schola suam Philosophiam hauserat Pythagoras, hoc nobis clarè explicantem, ὁ νοῦς, inquit, ἐκ ἐστὶ ἀπὸ τῆς μὲν τοῦ θεοῦ, ὅτι ἐστὶν ἡ πλωμένη, καὶ τὰ πρὸς τὸ θεὸν ἡλίον φῶς. Mens, inquit, non est abscissa ex substantia Dei, sed quasi explicata veluti Solis lux. Quare vt modò diximus aptè commodèque Philo Iudæus vocat eiuscemodi explanationē, aut aspirationem, vt cum Mose loquar, ἀπὸ ἀσμά id est radium, πᾶς ἀθροῦς, inquit, κατὰ τὴν διάνοιαν οὐκ ἐστὶν ἀπὸ ἀσμά, ἢ ἀπὸ ἀσμά γεννῶς. Omnis homo, inquit, secundum mentem similitur communicatque cū verbo diuino, factus beatæ naturæ expressio, aut abscissio, aut radius. Sed neque aliter intellexit Plato animum nostrum portionē Dei esse. Qui fieri enim potuit, vt Plato posuerit diuisibilem esse sectilemque Deum, quem teste Porphyrio toties indiuisibilem ἢ μένοντα τὸ ἐαυτῶν ἑαυτῶν, id est, permanentem in vnitae suæ substantiæ dixerit? Sed vt ego vnico tantum Platonis testimonio mendacij reuincam eos qui hac in re Platon

*Philo. lib. 2.
Allegoriarum leg.*

toni imposuerunt, ostendā ex eius placitis non solum immortalē, vniformē indissolubile esse animā, sed multò magis Deum ipsum quem prorsus secundum scipsum existere, & secundum eadem semper se habere nō semel pronunciarit. Sic ergo scribit, σὺ πειθῆ, ἐφῆ, ὡς κέβης, εἰ ἐκ πάντων τῶν εἰρημένων τὰ δὲ ἡμῶν συμβαίνει, τὸ μὲν θεῶν, ἢ ἀθανάτων, καὶ νοητῶν, ἢ μνησίδεῖ, ἢ ἀθάλατων, ἢ αἰὼσώπως ἢ κατὰ ταυτὰ ἐγένετο ἑαυτῶν ὁμοιωτατορ εἶναι ψυχῶν. τὸ δὲ ἀθροῦς, ὡς θνητῶν, καὶ ἀσμά, ἢ πλωμένη, ὡς ἀθάλατων, ἢ μηδὲ ὡς κατὰ τὰ αὐτὰ ἔχοντι ἑαυτῶν ὁμοιωτατορ αὐτῶν εἶναι σῶμα. hoc est, Animaduerte ὁ Cebes, num hæc ex omnibus quæ dicta sunt consequatur, videlicet ipsi diuino, immortalis, intelligibili, vniformi, indissolubili, semper eodemmodo & secundum eadem sibi met habenti, animam esse similitam: humano verò, mortali, nec intelligibili, multiformi, dissolubili, nunquam eodē modo sibi met se habēti similitum esse corpus. Sed alibi mentem suam paucis verbis aperit Plato, animam dicēs opus esse Dei, non Deum ipsum. Nam si verè pars Dei esset, Deus esset, nec diceretur opus Dei.

*Plato in
Phædo.*

Sicenim scribit teste Plutarcho. ἢ μὲν λογικὴν ἀφθαρτον, καὶ γὰρ πῶς ψυχῶν οὐ θεὸν, ἀλλὰ ἕρως ἀίδιον θεὸν ὑπαρχειν, partem rationalem esse immortalem. Etenim animam quidem non Deum esse, sed opus æterni Dei. His omnibus aperte suffragatur Aristoteles, qui mentem exterius progredi καὶ θεὸν μόνον dicit. λέγεται δὲ ἄρ' νοῦν μόνον θύραθεν ἐπεισέναι, καὶ θεὸν εἶναι μόνον. οὐδὲ γὰρ αὐτὸς τῆ' οὐρανοῦ κινωνεῖ ἑσπερικὴν οὐρανίαν. Superest, inquit, solam mentem exterius ingredi, & solam diuinam esse, cuius operatio non communicat cum actione corporea. Quod sic ab Alexandro explicatur, ὁ θύραθεν, inquit, καὶ ἡμῶν γινόμενος ἢ ἀφθαρτος, ἀφθαρτος δὲ, ὅτι ἢ φύσις αὐτῆς ζωῆς ἐστίν. ὁ οὖν νοῦς μὲν ἀφθαρτος εἰ ἡμῶν νῦν οὗτος ἐστίν, ὁ πνευματικὸς περὶ ἡμῶν νοῦς, ὅν καὶ θύραθεν ἀεισοπέλιος λέγει, νοῦς ὁ ἕξωθεν γινόμενος εἰ ἡμῶν. Hęc ille. Quāquā sunt qui putant eundem de vniuersali intellectu loqui. Rursus Aristoteles de hominis mēte ita (vt iā diximus) scribit, καὶ οὕτως ὁ νοῦς πνευματικὸς ἢ ἀπείριστος τῆ' οὐρανοῦ κινωνεῖ. Atq; inquit, hoc modo mens est separabilis & impermixta & impassibilis, substantia existens actu semper, & operans. Et hoc certè ipsum so-

lum

lum est, id est, solam ipsam animam separari posse dicit, tanquam sempiternum à corruptibili. ἀλλ' εἴκοι ψυχῆς ἑπομένῃ, καὶ ἴσο μόνον εἰδέχεται χωρίζεσθαι, καὶ διαπερῆν ἢ ἀίδιον τῆς φθαρτοῦ. τὰ δὲ λογικὰ μόρια τῆς ψυχῆς, φανερόν ἐστι τὸ ὅτι οὐκ ἐστὶ χωρεῖν, inquit, ille. Quæ omnia tā clara tamque aperta, miror non intelligere recentiores quosdam ineptè meo iudicio philosophantes, Aristotelisque verba, quò fert libido impudenter detorquentes. Miror præterea Theodoritum, Cyrensem Episcopum, virum doctum & sanctum hoc non animaduertisse, Themistium quoque eò ignorantiae lapsum, vt animum agentem, intellectum vniuersalem putaret, id est, vnam omnium animā esse crederet, quod est falsissimū. Nos tamen non inficiamur Deum, cuius quidā velut afflatus expressio, explicatio, emissio, abscissio, & radius mens nostra dicitur, ob ipsius quam ipsa præ se fert imaginem, magnum illum intellectū dici posse. Ille enim solus animorum omnium illuminatio, atq; etiam animatio verè dici potest: quod & credidit

B iij

Pythagoras, Plutarcho & Cicerone testi-
bus. Vnum enim Deum esse fatetur in
mundo ipso, totum in toto, omnes cir-
cumquaque cōsiderantem generationes.
Seculorum omnium temperiem, opificē
seu lumē suarum facultatum & operum,
in cœlo lumen, omnium patrem, mētem
animationēque omnium & motū. ὁ μὲν
θεὸς εἷς, αὐτὸς δὲ οὐχ ὧς πῶς ἕσπενοῦσι, ἐκ-
τὸς τῆς ἀεκοσμήσεως, ἀλλ' εἰ αὐτῆ ὅλας εἰ ἔλω,
τῶδ' κύκλω πέσας ἐπισιοπῶν γενεάς. ὅτι κρᾶσις
τῆ ὄλθρου αἰώνωμ, ὃ φῶς, τῆν αὐτῆ διωάμεωμ κῆ
ἐρωμ ἀρχὰ πάντων, εἰ ἐρανῶ φωσῆρ, ὃ πάντων
πατήρ, νοῦς, καὶ ψυχῶσις τῆ ὄλθρου ἀπάντων κί-
νασις. Hæc ille, cuius verbis rursus vides
quomodo idem Pythagoras animos no-
stros à Deo, quem animum censuit per
naturam rerum omnium intentū & cō-
meantem, decerpi intellexerit. Voluit
enim dicere Deum omnium patrem, sed
in primis cunctarum rerum ψυχῶσιμ, id
est animationem esse. Animum tamen,
non animationem vertit Cicero, nobis
nimirum, sed præter opinionē suam de-
clarans, quam ob causam Pythagoras
Deum,

Deum, animationem siue animum no-
strum vocasset, quia scilicet, inde animi
nostri carperentur, id est, velut discerpe-
rentur, vt diximus.

*Veteres Philosophos non temere credidisse hominis
animum ob suæ dignitatis & pulchritudinis
præstantiam ad animum vniuersi
rediturum.*

C A P. III.

VEteres Philosophos tres hypostasēs
in summa illa diuinitate, à qua, &
per quā, & in qua omnia sunt, po-
suisse certissimum est. Harum primam,
patrem, primum regem, principium pri-
mum, summum bonum, primam diui-
nitatem, maximam mētem, Pythagoras,
Plato, Plotinus, Proclus, Numenius Py-
thagoreus dixerunt: Alterā verò hypo-
stasin, filium, secundum regem, mentem
quoque Plato, Proclus, Plotinus, & Nu-
menius nominauerūt: Mentem ab æter-
no genitam Porphyrius: Mentem & pro-
lem diuinam Trismegistus: Mētē à pa-

tre genitam, ideámque totius pulchritudinis, Plotinus, filiam summi boni Macrobius, verbum diuinum, exemplar & ἄρ πλὴν ἑστειν τοῦ θεοῦ λόγος, id est plenissimum Dei verbum, primogenitum filium Dei, summum sacerdotem & quendam velut πλείων ἄρ καὶ μυσάων ἄρ, id est initiationum, mysteriorumque principē, (quibus nominibus utitur, hisque aptissime appellat Christum Iesum D. Dionysius,) characterem præterea & pastore & regem, & Angelum & internuntium interpretemque ac aliis quoque nominibus vocat Philo Iudæus. Tertiam autem substantiam siue hypostasim, quam nos spiritum sanctum dicimus, tertium regē, tertiū quoq; principium vocarūt Plato, Proclus, & Plotinus. Tertium numen Numenius. Rursus animam mundi, Plato, Proclus, & Plotinus. Spiritum Trismegistus. Scribit enim Trismegistus eo omnia indigere, portari ab eo omnia secundum dignitatem, omniáque viuificari & nutrirī. Credit præterea eundem à sancto fonte dependentem spiritum, omnibus spiritibus animatibúsque auxilia

to-

torem esse. Sic enim Trismegistus in sermone ad Æsculapium. τούτου τοῦ πνύματος, οὗ πομάμης πρὸ ἕωρον, πάντα χηζεί, τὰ πάντα γὰρ βασάζωμ, κατ' ἀξίαν ζωοποιεί καὶ βέφει, καὶ τὰς ἀγίας πηγῆς βήρηται, ἰδιουρομ πνύμασι καὶ ξώοις ἀπασιν ἀεὶ ὑπαρχουμ. Et hæc profectò illa est animatio mundi, ad quam solutus corpore animus redit, vt Plutarchus scribit. πυθαγόρας, inquit, καὶ πλάτων ἀφ' ἑαυτοῦ εἶναι ψυχῶν, βιούων γὰρ πρὸς πῶν τῶ παντὸς ψυχῶν, ἀναρχοῦν εἰς τὸ ὀμογενές. Hæc fuit Pythagoræ & Platonis sententia, incorruptibilem esse animam. Exeūtem autem reuerti ad animam vniuersi, ad suum genus. Vocat autē animam vniuersi, hūc spiritū, cuius Trismegistus meminit, à quo velut decerpi animos, Pythagoras, & eisdem τὸ θεοῦ ἐλάμπεσαι, id est, & à Deo radiare siue relucere Simplicius dixit. Quem totius cæli animam Plato existimauit, viuificationem vniuersi Trismegistus, animationē mundi Pythagoras, post Pythagoram idem quoque scripsit Plotinus. Sic enim ille, Illud primum, inquit, quisque cogitet, quòd hæc totius mundi animatio cun-

cta

*Plotinus de
tribus sub-
sistentis.*

Sta animantia creauerit, eisque vitā in spirita-
uerit, animalia in quā omnia quæcunque
celat mare & tellus, quæ volāt in aëre, &
quæ sunt in cœlo astra diuina. Hæc præ-
terea magnū quoque hoc cœlum exorna-
uit: nec solum hoc, sed omnia quoque re-
ctè atque ex ordine ducit & regit, existēs
altera vis & natura, ab his quæ temperat
& mouet, & quæ viuere facit. Nichil igitur
mirum si ad eam redeat animus à quā
primū profectus est. Quod certè christi-
anæ fidei maximè est consentaneū. Nā
à spiritu sancto cuncta contineri cunctā-
que animari & viuificari canit scriptura,
canit & Christiana ecclesia, Emitte, in-
quit David, spiritum tuum & creabun-
tur, & renouabis faciem terræ. Ad huius-
modi igitur spiritum creatorem & affla-
torem spirituum omnium, redituri sunt a-
nimi nostri, prius tamen ab eodem spiri-
tu regeneriti & noui facti. Spiritus, inquit
Salomon, reuertetur ad Dominum qui
dedit illum. Sic autem reuertetur vt ab eo
profectus, non auulsus, eidē perpetuò cō-
iūgatur. Quod satis nobis aperit & mani-
festat diuinus ille Christi Iesu sermo, quē
paulò

Psal. 103.

Ecclesiast.

12.

paulò antequam moreretur, ad patrem
suum hunc in modum habuit. Non pro
eis, inquit, rogo tantum, sed & pro iis qui
credituri sunt per sermonē eorum in me:
vt omnes vnum sint, sicut tu pater in me
& ego in te, vt & ipsi in nobis vnum sint,
vt credat mundus, quòd tu me miseris: &
ego gloriam quam dedisti mihi, dedi eis,
vt sint vnū, sicut & nos vnum sumus, ego
in eis, & tu in me, vt sint consummati in
vnum. huc vsque Christus Iesus. Sed ne-
que hęc futuram animorum nostrorum
cum Deo per Christum Iesum coniun-
ctionem, neque istam spirituum, de qua
loquimur, ad animam vniuersi reuerfio-
nem, satis intelligere videntur quidā hu-
iusce temporis Philosophastri, ne dicam
Epicurei ac athei homines, nouā nescio
quam vniuersi animā, vniuersum terra-
rum orbem animantem somniantes, cu-
ius quidē quasi substātiales radij aut scin-
tillæ sint, particulares nostrū omnium
animę. Atqui hoc ipsum nec Pythagoras,
nec Plato, nec alij Philosophi vnquā ex-
cogitarunt. Sint igitur nobis, vt somnia,
meraque deliramenta quæcunque in hęc

partem effutierunt impudentes illi Philosophastri. Sed vt ad rem reuertamur, nō parum dignitatis animis nostris plarique illustriores Philosophi tribuunt, quod à Deo afflato, Deo συγγενεστέτης, ὁμοιωτέτους, ὁμοιωτέτους, animos ad Deū quoq; tandē reuersuros, cum eoque sempiterno æuo perfruituros cōstanter pronūciēt. Quod certē nostri temporis Epicureos, eorūque consortes atheos homines valde pudēfacere deberet, cū videant se suæ impuriōris pecuinæq; vitæ ac extremæ ignorantæ argui, suique perniciosi erroris reuinci, idq; à prophanis Ethnicisq; Philosophis, quibus si ea lux affulsisset, quæ his porcis, quod quæso nobis solidæ fidei veritatīque Christianæ dogma reliquissent? Sed de his hætenus dictum sit. Nunc ad primæ notæ primique nōminis Philosophos accedamus, eosq; sigillatim excutiamus, vt scitis eorū placitis ac sanctis animi dignitatem, pulchritudinēque magis atq; magis afferamus, & explicemus.

FINIS LIBRĪ PRIMĪ.

IOANNIS
NEOVILLEI GENVIL-
lani, de pulchritudine
animi,

LIBER SECVNDVS.

Quid Trismegistus de hominis animi dignitate pulchritudinēque scripserit.

C A P. I.

QUIA Mercurius Trismegistus ferè omnium Philosophorum antiquissimus perhibetur, ab eo incipiendū, primoque eum excutiendum duximus. Fuit enim Mercurius eo tempore quo Mose iam nato, floruisse putāt Athlantem Astrologum, Promethei Physici fratrem, ac maternum

auum maioris Mercurij, cuius nepos fuit hic Mercurius, τεισμέγιστος, id est, ter maximus meritò nominatus. Nā præterquàm quòd, vt quidā volūt, maximus rex, & sacerdos fuerit, maximus quoque Philosophus iure dictus est: ab eo enim eiusque schola, magnorum Philosophorum, Pythagoræ, Platonis, aliorumque plurium Philosophiam, melioremque doctrinam profectam videmus. Aliam causam affert Suidas quamobrè τεισμέγιστος dictus fuerit: eo enim nomine, idcirco vocatū scribit, quòd de Trinitate oraculū edidisset, dicēs in Trinitate vnā esse diuinitatē, his verbis. Erat lumen intellectuale, ante lumen intellectuale. Et erat semper Mens Mētis luminosa. Et nihil erat, quā horum Vnitas, & Spiritus omnia continens. Extra hunc non Deus, non Angelus, non substantia vlla alia. Omnium enim Dominus, & Pater & Deus, & omnia sub ipsum & in ipso sunt. Nam Verbum eius perfectum & fœcundum, & opifex, puer in fœcūda natura, & in aqua fœcūda, prolificā fecit aquā: sed præstat ipsius

Suidæ

Suide verba subiicere, quibus fortasse Greci sermonis amatores magis delectabuntur. Ερημῆς, inquit, ὁ τεισμέγιστος οὗτος ὡς Αἰγύπτῳ σοφός. ἤκμαζε δὲ πρὸ τῆς φαραώ. ἐπέκλητο δὲ τεισμέγιστος, διότι πρὸς τεισάδου ἐφθέγγετο εἰπὼν εἰ τεισάδι μίαν εἶναι θεότητα. οὕτως ὡς φῶς νοερόν πρὸ φωτός νοεροῦ καὶ ὡς αἰνοῦς νοός φωτεινός, καὶ οὐδὲ μὲν τόρου ἢ ἢ τοῦτε ἐνόησι, καὶ πνεῦμα πάντα πρὸ διέξου. ἐκὸς τοῦτε οὐ θεός, οὐκ ἄγγελος, οὐκ οὐσία τις ἄλλη. πάντων γὰρ κύριος καὶ πατήρ. Ὁ θεός, ἢ πάντα ὑπ' αὐτὸν, καὶ εἰ αὐτῷ ὄσιον. ὁ γὰρ λόγος αὐτῷ πάντελφος ὦν ἢ γένιμος, ἢ δημιουργός εἰ γένιμῶ φύσει ποιεῖ ὦν, καὶ τινίμῳ ἕδαπ, ἐγκύου ἢ ἕδαρ ἐρωίνοθ. Mercurius ergo Trismegistus in eo dialogo qui Pimander inscribitur, post affabrè explicatam mūdi ipsius creationē, Patrē Deum, quem lucē & vitam vocat, ex vita & luce hominem creasse, vt is ad vitā rursus lucēmque transcenderet, ita scribit. Φημὴ ἐγὼ ὅτι ἐκ φωτός καὶ ζωῆς σωθήσῃ μὴ ὁ πατήρ τῆν ὄλθον, ἔξ οὗ γέγονε ὁ ἀνθρώπος. εὖ φημί λαλῶν, φῶς καὶ ζωὴ ὄσιον ὁ θεός, ἢ ὁ πατήρ, ἔξ οὗ ἐγένετο ὁ ἀνθρώπος. ἄλλ' οὐ μάλιστα εἰ αὐτὸν ἐκ ζωῆς καὶ φωτός ὄντα, καὶ ὅτι ἐκ τούτων τυγχάνεις, εἰς ζωὴν πάλιν χωρήσεις. Agnosce, queiso,

In Pimand-

C

hic tu quicumque ex Epicureorum vel atheorum hominum grege, quam hic dignitatem, pulchritudinēq; homini tribuat Trismegistus. Ex iis enim, quæ soli Deo tribuuntur, id est ex luce & vita hominem componit. Sed quid luce & vita aut pulchrius aut melius? Plus est, quod etiam hominem ipsum, per Dei cognitionem Deo simillimum, atque etiam in

In Pimand.

Deum transire facit. ἐνόησας, inquit, ὁρθῶς, ὡς ὕψος καὶ τὰ πρὸς οὐρανὸν εἰς ἀντὶν χρεῖν, ὅπου ἔχει ὁ Θεὸς λόγος. Propterea haud im merito pulchrum hominem vocat, quod eius Patris ferat imaginem, in quæ tadem fit transiturus, eius inquam Patris, qui totus lux, totusq; vita est, qui sua ipsius forma, quam in homine, velut in filio suo videt, delectatus, sua omnia opera humano

In Pimand.

vsui concessit. ὁ δὲ πάντων πατὴρ ὁ νοῦς, ὡμ ζῶν καὶ φῶς, ἀπεκύνθη μὲν αὐτῶν ἴσων, οὐ ἠρέαθη ὡς ἰδίον τέκευ, πῶς καὶ τὸ πατρὸς εἰκόνα ἔχωρ. ὄντως γὰρ ἢ ὁ Θεὸς ἠρέαθη τῷ ἰδίῳ μορφῆς, καὶ παρῑδῶκε τὰ ἐαυτῶ πάντα δημιουργήματα. Vt autem Trismegistus ostendat, quibus modis homo Dei filius, congenitam sibi pulchritudinē, virilē- que

que dignitatem sartam tectam conseruare possit, vult eum ante omnia, bonum, pium, purum, religiosumque esse, quod mēs solis piis, puris, religiosisque animis adfit, eisque magnum agēdarum Deo gratiarū argumentū det, ob largā illius quā experiuntur bonitatem. Etenim mente eadem duce, sensuum illecebras, letiferāque deuitāt lenocinia, & quod maius est, turpibus blanditiis aditum intercludunt, imò verò & libidinum omniū fomitem extinguunt. Ille ergo de mente opifce, id est Dei verbo, hunc in modum scribit,

In Pimand.

παρὰ γίνομαι ἐγὼ ὁ νοῦς τοῖς ὁσίοις καὶ ἀγαθῆς καὶ κατὰ τοῖς ἢ ἐλεήμοσι, τοῖς ὀυσεβῶς βιοῦσι, ἢ ἢ παρουσία μου γίνεται βοήθεια, καὶ ἐυδύς τὰ πάντα γνωρίζου, καὶ τὴν πατῑρα ἰλάσονται ἀγαπῑκῶς, καὶ ἐυχαιεσῑσμ βίληθρῶντες καὶ ὑμνοῶντες πεταγμένως πῶς αὐτῑ τῷ σοργῑ, καὶ πῶς τῷ παραδῶναι τὸ σῶμα ἰδίῳ θανάτῶ μυσάπτονται τὰς αἰσθήσεις, εἰδῑτες ὡτῶν τὰ εὐδῑγίματα. μᾶλλον ὅτι ἐκ ἐάσω αὐτῑς ὄντες τὰ πῶς-πίπτονται εἰδῑγίματα τῷ ὄματῑ ἐκπελεσθῑναι, πύλθρῶς ὡμ ἀπκλείσω τὰς εἰσῑδῑδους τῷ κακῶν καὶ αἰχρῶν εἰδῑγμάτων, τὰς εἰδῑμῑσεις ἐκκόπῑωρ Contraria verò mente eadem in

ingrato, impuro, impióq; homine operatur. Nam eum permittit dæmonis vltoris arbitrio, qui ignis acumen incutiens, sensus affligit, magisque atque magis ad designanda nefaria facinora armat hominē, vt scilicet turpioris culpæ reus, acriori supplicio fiat obnoxius. Quæ certè omnia catholica sunt. Nam mens illa, cuius meminit Trismegistus, ὁ παντῶν πατήρ, ὁ νοῦς ὧν ζωὴ καὶ φῶς, in piorum hominū animis inhabitat, vt Christus Iesus his verbis testatur. Qui habet, inquit, mandata mea & seruat ea, ille est qui me diligit, Qui autem diligit me, diligitur à Patre, & ego diligam eum, & aperiā ei meipsum. Et addit, Si quis diligit me, sermonem meū seruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Et idcirco Paulus iubet sedulóque nos hortatur, vt ab omnibus carnis desideriis alieni simus: hoc autem vult & iubet Paulus, vt piè sanctéque viuētes Spiritus sancti templum efficiamur. Idem quoque impios mensæ dæmoniorū participes esse dicit, vnáque cum

In Dimand.

Ioan. 14.

cum Trismegisto, propriis peccatis eodem pessimè affici, grauitérque puniri dicit. Et quemadmodum, inquit, non probauerunt, vt Deum agnoscerent, ita tradidit eos Deus in reprobum sensum, vt facerent quæ non conueniebat, repletos omni iniustitia, scortatione, versutia, auaritia, nequitia, plenos inuidia, homicidio, contentione, dolo, malignitate, suffrones, detractores, Deo odibiles, contumeliosos, superbos, elatos, inuentores malorum, &c. Prius autem idem ferè, idque his verbis dixerat Paulus, propter quod, inquit, tradidit illos Deus in desideria cordis eorū in immunditiam, vt cōtumeliis afficiāt corpora sua in semetipsis. Quod certè verum esse dolentes experimur in Epicureis & atheis hominibus huiusce temporis, ad quos nō solūm Pauli verba dirigi possunt, sed illa etiam quæ superiūs Latine explicauimus Trismegisti verba, Quæ sunt, Ζῆς δὲ ἀδοκτοῖς, inquit, καὶ κακῶς, καὶ πονηροῖς, καὶ φθονεροῖς, καὶ πλεονήκτοις, καὶ φονεῦσι, καὶ ἀσεβέσι πᾶσίν. Ἐπεὶ εἰμι, τῶν πικρῶν ἀμυρόνησις δαίμωνι, ὅστις τῆν ὁ-

Rom. I.

In Dimand.

ξύτηται τῆ πύρος πλοσβάλλωρ, θρώσκει ἀνὴρ
 αἰσθητικῶς, καὶ μάλλον ἰδιτὰς ἀνομίαις ἀνὴρ
 ὀπλιζέει, ἵνα τύχη μείζονθ πικροείας. καὶ οὐ
 παύεται ἐπ' ὀρέξεις ἀπλήτους πλὴν ἰδιθυμίας
 ἐλθῶν ἀνερέως, σορομαχῶν καὶ ὄτιον ἀφαιζέει
 καὶ ἰδιπλέον βασιάνιζέει, ἢ ἐπ' ἀνὴρ πῦρ ἰδι-
 πλῆον ἀνεξάνει. Quæ omnia facile intelligi
 possunt ex superioribus. Rursus ille ut ani-
 mos nostros vera pulchritudine illustre-
 mus, mētēq; id est Deū ipsum nobis præ-
 stititē affitēq; habere possimus, certā viam
 nobis ad id ipsum p̄mōstrat, quæ est pietas
 & dei cognitio. εἰ δὴ ὠσα, inquit, νοῆσαι τὸν
 θεόν, νοήσεις τὸ καλὸν ὁ ἀγαθόν, τὸ ὑπερλάμ-
 πνον, ὁ ὑπερλαμπρόμενον ἕως τῆς θεῆς, ἐκείνο ἢ
 τὸ καλὸν ὁ ἀσύνμετρον, ἢ ἐκείνο ὁ ἀγαθὸν ἀμί-
 μετρον, & post pauca addit, ἐὰν ποδὶ τῆς θεοῦ
 ζητήεις, καὶ ποδὶ τῆς καλοῦ ζητήεις. μία γὰρ ἔστι
 ἢ εἰς ἀνὸν ἀπφορούσα ὁδοῦς, ἢ μετὰ γνώσεως εὐ-
 σεβείας, hoc est, si Deum mente tua com-
 prehendere & percipere poteris, pulchrū
 quoque bonūque perceperis. Pulchrū
 autem & bonum non quoduis, sed à Deo
 imprimis superillustratum, résq; omnes
 longè superans suo splendore: Quòd fit vt
 fit,

Trismeg. ad
 Asclepium.

fit, & meritò dicatur pulchritudo cū nul-
 la alia pulchritudine cōferenda, bonūm-
 que longè maius, quàm quòd quisquam
 vnquam illud imitari possit. Deum igitur
 si quæsieris, pulchritudinē ipsam quæ-
 fueris. Quæ autem ad id ferat, vnica via
 est, pietas cognitioni cōiuncta, hæc Mer-
 curius, qui rursus in eodem dialogo quæ
 prius dixerat, in hæc verba repetit: οὐ γὰρ
 ἀγνοεῖ τὸν αὐθροπρὸν ὁ θεός, δὴ ἀ καὶ πάνυ γνω-
 εῖζέει, καὶ θελὴ γνωεῖζέει. ἴδῃ μόνον ὀπθίειον
 ἀνθρώπων ἔστι ἢ γνώσις τῆς θεοῦ, αὐτὴ εἰς τὸν ὀ-
 λυμῶν ἔστι ἀνάβασις. Neque enim, inquit,
 ignorat Deus hominem, sed curā eius ha-
 bet, ab eoque se in primis cognosci vult.
 Hæc vnica salus homini, cognitio Dei,
 hæc ad olympum ascensio. Ecquid quæ-
 so, dici potuit à quouis vel Christianissi-
 mo Philosopho quod veritati fideique,
 Christianæ magis consonum esset? Co-
 gnitionem Dei, viam esse dicit, qua itur
 ad Deum, at qui Deum non cognoscit, in
 Deum non credit, sed neque quispiam
 Deum intelligere potest, qui non in eum
 crediderit, vt dicit Propheta. Si non cre-
 C iiii

Esaie. 7.

Ioan. 3.

I. Cor. 2.

Ioan. 14.

didicistis, inquit, nec vos quidē ipsi intelligetis. At voluntas Dei est, inquit Christus, ut omnis qui videt filium & credit in eum, habeat vitam æternam. Fœlicem ergo per beatūmq; Paulum, qui sic olim ad Christum Iesum animum suum adiecit, ut se solum illud scire, id est, Christum se cognoscere verē iactare potuerit. Non enim, inquit, quidquam iudico me scire inter uos, nisi Iesum Christū, & hūc crucifixum. Bene autem annectit, copulatque Trismegistus cognitionem Dei, pietati. Cognosci enim Deus non potest, quin valde diligatur & ametur. Amari autē & diliguntur demum à nobis dicitur, quum mandata eius seruamus, nos quoque quando id præstamus, ab eodem diligere dicimur. Qui habet, inquit, mandata mea & seruat ea, ille est qui me diligit. Qui autem diligit me, diligitur à patre, & ego diligam eum, & aperiā ei me ipsum. Hoc certè non ignorauit Trismegistus, quem nec Pater, nec filius, nec spiritus sanctus vnus idēque Deus latuerit. Idem quoq; hominem ad imaginem

mundi

mūdi genitū scripsit, quem secundū patris voluntatem sese habere eūque non modò Deo secundo (ut ipse loqui solet) συγγενέσαστον εἶναι, sed etiam primum intelligere voluit. Quod clarè nobis his verbis aperit in Pimandro. Ἐ δὲ τεῖτον, inquit, ζωὸν ὁ ἀνθρώπος, κατ' εἰκόνα τῆς κοσμογενέμενθ, οὐ κατὰ βέλησιν τῆς πατρὸς, ἕκαστον παρὰ τὰ ἄλλα ὑπὸ γενεῶν ζωῶν, οὐ μόνον πρὸς τὸν δόξαν τοῦ θεοῦ συμπάθειαν, ἀλλὰ καὶ εἰνοῖαν τῆς πρῶτου. Quare nihil mirū si Mercurius hominē qui utrunq; , patrē nempe & filium in spiritu & veritate colit, verū hominē appellet dignūque censeat, qui non iam cū terrenis brutis, sed ne cum diis quidē cœlestibus, id est Angelis conferatur. Sic Merc. in enim scribit, ὁ γὰρ ἀνθρώπος, inquit, ζωὸν ὅσιν clauis sua θεῶν, καὶ τοῖς ἄλλοις ζωῶσι συγγενέται ἵππ' ἐπιγέωμ, ἀλλὰ τοῖς ἐν οὐρανῶ ἀνώλετο μόνον θεοῖς. μάλλον δ' εἰ χρὴ ἑλμήσονται εἰπεῖν ἑ ἀληθῆς, καὶ ὑπὸ ἐκείνου ὅστις ὄντως ἀνθρώπος, ἢ πάντως γε ἰσοδυναμοῦσιν ἀληθείαις. ὅστις μὲν ἵππ' ἐπιγείωμ θεῶν ὑπὸ γῆς κατελείπεται, οὐρανοῦ τὸν ὄρον κατελείπει. ὁ δὲ ἀνθρώπος εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναβαίνει, ὅ μιν εἰ ἀντὶ, καὶ οἶδε πῶς μὲν ὅστις αὐτῶ

αὐτῷ ἔμψυχο, καὶ τὰ δὲ ταπεινὰ, καὶ τὰ δὲ ἄλλα πάντα ἀκριβῶς μαρτυρεῖται, καὶ τὰ πάντα μετρίως, ἔδωκε πῶς γὰρ κατὰ λιπὴν, αἰὼν γίνεται. Ἰσοῦτον μέγεθος ἔδωκε αὐτῷ τὸ ἐκτάσεως. Ἀλλὰ βολημότερον ἔδωκε εἰπεῖν, ὅτι μὴ ἀνθρώπων ἐπίγειον. εἶναι θεὸν ἄνθρωπον, ὅτι δὲ οὐρανίου εἶναι θεόν, ἀθάνατον ἀνθρώπων. διότι ἄλλὰ τούτων τὰ πάντα διοικεῖται τῷ θεῷ, καὶ ἡ ἀνθρώπων. Ἐπεὶ ὅτι ἐνός τὰ πάντα, hoc est. Atqui homo diuinū animal est, non iam cū terrenis brutis, sed cū solis cœlestibus diis conferendum, imò verò si audacter, liberèque verum fateri liceat, homo verus vel cœlicolis est præstātor, vel saltem pari sorte potitur. Etenim quicumque cœlitū descendit ad terram, cœli litem deserit, homo autem ascendit in cœlum, illudque metitur, nec eum fugit quæ ima humiliâque sunt, quæ uè sublimia, sed & reliqua omnia studiosè diligèterque inquirat, quòdque his omnibus maius est, terram quidem haud dimittens, in cœlum attollitur, talis enim tātaque est humanæ naturæ potestas. Quamobrem audacter possumus dicere hominē quidem terrenum, Deum esse mortalem, Deum verò

verò cœlestem, immortalem hominem: Rursus dicere possumus horum duorum virtute, hominis nempe ac mundi gubernari omnia, sub vno tamen cui parēt subiiciunturque omnia. Hęc ille, cuius verbis accinit illud hominis elogium, quod in hunc modum effert Psaltes regius.

Psal. 8.

Quid est homo quòd memor es eius, aut filius hominis quoniam visitas eum.

Minuisti eum paulò minùs ab Angelis, gloria & honore coronasti eum, & constituisti eum super omnia opera manuum tuarum:

Omnia subiecisti sub pedibus eius, oves & boues vniuersas, insuper & pecora campi,

Volucres cœli, & pisces maris, qui perambulant semitas maris.

Sed quāquam hæc omnia valde magna, summâque admiratione dignissima, dici possint: nihil tamen sunt, si conferantur cum ea pulchritudine, beatitudinèque, quam in altero seculo, Dei bonitate, assequutura est hominis anima. Quod nec Trismegistum quoque latuit. Sic enim

Merc. ad Tatium.

de hac re scribit. ψυχή δὲ ἀνθρώπων, ἔπασα ἢ, ἢ δὲ εὐοβείης, δαμονία ἴς ὄσι καὶ θεία. καὶ ἢ ζο-
αὐπὶ ψυχή μὲν τὸ ἀπαλλαχθῆναι τῷ σώματος, τὸ
τῷ εὐσεβείας ἀρῶναι ἢ πωνισ μὲν, δεὸς γίνεται. ἀ-
ρῶν δὲ εὐοβείας τῷ γινῶναι τὸν δεῖν καὶ μηδὲνα
αἰθρώπων ἀδικήσῃ, hoc est, humana pro-
fectò anima non omnis quidem, sed pia,
beatàque & diuina, simulatque corpo-
re soluta est, si subierit virtutis omnis,
pietatisque mandata, certè aut mens, aut
Deus efficitur. Certamen autem religio-
sæ pietatis hoc est, recognoscere Deum,
nulli hominum iniuriam inferre. Hæc il-
le. Ergo Deum tandem effectum nos iri
confirmat, non in Dei quidem substantiã
transmutatum, sed cum eo tandem con-
iunctum iri intelligens, coniunctum, in-
quam, iri eo quem ex D. Ioanne dixi-
mus coniunctionis, vnionisque modo.
Cæterum prætereundum non est, quòd
vt præmium piis religiosisque animis de-
stinat Trismegistus, ita & supplicium impi-
is. Impios enim sua impietate perpetuò
torqueri dicit, quæ cuiusdã ignis ardētio-
rẽ flãmã superat, & quæ longè crudelius,
quàm

quàm fera vlla, corpus lacerat, sicque ip-
sam animam indefinenter agitat, vt co-
gatur impius animus altius vociferari,
vror, absumor, quid agam nescio, deuo-
rant me & absumunt vndique confluen-
tia mala, nihil quidquã video miser, aut
audio. γὰρ οὖν κολάζεται, ὡ πάτορ, ἀνθρώπων
ψυχή. καὶ ἴς ὄσι μείζων κόλασις αἰθρώπων
ψυχῆς, ὡ τέκνον, ἴς ἢ ἀσεβείας; ποῖον πῦρ τοσαύτω
φλόγα ἔχει, ὅσον ἢ ἀσεβείας; ποῖον δὲ δάκτορ δι-
είον, ὡ σε λυμᾶναι σῶμα, ὅσον αὐτῶν πῶ ψυχή ἢ
ἀσεβεία, ἢ οὐχ ὄρεῖς ὅσα κενά πάχαις ψυχή ἢ ἀ-
σεβείας βόώσης αὐτῷ, ἢ κενραγίας, καὶ ὁμοί, φλέ-
γῃ μοι, ἢ εἶπω, ἢ ποιήσω οὐκ ἴδω. Multa alia
scribit Mercurius, quibus animi nostri
generositas, dignitas, pulchritudo, ma-
gnàque eius præstantia notior illustriór-
que reddi posset. Sed ad alios immigran-
dum est, vt quædam alia ab his quæ dixi-
mus non dissimilia neque dissentientia,
plurimumque ad id quod probandũ reci-
pimus faciëntia, referamus. Erubescat igitur
Epicureus porcus, erubescat pudefiat-
que impurus atheus, cùm hoc aut legit,
aut audit, indignumque se fateatur, cui

Merc. in
clavi sua ad
Tatium.

tantæ dignitatis tantæque pulchritudinis animus cum nulla re, cœlitibus duntaxat exceptis, cōferendus, datus à Creatore Deo fuerit, quem ingratus in corpus demerferit, inque voluptatum cœnum miserè prostrauerit.

*Quòd non solùm humani animi pulchritudinem,
sed corporis etiam opificium pulcherrimum
mirificè laudauerit extuleritque.
Trismegistus.*

C A P. I I.

TAntū corporis humani artificium est, vt ex eo non solùm ineffabilis opificis Dei sapiētia deprehendatur, sed preciosissima quoque res illa iudicetur, quæ in hoc figulino corruptibilique, vase cōtinetur. Quæ res facit vt iam mirari desinam Galenum, medicum alioqui superstitiosum, & in finiendo animæ ratione instabilem & varium, in hoc tanto humani corporis opificio Creatoris Dei sapientiam, virtutem, bonitatem suspexisse,

xisse, valdèque admiratum fuisse. Sed hoc mirabile corporis humani opificium imprimis suspexit, valdèque admiratus est Trismegistus, cuius verba hîc subiiciemus, vt explicatum ab eo vtriusque hominis, externi nempe & interni pulchritudinem comprobemus.

Νοήσορ, ὃ τέκνον, ἰνquire, *Merc. ad Tatium.* *ἡμευρσούμνον ἐν τῇ*
γαστρὶ τῶν ἀνθρώπων, καὶ τῷ δημιουργήματος ἀ-
κριβῶς πλὴν τέχνη ἤξετασορ, ὃ μάθε ἕς ὃ δημιουρῶν πλὴν καλῶ τὰύτων ἢ θείων τῶ ἀνθρώπων εἰκόνα. τίς ὁ εἶδὸν ὀφθαλμοῦς πῶδε γράφας, τίς ὁ τὰς εἶνας καὶ τὰ ὄψα στυπῆσαι, τίς ὁ τὸ σῶμα ἀγνοίξας, ἕς ὃ τὰ νεῦρα ἐκτείνας, καὶ δεσμύσας, ἕς ὃ χετῶσας τὰς φλέβας, ἕς ὃ τὰ ὀστέα σπέρσο ποιήσας, ἕς ὃ δέρμα τῆ σαρκὶ παραβαλῶν, ἕς ὃ εἶδὸν δακτύλους διελθῶν, ἕς ὃ τοῖς ὀστέσι βάσιν πλατύνας, ἕς ὃ διαρῦξας εἶδὸν πόρους, ἕς ὃ τὸν πωλῆνα ἐκτείνας, ἕς ὃ πλὴν καρδίαν παραμοιθεῖν ποιήσας, ἕς ὃ τὰ νεῦρα ἰσοθεῖς, ἕς ὃ δὲ ἦπαρ πλατύνας, ἕς ὃ τὸν πνθίμνον σφραγίσας, ἕς πλὴν κοιλίαν εὐρύχωρον ποιήσας, ἕς ὃ τὰ πρῶτα εἰς τὸ φανερόν ἐκτυπώσας, καὶ τὰ αἰσθῆτα κρύψας. ἴδε παῖσαι τέχναι μᾶς ἕλης, καὶ πῶσαι ἔργα μᾶ πῶδε γράφῃ, καὶ πάντα περικαλῆ, καὶ πάντα μεμερῆ μέλια, πᾶντα δὲ ἐμ

ἔλαφορα. ὡς πάντα παῖτα ἐποίησε; πρία μήτηρ, πρία
 πατήρ, εἰ μὴ ὁ ἀφανὴς θεὸς ὃ ἐσωτῶν θελήματι
 πάντα δημιουργήσας, καὶ ἀνδραγατῶν μὴ ἢ εἰκόνα χρο-
 εἰς ἀνδραγατῶν ἢ ζωγράφου εἰδὲς φησὶ γενέ-
 ναι. ἄπο δὲ δὲ δημιουργήμα χροεἰς δημιουργῶν
 γέρονεμ; ὃ τῷ πλῆθὲς τυφλόπιτος; ὃ τῷ πομῆς
 ἀσεβείας; ὃ τῷ πομῆς ἀγνωμοσύνης. Quae sūt,
 Age fili, cogita hominis in matris utero
 conformati opificium, totamque artem
 studiose diligentēque expende, hincque
 discē, quisnam tam pulchrę tamque diu-
 nę imaginis opifex fuerit, quis oculos for-
 mauerit ac velut depinxerit, quis nares
 auręque terebrauerit & tornauerit, quis
 os aperuerit & distenderit, quis neruos
 tetenderit & ligauerit, quis venas irriga-
 uerit, quis ossa solidauerit, quis carnem;
 tenui pellicula circumtexterit, quis digi-
 tos articulósque discreuerit ac distribue-
 rit, quis pedum fundamenta, id est, plan-
 tas, dilatauerit, quis poros perforauerit,
 meatúsque aperuerit, splenem coēgerit at-
 que compresserit, quis ad pyramidis for-
 mam cor effinxerit, neruos composuerit,
 cauernosósque pulmones fecerit, quis
 ventrem

ventrem dilatauerit, honestiores corpo-
 ris partes in propatulo posuerit ac figu-
 rauerit, obscuras in obscuro posuerit,
 easque quas nolet intuentiū patēre ocu-
 lis abscederit. Vide quot artes vnus ma-
 teriæ, quot opera vna circumscriptione,
 singula tamē pulchra, singula quoque pul-
 chrē dimensa ac seorsum, id est, propriis
 inuicem officiis differētia. Ecquis hæc om-
 nia fecit, quæ mater, quis pater, nisi in-
 uisibilis Deus, qui propria volūtate, cun-
 cta fabricatus est? Et cum statuā aut ima-
 ginem sine artifice, sine pictore fieri, ne-
 mo audeat asserere: hoc mirabile opifici-
 um, sine conditore opificęque constitu-
 tum fuisse putabimus? ὁ cæcitatem in-
 credibilem! ὁ impietatem magnam! ὁ in-
 credibilem ingratitude! Hæc Tris-
 megistus: cuius verba extendens Cicero
 in libro secūdo de Natura Deorum, mul-
 ta ad hanc rem accumulat, docetque in
 primis naturam hominis omnes anteire
 animantes, nostrumque animum à rebus
 visibilibus, quas contuetur, accipere co-
 gnitionem Dei, ex qua oritur pietas, cui

cōiuncta est iustitia, reliquæque virtutes, ex quibus vita beata existit par & similis Deorum. Qua in re Cicero cum Trismegisto quibusdãque aliis Philosophis, animę immortalis rationem tenuisse, pauloque æquior hac in re, quàm Hippocrates & Galenus, fuisse videtur. Ille tamẽ in certis quibusdam locis à Lactantio varius sibi que dissimilis fuisse conuincitur. De Hippocratis igitur & Galeni perplexa, dubia, inconstantique super animi immortalitate sententia dicemus, quòd hodie eius causa Epicureorum hominum scholam sectamque plurimum adauctam videamus.

Quàm dubiè, perplexè, inconstantèrque Hippocrates & Galenus de animi immortalitate, quę dignitatis & pulchritudinis illius optima pars est, fuerint loquuti.

CAP. III.

Quia in medicos Philosophos incidimus, antequàm vltra progrediamur, melius est vt obiter dicamus

camus, quàm variè inconstatèrque Hippocrates & Galenus naturalis Philosophiæ peritissimi, medicæque artis principes viri, de animorum immortalitate, id est, de animorũ prima dignitate pulchritudinèque loquuti sint. His enim longè verius & melius, ea de re alij Philosophi scripserunt: nec mirum, quandoquidem ad eos potissimùm spectaret huiusmodi consideratio: ad Philosophos autem naturales non item. Quod nimirum scitè admodum Hippocrates verum esse protestatur in eius libri, quem πῶδι τῶν σαρκῶν inscripsit, principio, ἔγὼ, inquit, τὰ μέγρι τῶ λόγου τούτου κοινήσι γνώμησι χρέομαι, ἐπέρων τε τῶν ἐμπεθερ, ἀτὰρ κῆ ἐμεωυτῶ. αἰαγκῶς γὰρ ἔχει κοινήν ἀρχήν ἑσσοδέσαι τῆσι γνώμησι, βουλόμηνον ξωθεῖναι τὸν λόγον ὄνθε πῶδι τῶ τέχνης τῆς ἰητικῆς. πορὶ δὲ τῶ μεπέρωμ, οὐδὲ δέομαι λέγειν, ἡ μὴ ἴσοσῦτον ἐς ἀνθρώπων ἀρεθείξω, καὶ τὰ ἄλλα ζῶα, ὁκίσα ἔφυ καὶ ἐγλυέτο. καὶ ὅπ ψυχὴ ὄβη, καὶ ὅπ δὲ ὑγιαίνην, ὅ ὄλε σ κἀμην, καὶ ὅπ σ ἀνθρώπων κατὸρ καὶ ἀγαθῶν, καὶ ὅπ δὲ ἀβθνήσκει, hoc est, Ad hunc vsque sermonem, communibus vtor sen-

tentiis, simul & aliorum qui me præcesserunt, & meis quoque. Necessè enim est eum qui commodè velit hanc de arte medica tractationem cõponere, institutumque suum perficere, cõmune principium sententiis primùm supponere. At ego ut id præstem, nihil mihi opus est de sublimioribus rebus, nempe de aëre & cælo dicere, nisi quòd quantum ad hominem omnèsque animantes & ea quæ nata sunt spectat, demonstrabo, & quòd anima sunt, & quòd sanitas, & quòd morbus, & quòd in homine malum ac bonum, & vnde moritur. Hæc ille. Nihil ergo mirum, si iidem Hippocrates & Galenus de animæ ratione parum fuerint solliciti, quum hæc ad *θεολόγους*, sublimiùmque rerum & diuinarum studiosos, inspectoresque Philosophos magis spectare videantur. Ut igitur de eorum hac in re incertitudine obiter dicamus, quis non videt Galenum nunc perplexum, nunc subdubium, nunc verò prorsus ignorantem, & ut verum fatear, melioris animi nostri naturæ nescium? Adduci non nunquam

quam videtur ad eorum sententiam, qui incorporeum immortalémque dicunt animum. Idem alibi velut sui oblitus ab ea sententia longiùs remouetur, animum nunc naturam, nunc natium calorem, nunc quoque humani corporis esse volēs temperamentum. Quæ res fecit, ut idem quoque cum eo ferè vniuersa medicorū cohors sentiret, eaque re permoti plures ex eorum grege, qui in Christianæ fidei oliua minùs solidè sunt implātati, ad Epicureorum, Atheorūque hominum sectam transfirent, cum magno Christianæ reipublicæ detrimēto. Sunt qui Hippocratem meliùs de vera animi ratione immortalitatēque sensisse putent, quòd animam de cælo esse ipse dixerit, quam calidum immortale vocat, quòd ut scribit sibi que persuadet, & intelligit, & videt, & audit, & scit omnia, tum præsentia tum futura. Sic enim ille, *ναὺ δὲ ἀρφαίνομαι αὐτὸς ἑμεαυτῆ γνώμας, δικάει δὲ μοι ὁ καλέομεν θερμόν, ἀθάνατον τε εἶναι καὶ νοεῖν πάντα, καὶ ὄρεῖν, ὃ ἀκούειν, ὃ εἶδέναι πάντα καὶ τὰ ὄντα, καὶ τὰ μέλλοντα εἶσεσθαι.* Sed hoc

Hippocra.
lib. i.
περὶ τῶν σαρ
κῶν.

meo iudicio ad Deum potius, quam ad animum referendum est. Certum est enim plures Philosophos & poëtas Deū quondam esse credidisse, cœlestem illam altissimam, æthereamque naturam, id est, igneam, quam & Iouem à iuuando dixerunt, quòd res omnes viuificaret, vegetaret, nutriret & conseruaret.

Hinc illud Ennij,

Aspice hoc sublime candens quem inuocant omnes Iouem:

Planiusque alio loco idem,

Cui quod in me est, execrabor hoc quo lucet, quicquid est.

Hunc etiam augures nostri, inquit Cicero libro de Natura Deorum secundo, cum dicunt Iouem fulgentem, tonantem, dicunt enim Ioue fulgente, tonante, dicunt in cœlo fulgente & tonante. Euripides autem ut multa præclare, sic hoc breuiter,

Vides sublime fufum immoderatum aethera,

Qui terram tenero circuniectus amplectitur?

Hunc summum habeto Diuum, hunc perhibeto Iouem.

Ergo igitur hic Deus est, illud immortale calidum Hippocratis, quod ex illius quo que

• al. fulgurante.

que verbis colligi potest, ἄλλο ὅν, inquit, τὸ πᾶσι, ὅτι ἐταράχθη πάντα, βελύχθησιν εἰς πᾶσι ἀνωτάτω πύλοισιν. καὶ ὀνομαζομένη αὐτὸ δούκισι οἱ παλαιοὶ αἰθέρα, hoc est, huius plurima pars, quum turbata essent omnia, in supernam circumferentiam secessit. Videntur autem mihi veteres Aethera nominasse. De hoc igitur calido, id est, cœlesti, altissima, æthereaque vi, quæ & ignea dicitur, loquutus est Hippocrates non nescius, & primigenium, siue ut loquuntur medici, fixum quod in nobis esse uolunt calidum, illud quoque aduentitium fluensue extingui tandem & perire, minimeque immortale esse. Quid ergo in homine superest, quod immortale esse uoluerit Hippocrates? An ipsa anima quam sub calidi nomine quidam eum uocasse arbitratur? Minimè geritū. Hæc enim augeri & minui dicit, quod certè manifestum alterationis corruptionisque est indicium.

Sic enim ille, ἢ ψυχὴ τῆς ἀνθρώπου, ὡς πᾶσι καὶ περιέονται, συμμετρίῃ ἐχουσα πύρος καὶ ὑδατός, μέρη δὲ ἀνθρώπου ἐσθλὰ εἰς ἀπαρζωόν, ὅτι πᾶρ ἀναπνέει. καὶ δὴ ὁ ἐς ἀνθρώπου πάντα καὶ

Lib. 1.
περὶ τῶν σαρκῶν.

Hippocratis.
lib. 1. de
Diatæ.

νεώτερον καὶ πρεσβύτερον. αἴξετ' δὲ οὐκ εἰ πα-
σιρ ὁμοίως, ἀλλ' εἰ μὲν βίσι νεοίσι τῶν ὀστέων,
ἅτε ταχέως ἐούσης καὶ ποδιφορῆς, ὅ τῶ σώματος
ὄντος αἴξηναι, ἐκπρεοῦ μὲνα καὶ λεπυώ μὲνα
καταναλίσκεται ἐς πῶν αἴξησι τῶ σώματος. εἰ δὲ
τοῖσι πρεσβυτέροισι, ἅτε βραδύως ἐούσης τῶ κινή-
σι, καὶ δὴ ψυχροῦ τῶ σώματος καταναλίσκε-
ται εἰς πῶν μείωσι τῶ ἀνθρώπου. Homi-
nis, inquit, anima, quemadmodum pri-
us dictum est, ignis & aquæ tempera-
mentum habens, partes autem hominis,
irrepat in omne animal quod sanè spirat.
In omnem præterea hominem iuuenem
æquè ac senem, non autem similiter in om-
nibus augetur. Nam in iuuenibus cor-
poribus celeri circunvolutione existente,
ipsòque auctili corpore, expassæ attenua-
tæque partes illæ animæ, in corporis qui-
dem augmentum, incrementumque cõ-
sumuntur. In senioribus autem non item.
Nā tardo existente motu frigidòque cor-
pore eadem partes in hominis imminu-
tionem, decrementumque cõsumuntur.
Hæc Hippocratis sententiã sequi videtur
impus ille Lucretius, quando ita scribit,

Lib. 3.

Præ-

Præterea gigni pariter cum corpore, & vnà
Crescere sentimus, pariterque senescere mentem.
Nam velut infirmo pueri, teneròque vagantur
Corpore, sic animi sequitur sententia tenuis.
Inde vbi robustis adoleuit viribus ætas,
Consilium quoque maius, & auctior est animi vis.
Post vbi iam validis quassatum viribus æui
Corpus, & obtusis ceciderunt viribus artus,
Claudicat ingenium, delirat linguæque mēnsque,
Omnia deficiunt, atque vno tempore desunt.
Ergo dissolui quoque conuenit omnem animai
Naturam, ceu fumus in altis æris auris:
Quandoquidem gigni pariter, pariterque videmus
Crescere, & vt docui simul euo fessã fatiscit.

* tempus.

Hæc Lucretius. Sed fortasse dices Hip-
pocratē animam pro calore natiuo, aut
spiritibus, aut ipso quoque corporis tem-
peramento sumere, quandoquidem eam
augeri & minui, ignisque & aquæ tempe-
ramentum habere, alteri quoque animæ
misceri affirmet. Sed hoc dicere, quid a-
liud est, quàm Hippocratē id ipsum quod
postea sequutus est Galenus, dixisse, &
vtriusque eandem mentem sententiã-
que fuisse? Aequior tamen videtur Hip-
pocrates, quòd ea mentis leuitate incon-

stantiâque caruerit, qua Galenus laborasse conuincitur. Si quidem Galenum scribere non puduit, se simulatque Aesculapio, quem mortalem hominem fuisse nō ignorabat, gallum sacrificasset, bubone quo affectus erat, perfanatum. Ex quo clarè perspicere potes hominis & superstitionem & in ratione rationalis animæ inconstantiam. Adde quòd plus ille suo Aesculapio tribuisse videtur, quàm rerū omnium Creatori Deo. Nam postquam is libro tertio de Vsu partium corporis humani, Creatoris sapientiam virtutemque magnis in cœlum laudibus extulit, idque ob mirabile stupendūque corporis humani artificium, quod nullo labore nulloque negotio fabricatus est, ad extremū tam arctis cancellis circumclusit eiusdem conditoris virtutem, vt eum dicere non puduerit, Deum ex cineribus equum aut bouē minimè facere posse, quē tamen ex nihilo mūdū fecisse scimus, neq; hoc quidē Plato aliq; præstantissimi Philosophi ignorauerunt. Verba illius subiiciemus, vt ne quid tãto viro imponere videamur.

οὐ γὰρ

οὐ γὰρ εἰ πλὴν τῶν ἑσθίων ἡμετέριον ἀνθρώπων ποιῆσαι, διωατὸν αὐτῶν, καὶ τῶν ἑσθίων, ὁ μωσέως δόξης, ἢ δ' ἡμετέρῳ ἢ πλάτωνος, ἢ ἢ τῶν δῆλων τῶν παρ' Ἑλλήσιον ὁρθῶς μεταχειρομένων, πύς ποτὶ φύσεως λόγος εὐφρέει. Τῶ μὲν γὰρ ἀρκεί, ε' βουληθῆναι τὸν θεὸν κοσμηθῆναι πλὴν ἕλλω, ἢ δ' εὐδύς κοσμηθῆναι. πάντα γὰρ εἶναι τῶ θεῷ διωατὰ νομίζει, καὶ εἰ πλὴν τῶν ἑσθίων ἴστωρ ἢ βουὴ ἐδέλει ποιῆναι. ἡμεῖς δ' ἐχ' οὕτω γινώσκομεν, ὅτι εἶναι γὰρ τινα λέρομεν ἀδύατα φύσει, καὶ τούτοις μὴ ἐπιχειρῆν ὅλως θρ' θεῶν, ὅτι ἐν τῷ διωατῶν γενέσθαι ε' βέλπορ αἰρεῖσθαι. Ex his vides Galenū cū Mose minimè conuenire, quòd is Deum ex nihilo mūdū omniâq; creasse affirmet, facerēq; quæcūq; ipse voluerit. Quātum autem Galenus erret, nemo non videt. Nam si Deus non solum ex nihilo, sed ex quauis etiam materia quoduis facere possit: (Ille enim supra naturam est, quam tamen Galenus confirmat quædam facere non posse, imò nec ea quidē ipsam omnino aggredi, sed ex his tantūm quæ facere potest, quod melius est eligere:) ergo præter rerum ordinem quæcunque vult perficit, quando quidem facere ea omnia possit quæ factu minimè

Gal. de vsu-
part. corp.
humana. lib.
II.

possibilia nobis persuademus. Quæ omnia à nobis dicta sunt, non vt Hippocratis, Galeni, aliorumque medicorum immortalem gloriam, famamque, quam ex suis scriptis sibi compararunt, quidquam imminueremus, sed vt huiusce seculi Epicureos dehortaremur, vt ne ab huiusmodi Philosophis animorum rationem exquireret, quam eos minimè tenuisse probauimus. Sed nectam ab aliis quidè Philosophis, quàm à Christo Iesu, quem Pater sua bonitate, doctorè verumque Theologum & Philosophum nobis proposuit in terris, id ipsum intelligere conarentur.

Quid de pulchro & bono Plato, eiusque interpretes scripserint.

CAP. IIII.

Nemo Philosophorum omnium qui scripserunt diligentius exquisitiùsque de pulchro & bono, vno Platone loquutus est. Quare quæ de ea re dixerit, quàm fieri poterit breuissimè, referemus. Ille igitur supremum bonum

bonum nec facilè inueniri, nec postquam inuentum est, tutò cuilibet reuelari posse existimauit. Omnia autem quæ pulchra, quævé bona dicuntur, eatenus bona, pulchràque nominari voluit, quatenus ipsius primi boni, primiq; pulchri sunt participia. Quia ergo ex his quæ nobis insunt, mentem & rationem, duntaxat ipsius boni similitudinem cõsequi posse credidit, bonũ nostrum, pulchrum quiddam, venerandum, diuinum, amandum, commensuratum, beatitudinẽ quoque ipse vocauit. Hoc autem bonum in scientia primi, quod & pulchrum est, consistere voluit. Quapropter hominem Dei sciẽtiam consequutum, fœlicissimũ beatissimũque prædicat, quod à Mercurij schola philosophiãque profectum, nemo non videt. Sic autem eiusmodi hominẽ fœlicem beatũque putat, vt huiusmodi fœlicitatem aut interturbare, aut tollere, ullòue modo imminuere nõ possint, paupertas, exilia, mors quoque ipsa: nec eam itidem augere honores, diuitiã, regna, robur, forma, eãque omnia quæ nec suos

quidem possessores beatos reddere possunt, absque Dei sciētia. Quare ocyus adnitendum docet hinc ad diuina confugere, Deique per iustitiam similes fieri. Neque enim à Deo, inquit, vnquam despicitur, quisquis conatur vt iustus euadat, & se præclaris animi sui officiis, quoad eius fieri potest, Dei similem reddere nititur. Hanc autem Dei similitudinē, quæ summā est animi pulchritudo, per temperantiam iustitiāque à nobis acquiri in Phœdone dicit. Nonne beati sanctique sunt, inquit, & in optimum locum migrant, qui popularē ciuilemque virtutem, quam temperantiam & iustitiam vocāt, exercuerunt? propterea consonum finem principio tūc demū fore dicebat, vbi nos similes effecti essemus Dei, Dei inquam cœlestis, vel proculdubio supercœlestis, qui virtutem quidem non habet, est tamē virtute præstantior. Ex his ergo colligi potest summam animæ pulchritudinem esse, Dei per iustitiā similem fieri. Quod doctissimē Platonis interpres Proclus nō semel explicuit. Ille enim vbi omne quod

*Proclus in
lib. de Ani.
& Damo-
ne.*

iustum

iustum est, suapte natura pulchrum bonūque esse probauit, ita concludit. Est igitur iustitia, causa pulchritudinis, quæ & ipsa quoque est pulchra. Idem quoque rursus de bono, pulchro, & iusto verba faciēs censet, inter principia ipsum bonum supereminere pulchritudinem, pulchritudinem verò iustitiam, ipsūque ad eò bonum super intelligibilia extare, in loco inaccessiblei situm. Addit quoque ipsum quidem bonum regnare in Diis, id est, in Deo & Angelis, pulchritudinē in mentibus, in qua & regnat iustitia. Quare & iustū quidem, inquit, pulchrum est, non tamen omne pulchrum est & iustum, sed ipsa pulchrorū causa iustitiam antecedit. Item omnē pulchrum bonum, fons tamen bonorum omnium præcedit omne pulchrum. Rursus iustum quidem bonum est, per mediam pulchritudinem bono coniunctum, bonum verò superius est ambobus. Sed quia de pulchro præcipua hæc nostra disceptatio est, rursus ex Platone videamus quid pulchrum facere dicatur.

IVstitiam pulchritudinis primam causam esse diximus, sed generaliter Platone cuiusvis pulchri presentia interuenitque pulchrum fieri his verbis in Phædone scriptum reliquit. *σκόπει, inquit, τὰ ἐξῆς ἐμείνεις, ἐὰρ σοὶ ξυνοδικῆ ὡς πρὸς ἐμοί. φαίνεται γὰρ μοι εἶπαι ὅτι δὴ καλὸν καλὸν πάντων αὐτῶν καλὸν, οὐδὲ γὰρ δὴ καλὸν εἶναι, ἢ διότι μετέχει ἐμείνου τῶ καλοῦ, καὶ πάντα δὴ οὕτω λέω τῆ ζωῆς αἰτίας συγχωρεῖς; συγχωρεῖς, ἔφη. οὐ τοίνυν ἢ δ' ὅς ἐπιμνησθῆναι, οὐδὲ δυνάμει τὰς δόξας αἰτίας τὰς σοφὰς ταύτας γινώσκω. δὴ ἐὰρ περ μοι λέγῃ, διότι καλὸν ἔστι οἰοῦν, ἢ ὅτι χρώμα διακρίσῃ ἐχρῶμα, ἢ ἄλλο, ἢ δὴ οὐκ οἰοῦν τῶ τούτων, τὰ μὲν δὴ καὶ χροῖμα ἐῶ. ταράττομαι γὰρ ὡς τοῖς δόξαις πᾶσι. ὅτι δὲ ἀπλῶς καὶ ἀπὸ χροῖμας ἢ ἴσως εὐκρίτως ἐγὼ παρ' ἐμαυτῶν, ὅτι ἐκ δόξαις πᾶσι εὐκρίτως καλὸν, ἢ ἐμείνου τῶ καλοῦ εἶπε παρ' ἐμοί εἶπε κοινωνία, εἶπε ὅτι δὲ καὶ ὅπως προσηγορεύη. οὐ γὰρ ἐπιγίνεται διακρίσθαι, δὴ ὅτι τῶ καλοῦ πάντα τὰ καλὰ ὅτι καλὰ. ὅτι γὰρ μοι δοκῆ ἀσφαλῆστατον εἶναι ἢ ἐμαυτῶν ἀκριβέστατον δὴ δόξαι, καὶ τούτου ἐστὶ μὲν, ἢ γὰρ μοι οὐκ ἄν ποτε*
πιστῆμ

πιστῆμ, δὴ ἀσφαλῆς εἶναι, ἢ ἐμοί καὶ ὁπωσὺν δὴ ἀκριβέστατον, ὅτι τῶ καλοῦ τὰ καλὰ γίνονται καλὰ. Expende, inquit, sequentia, vidéq; utrū in his mecum sentias. Arbitror enim si quid est aliud pulchrum præter ipsum pulchrū, non ob aliud quidpiam esse pulchrum, quā quia est pulchri ipsius particeps. Atque omnia dico similiter. Nunquid ob hanc causam recipis? Recipio equidem, inquit. Ergo non dū ultrā percipio, neque iam possum cæteras istas insignes causas cognoscere. Si quis autem mihi dixerit, quare pulchrum sit quodlibet, nempe quod vel floridum habeat colorem, vel aliud quoduis rerum talium, cætera equidem valere sino: in cæteris enim omnibus valco perturbari: id verò vnum simpliciter, sedulo planéq; & fortassis ineptè mihi persuado, nihil aliud esse quod aliquid faciat pulchrum, quā ipsius pulchri siue presentiam siue communionem, qualicunq; ratione, & quocunq; modo id proueniat. Neque enim id adhuc affirmarem: sed pulchra pulchra omnia esse pulchra, id mihi vide-

tur tutissimum tam mihi quàm aliis respondere: quo fundamēto nixus, tantum abest vt me lapsurum dubitem, vt etiam aliis me, aliòsque mihi tutò verèque responsuros sperem, quæcunque pulchra sunt, ipso pulchro fieri pulchra.

His Platonis verbis, generalē audis omnis pulchri causam, quam certè ex mente omnia exornāte, proficisci dicebat Anaxagoras, vt ipsemet Plato testatur. *ὁμὰ ζῆν δῆμορ,* inquit, *ῥόπον αὐτὸς εἰκῆ φύρω. ὄσσο δέ, οὐδαμῆ πρὸς ἐμοί, δῆμ' ἀκούσας μὲν ποτε ἐκ βιβλίου πινός, ὡς ἔφη. Ἀναξαγόρου ἀναγινώσκοντος, καὶ λέγοντος, ὡς ἀρχὴ νοῦς ὅστις ὁ δὲ κοσμοῦν τε καὶ πάντων αἰτίον, ταῦτ' ἦ δὴ τῆ αἰτίαν ἡσθην τε καὶ ἔδδξέ μοι ῥόπον ζῆνὰ εὐ ἔχειμ, εἰ τὸν νοῦν εἶναι πάντων αἰτίον. καὶ ἡγοῦμαι εἰ ὄσσο οὐτως ἔχει, τὸν γε νοῦν κοσμοῦντα, πάντα κοσμεῖμ. Σ' ἔνεσον πένει ταῦτ', ὅπως αἰ βέλπισα ἔχει. Sed aliū, inquit, modum frustra misceo, hunc verò nullo modo admitto. Verùm cū audissem aliquādo ex libro, vt ille aiebat, Anaxagoræ, legentem quendam hanc Anaxagoræ ipsius sententiam, mentem videlicet exornare omnia, omniumque causam*

Plat. in
Phædon.

causam esse; hoc utique causæ genere magnopere sum delectatus, existimans quodammodo consentaneum probabileque, mentem esse omnium causam, putabamque, si id ita esset, vt mens omnia exornaret, singula per hanc ita esse disposita, vt quàm optimè disponi potuerant. Hæc Anaxagoræ sententia si rectè intelligatur, non est à Christiana veritate remota. Mens enim Dei filius æternūque patris verbum, mundum hunc vniuersum condidit & exornauit. Sed & nos quoque qui ob delictum mortui eramus, regenuit, nouòsque fecit suo spiritu. Vnde ergo animi nostri pulchritudo, nisi à mente huiusmodi, quæ est iustitia nostra, per quā viuificamur, illustramur, & Spiritus facti charismatibus exornamur, per quam quoque corruptibile corpus nostrū vnà cum animo immortalitatis diuinæq; claritatis gloria nobilitabitur? Nobilitabitur autem si piè sanctèq; viuentes mentem hanc, id est, Christū Iesum induerimus, quo qui caret, omnino sordidus est, & tenebrosus, indignusque qui hominis

nomine vocetur: multò autem indignior qui futuræ immortalitatis corona decoretur.

Quòd Plato animos iustitiæ virtutumque pulchritudine insignitos, post vitam maximis præmiis afficiendos crediderit.

C A P. V I.

Illud quoque ad Epicureorum, hominumque atheorum confusionem prætereundum nõ est, quod Plato, tametsi ethnicus Philosophus, de piorum hominum præmiis scripserit. Ille enim legitimorum Philosophorũ animos post corporis interitum diuinis epulis vesci, veritatisque campum vnà cum diis circumstrare dicit, idq; ex eo potissimũ promereri, quòd in omni vita diuinæ scientiæ desiderio flagrauerint, atq; eam præ cæteris omnibus veluti præciosissimũ quoddam coluerint. Hoc enim sedulò facientes, nihil corporei secum admiscuerunt. Quare ad aliquid sibi simile, diuinũ, immortale, & sapiens abierunt, quò vbi peruen-

uenerunt, subitò fælices euaserunt, ab errore, dementia, timoribus, duris amoribus, cæterisque humanis malis liberati, in eòque loco constituti, vbi cum diis æuo sempiterno sunt perfruituri. οὐκ οὐ οὐτω *In Phæd.*
 μὲν ἔχουσα, εἰς τὸ ὕμνοισιν αὐτῆς τὸ θεῖον ἀπέδρα-
 τται; τὸ θεῖον τε καὶ ἀθάνατον καὶ φρόνιμον; οἱ ἀ-
 φροσύνη, ὑπαρχει αὐτῆς βίβλατον εἶναι, πλά-
 νης καὶ ἀγνοίας καὶ φόβου καὶ ἀγέλας ἐρώτων
 καὶ τῆς ἄλλων κακῶν τῶ ἀθροπέων ἀπῆλλα-
 γμῆς; ὡς πῶρ δὲ λέγεται κατὰ τῆς μεμνημένης,
 ὡς ἀληθῶς τὸν λοιπὸν χρόνον μετὰ θεῶν διαγῆ-
 σα. οὐτω φῶμεν ὡ κέβης, ἢ ἄλλως; οὐτω νῆ δι,
 ἔφη, ὡ κέβης. Loquitur autẽ de anima, quæ
 pura discesserit, nihilque corporeũ secum
 traxerit, sed sua cum suo corpore, velut
 inuita cõmunicauerit, illudq; fugiens, se-
 se in se collegerit, rãquam id semper me-
 ditata: quod quidem nihil aliud est, quàm
 rectè philosophari, mortẽmque reuera fa-
 cilè commentari. Id genus animarũ alibi
 dicit ad beatas insulas proficisci, vbi nul-
 lis obstrepentibus malis; beatè victuræ
 sunt. Socrates verò apud eundem sperat
 se profecturum παρὰ τῶ θεοῦ σφοδρῶς π

ἀγαθούς, ἔπειτα καὶ παρὰ ἀνθρώπων πεπλη-
 τηκότας ἀμείνους τῆν εὐδαίει, id est, ad Deos
 alios sapientes ac bonos, atque homines
 qui exceſſerūt è vita, longè his qui in ter-
 ra morantur meliores. Quod neq; ipsum
 quidem Pythagoram latuit. Tacco super-
 nam illam beatorum animorum terram,
 quam ferè eodem quo D. Ioannes, modo
 depingit diuinus Plato. De hac autè bea-
 titudine animorum, hortisque & cāpis,
 in quibus habent & delectantur beatæ a-
 nimæ, Orpheus, Musæus, Homerus, He-
 siodus, Pindarus, & Vergilius scripserūt.
 Qua in re visi sunt longè atheis huius tē-
 poris æquiores, qui neque Deum, neque
 paradysum, neque inferos esse sibi persua-
 serunt. Sed nec hoc quidem Pythagoras
 ignorauit, qui temperatē cōtinentē-
 que hominis animum corpore solutum,
 Deum immortalem futurum, ad ætherā-
 que tandem reuolaturum dicit: sic enim
 scribit,

Ἡνίοχου γνάμνη σήσας καὶ δὴ πῶρθευ ἀείσω.

Ἡρ δ' ἀπολείψας σῶμα ἐς αἰθέρ' ἐλευθέρου ἔλθης
 ἔσται ἀθανάτος θεός ἀμβροτός, ἐν ἑπιθνητός.

Quid

Quid multis agam? Vix quēquam Phi-
 losophorū aut Poëtarū reperias, qui non
 Platoni & Pythagoræ accinat, hęcque in
 re multa Christianæ etiam fidei consen-
 tanea dicat. Soli Epicurei & athei homi-
 nes, omnē suam spem fœlicitatēque in
 ventrem suum transferunt, illicque cam-
 pos Elysios, hortos lætos, ac amœna bea-
 torum tempe, viretāque cōstituunt: Huic
 enim soli se ipsi, non secus ac bruta ani-
 mantia, penitus addixerant.

*Quid de pulchro Plotinus Platonis interpre-
 scripserit, & qua via nos Deo similes
 fieri posse putauerit.*

C A P. VI.

EXcutiendus mihi visus est post Pla-
 tonem Plotinus, quod is Platonis
 diligentissimus interpret fuerit, mul-
 tāque de virtutibus, animique pulchritu-
 dine dixerit. Ille igitur virtutem pulchri-
 tudinem animi esse cēset, per quam, quasi
 per imaginem, nos quoque Deo similes
 reddimur. Cū mala hęc sint, inquit, &

*In lib. de
 virtut. cap.
 1.*

E iij

circa hunc locum necessario reuoluatur, velit autem anima fugere mala, hinc est profecto fugiendum. Quenam igitur fuga? Deo, inquit Plato, similem fieri. Hoc autem fiet, si iusti & sancti cum prudentia efficiamur, & omnino cum virtute viuamus. Si itaque virtute assimilamur, num ergo virtutem habent? Atqui Deo. Cui nam Deo? Sed nunquid illi Deo, qui magis videatur hæc habere: nempe animæ mundi intimo ipsius duci, cui mirabilis inest prudentia? Sanè probabile est nos hæc viuentes, huic similes fieri. Hæc Plotinus interprete Marsilio Ficino. Græcus enim Plotinus quum hæc scriberetur, non erat ad manum. Aduerte autem quòd animam mundi Spiritum sanctum vocat. Intimum autem eius ducem, mentem, quæ alibi secundum patrem, cum quo maximè coniunctam esse dicit, maximam mentem, pulchritudinisque ideam appellat. Adde quod eidem menti quam à Patre generari credit, creationem operationemque tribuit, Patri verò iussa ac imperia. Et idcirco iubentem Genitorem vocat. Sed ad

ad rem redeamus. De pulchro non aliter atque Plato, Plotinus sentit. Vult enim pulchro pulchra fieri omnia. Pulchri autem quod in homine est, id est virtutis, finem esse confirmat Deo frui, ad quem finem maximè ducit puritas animi, per quam animus ad proprium intellectum cõuertitur, & ab hoc, ad diuinum, vt ibi virtutibus exemplaribus reformetur. Quòd si eum contingat diuinum intellectum ita consequi, vt totus actu fiat intellectus, beatam tunc demum vitam summamque pulchritudinem assequutum censet. In hac igitur foelici beatæque vita constitutus, maximè omnium viuere dicitur, quia tota eius vita in eo cõstanter manet quod optimum est, externis rebus posthabitis, omnique extraria, aduentitiæque voluptate despecta. Beatus enim nulla voluptate extra mentem indiget, quandoquidem summus intelligentiæ actus summa illi sit voluptas. Et idcirco superiorem rationis suæ oculum æternæ intelligentiæ, vnde beatus est, indefinenter affigit, adè vt inde auelli non possit, etiam si inferior

rationis oculus prospiciat alia . Itaque se totum ad mentem confert, totus ex mente, id est, ex Deo pendet, cætera vel contemnit omnino, vel sine perturbatione gubernat. Prius autem quàm in mentem euadat animus, omnem à sese deformitatem abiiciat, omnemque vitij notam eluat, necesse est. Naturalis enim in animo pulchritudo tum demum affulget, quum sua sibi ipsi restituta est puritas. Quod simul atque factum est, ad intellectualis pulchritudinis lucem conuersus, ipse nimirum iam ipsimet pulchritudini, Deoque per similis efficitur. Sed & ea voluptate ibi perfunditur, quam exprimere nequeas, eo intellectuali lumine fulget, quod à nullo comprehendi potest, eo fruitor bono, eoque impletur gaudio, quod prorsus inexplicabile est. Hæc Plotini philosophia, & de animi dignitate pulchritudineque ratio, quam si nos cum Epicureorum contulerimus ratione, tenebras cum luce, deformitatem cum pulchritudine, opacam terram cum sole totoque cælo, infernum ipsum cum Paradiso viuentiūque & beatorum

torum terra cõtulisse videberis. Restat vt ex eodem Plotino qualis studiosi boniq; animi pulchritudo specièsque sit, & quomodo eã inspicere possimus, ediscamus: quod vt commodius fiat, melius est vt Plotini ipsius verba subiiciamus. Age, inquit, te reuoca in teipsum, atque contem-
 plare: quòd si nondum te cognosces pulchrum, statuarium imitabere. Hic enim ybi statuam optat pulchràm, partim quidem abscindit, partim quoque dirigit, & exoliturus abradit, partim leuigat & abstergit, donec faciem in statua exprimat speciosam. Ita & tu tolle superuacua, obliqua dirige, obscura purgando collustra, neque desinas circa statuam tuam elaborare, quousque diuinus virtutis fulgor tibi subrutilet, quoad temperantiam cernas firmiter in maiestate pura sanctaque sedentem. Si hoc ipsum euaseris, atque ipsum simulque teipsum inspexeris, ac purus iam habitaueris ipse tecum, nihil videlicet habens impediendi, quominus sic vnus efficiaris, neque rursus habens aliud quidquam tecum intus admi-

*Plotin. in
lib. de pul-
chritud.
cap. 9.*

stum, sed totus ipse verum solúmque lumen, lumen inquam non magnitudine mensuratum, non coarctante figura aliqua circumscriptum, non magnitudine tumidum, licet immensum: sed immensurabile passim, tanquam omni mensura maius, omni quantitate præstantius. Si te ipsum inquam, id factum videris, visus ipse iam factus atque te ipso fretus, eoque progressus, vt duce amplius indicéque non egeas, fige iam prorsus intuitum. Solus nanque hic oculus ingentem inspicit pulchritudinem. At verò si fortè oculus vel sordidus, infectus, necdum purgatus, vel ignauia debilis in spectaculum lucidissimum intendatur, caligabit protinus, nihilq; discernet, vel si præsens quispiam spectaculum, quod alioqui cerni valeat, demonstrauerit. Oportet enim visurum, videndo cognatum se simulémque prius reddere quàm ad spectaculũ adhibeatur. Neque verò oculus vnquam videret solẽ, nisi factus solaris esset. Neque rursus animus nisi factus sit pulcher, ipsam pulchritudinem intuebitur. Efficiatur ergo diuinus

nus siue Deiformis quilibet atque pulcher: si modo Deũ sit & pulchritudinem inspecturus. Sic enim primũ ascendet in mentem, ibique pulchras omnes species cõtemplabitur. Huc vsque Plotinus. Cuius verba totaque aded philosophia maximè Christianæ consonat religioni. Tantum in ea Christus deest, sine quo vana inanisque est omnis philosophia. Hũc ergo si ad hanc Plotini philosophiam adiunxeris, cam certè planè Christianam effeceris.

*Quid de pulchro honestoque scripserit
Aristoteles.*

C A P. VII.

HActenus Platonis, Platoniorumq; omnium placita retulimus, nunc Aristotelis Peripateticæ sectæ principis sensa placitæque à nobis, quàm breuissimè fieri poterit, excutienda sunt, dicendumque quid ipse de pulchro honestoque cõsuerit. Ille igitur, vt hinc exordiamur, nihil prius in re omni virtute, quæ

est naturalis animi pulchritudo, esse existimavit. Itaque virtutes inter pulchra, inter turpia verò vitia primatum habere putavit. Propterea non laudandã modò virtutẽ, sed virtutis quoq; causam, comitesque & fructus, & omne præterea opus eius, reprehendẽdãque his contraria duxit. ἐπαινετὰ μοί ἐσσι τὰ καλὰ inquit, ἄκατὰ δὲ τὰ κακὰ. καὶ τῆν μὲν καλῶν ἡρῶνται αἱ ἀρεταί, τῆν δὲ ἀκαθῶν αἱ κακίαι, ἐπαινετὰ δὲ ἐσσι ἑὸν τὰ ἀντὶα τῆν ἀρετῆν, καὶ τὰ παρεπόμενον πῶς ἀρεταῖς, ἑὸν τὰ γινόμενα ὑπὸ αὐτῆν ἢ τὰ ἔργα αὐτῶν. ἄκατὰ δὲ τὰ σιωπία. inquit ille. Sicut igitur hanc pulchri honestique rationem, in omnia præclara facinora bonasque actiones extendit, ita vitium ad turpia omnia. Quapropter fortes dicit qui quæ acerbæ homini & sunt & videntur, forti magnòque animo perferunt, quòd id ferre, vt ait, pulchrum honestumue sit: non ferre verò turpe. Itaque honestatis causa cuncta gerere patique vult homines. Temperantem præterea dicit qui rebus omnibus modum pulchri honestique comitem adhibet, id est, qui

non

non delectatur iis in quibus intemperans maximè, sed angitur potiùs, nec omnino quibus ex rebus voluptas percipienda nõ est, nec vehementer vlla eiusmodi: nec si absint, dolore conficitur, nec concupiscit nisi moderatè. Quòd si concupiscat, nullum magis quàm decet concupiscit, nec quando dedecet, nec vllam omnino ardentius desiderat eius generis voluptatẽ. Imprimis autẽ cum laudat, qui æquus est & paret legi: contrà vituperat turpẽmque esse dicit, qui leges violat, vel qui ad rem impendio audior est, nimioque studio amplificandarum rerum suarum tenetur. Multò autem magis turpem esse censet qui iniquus merito suo dicitur. Idẽ quoq; inter cætera animi ornamenta, iustitiam post Platonem mirum in modum commendat, quod nimirum videret ea virtute aptum & propensum esse hominem, ad ea animi iudicio præstãda quæ iusta sunt, officiaque tribuenda & sibi, si cum altero: & alteri cum altero si conferatur: non ita tamen, vt sibi plus emolumentum, proximo minùs, damni autem contrà: sed vt suum

cuique proportionē tribuat. In omnibus autem officiis primum locum dat sapientiæ, quam charissimam Deo dicit, cuiusque actionem omnium aliarum & iucundissimam, & suavisissimam scribit.

Ethico. 10.

Ἡ δὲ σὴ δὲ τῆς κατ' ἀρετὴν εὐδαιμονίας, ἢ κατὰ πῶσθαιαν ὁ μολογρομλίως ὄσι. οὐκ εἶ γούρ ἢ ὄθια. Nec id quidē immeritò. Nā sine ea Deus mente nostra, ut re optima, sibiq; coniunctissima delectari nō potest, qua in primis delectari Deo dicit, eōsq; charos sibi habere qui eandem mentem, quæ est eorum omnium quæ in homine sunt optimum, amant & colunt, eandemque præclaris virtutibus & actionibus insigniunt. Quod his verbis idem Aristoteles asserit.

Ethico. 10.

Εἰ γὰρ τις ἰδιμήλεια τῶν ἀθροπίμων ἐπὶ θεῶν γίνονται, ὡσπερ οὐκ εἶ, καὶ εἴη αὐτὸν εὐλογεῖν, καὶ εἴη περὶ αὐτοὺς θεῶν ἀείδειν καὶ τῶν συγγενεσάτων. ὅτι οὐδ' αὐτὸν ὁ νοῦς. καὶ τῶν ἀγαπῶντας μάλιστ' ὄσι. ὁ δὲ ἰδιμόντας, ἀπὸ τῶν ἀρετῶν, ὡς τῆς εὐλογίας αὐτοῖς ἐπιμελουμένης, καὶ ὅςθ' ὡς περὶ καλῶς πρὸς ἡθόντας. Et addit, ὅτι δὲ πᾶντα πάντα τῶν σφῶν ἀλίστα ὑπαρξαι, οὐκ ἀθρο. θεοφιλέστατος ἀρετῶν αὐτῶν δ' εἰνός καὶ εὐδαιμονέστατον. ὡς περὶ αὐτῶν εἴη ὁ σφῶν μάλιστ' ὄσι δὲ αὐτῶν. Nec verò

dubium

dubium, quin hæc ipsa insint omnia sapienti. Ergo is Deo charissimus est, idemque dici debet beatissimus. Itaque sapiens maximè est beatus futurus. Sed quia in beatitudinem incidimus, quam Aristoteles actionem virtuti cōgruentem, in partēque optima, id est, in mente sitam esse voluit, aut in parte aliqua, quæ naturæ lege imperare debet ac regere, quis, quæso, huiusmodi præclaram actionem sine sapientia præstare poterit? Aut quis absque eadem, despectis neglectisque humanis & mortalibus rebus, nisi ad immortalem gloriam, omniāque sic perficere poterit, ut vitam ex eo viuat, quod velut quiddā diuinū in se inclusum habeat, & quo nihil in nobis est præstantius? Sed quanquam probos sapientēsque esse nos velit Aristoteles, ut pulchri beatique simus, hoc tamē simpliciter in nostra potestate situm esse nō putat: sed à diuina quadā vi iis suppeditari, qui verè sint beati. γίνεσθαι δ' ἀγαθὸς οἴονται, οἱ μὲν φύσει, οἱ δὲ ἔθει, οἱ δὲ διδασχῆ. ὁ μὲν οὖν τῶν φύσεως, δὴ ἄλλοι ὡς οὐκ ἐφ' ἡμῶν ὑπαρξαι, δὴ ἀδία πινθ' θεῶν αὐτῶν τῶν ἀληθῶν δι-

Ethico. 10.

Ethico. 10.

τυχεσιν ὑπαρχει. Probos autē fieri, inquit,
 alij naturā putant, alij consuetudine, ple-
 rique doctrina. Ac illud quidem clarum
 est, quod à natura ducatur officium, non
 esse illud quidem in nostra situm potesta-
 te, sed à diuina quadam vi iis suppeditari
 qui verè sint beati. Et hoc quidem præter
 alia propè infinita à præceptore suo Pla-
 tone accepit Aristoteles. Plato enim in li-
 bello de virtute an sit docibilis, conicit
 virtutis possessionem maximè diuinam
 esse, ac bonos nō aliter fieri, quàm diuini
 vates & fatidici fiunt. Nam isti neque na-
 turā tales, nec arte fiunt, sed inspiratione
 Deorum afflati, tales existūt. Addit quo-
 que bonos viros semper ciuitatibus præ-
 dicere, qui rerum exitus euenturi, & quæ
 futura sunt, nimirum ex afflatu diuino,
 multò magis & euidētius, quàm fatidici
 solēt. Sed & mulieres, ita loqui dicit. Iste
 vir diuinus est. Quod & faciunt Lacedæ-
 monij: Nam si quem magnificè laudari
 volunt, virum esse diuinum aiunt. Quin
 & Homerus multis in locis, & alij poētæ
 idem vocabulum vsurpant. Addit præ-

terea

terea Plato, quòd si Deus beneficia in a-
 liquam ciuitatem conferre voluerit, viris
 bonis eam præmunit, quos tandē adimit,
 si quid mali reipublicæ immincat. Post
 hæc omnia tandē in hæc verba cōcludit,
 ζοικω οὐτε διδασκῶν εἶναι, οὐτε φύσει ἀρετῆ, ἀλ-
 λά θεῶν μοίρα παρὰ γίνεται κτωμένοις, appa-
 ret virtutem non disciplina, neque natu-
 rā, sed diuina sorte suis possessoribus ac-
 cedere. Vides ergo hac in re præceptoris
 sui sententiam secutum Aristotelem, qui
 rursus quoque Platonem imitatur, dum
 idem, quod Plato, piis iustisque homi-
 nibus præmium pollicetur. Siquidem
 Plato dicit verisimile esse eiusmodi ho-
 minem, qui sese iuste viuendo similem
 Dei reddiderit, non negligi à suo simili,
 οὐ γὰρ δὴ, inquit, ἑκὼν θεῶν ποτὲ ἀμελήσει,
 ὅς αἱ περὶ θυμῷ εἰς ἐλεῖν δίκαιος γίγνεται καὶ
 ἐπιτηδύτων ἀρετῆ. εἰς ὅσον διακῶν ἀθροῶπων,
 ὁμοιοῦσθαι θεῶ εἰκός γ' ἔφη τὸ ποιῆσθαι μὴ ἀμε-
 λήσει ἑκὼν τὸ ὁμοίου. Neque enim, inquit, à
 Diis vnquā negligitur, q̄ pro viribus iu-
 stis esse, virtutēq̄ exercendo, quoad eius
 fieri potest, assimilari Deo conatur: veriq;

In Dialogo
 10. de resp. u.
 vel in 10.

simile est eiusmodi non negligi. At Aristoteles id ipsum, quod prius Plato, scripsit, ut facile ex his quæ superius tacta sunt, probari poterit. Qui verò secundum mentem, inquit, operatur, eamque excolit, optimè affectus, hunc diis gratissimum esse par est. Nam si qua cura rerum humanarum à diis est, ut certè esse videtur, utriusque probabile sit, eos delectari re optima, sibi que maximè propinqua. Est autem id mens Qui verò hanc ipsam mentem diligant & ornent, remunerari, seu qui curent quæ diis grata sunt, rectèque ac præclare facta sequuntur. Vides ergo quam bene consentiat cum Platone Aristoteles, nec hinc tantum, sed in tota etiam pulchri honestique ratione. Uterque enim illud pulchrum honestumque, quo animus noster colitur & exornatur, in sapientia, iustitia, temperantia, aliisque præclaris virtutibus situm esse vult, atque in ea potissimum actione, quæ nos Deo similes reddit. Quæ omnia si bene expedit Epicureus, si vel leuiter attingat Atheus, se uterque longius à veritatis tramite aberrare intelligent. Sed & nisi penitus obbru-

Ethico. 10.

obrutuerint, pudore suffundentur, dum tam naturæ congruentia, tamque legi & professioni nostræ consentientia, ab ethnicis Philosophis dicta scriptaque viderint.

Multa Plutarchum de pulchri honestique ratione, pulchre doctèque conscripsisse.

CAP. VIII.

Plutarchus humanarum diuinarumque rerum peritissimus, omnem à Deo pulchritudinem in nos deriuari, nosque ipsius presentia & communione pulchros, eiusdemque absentia turpes fieri dicit. Propterea naturam nihil aliud, quam artem aut instrumentum summi Dei omnia semper exornantis, & pulcherrimos hos, quos sursum deorsumque cernis concentus rerum efficietis, esse credit. Maximam autem pulchritudinem censuit virtutem esse, nec eam tantum qua hominis mens exornaretur, Deoque persimilis efficere tur, sed qua ipse quoque Deus beatus esse creditur. οὐ γὰρ χρόνος ζῶης ὁ θεὸς εὐδαίμων, ἀλλ' ἔτι ἀπὲρ τῆς ἀρετῆς οὐδὲν πικρὸν γινώσκων ὄντι, καὶ λόγῳ ἢ

Plutarchus de liberalitate animi.

αὐτῆς, καὶ τὸ ἀρχόμενον. Non enim, inquit, diuturnitate vitæ deus est beatus, sed excellentia virtutis. Hoc enim est diuinitas, hoc pulchritudo eius & principatus. Propterea dicit Deū his in primis delectari, qui virtutem & probitatem eius æmulantur, seque ipsos ad honestatem humanitatemque eius cōponunt. Quibus adiungit quotquot ipse participes æquitatis & iustitiæ, veritatis, mansuetudinisque qua ipse præditus est, facit, quibus diuinior neque ignis est, neque lux, non solis rotatio & conuersio, non ortus, non ipsa quoque æternitas atque immortalitas. Ut autem meliùs intelligamus quomodo Deus suæ pulchritudinis radios in res mundi vniuersas lōgè latèq; diffundat, eosque quaquauersum eiaculetur, cum desuper defixū stabilitamque ea natura dicit, quæ semper eodem modo permanet, immutabilitèrque sanctum, siue coloribus sanctis (vt ait Plato) recta peragere, atque per omnē naturam inambulare affirmat, vtque magis atque magis summam Dei in nos bonitatem demonstret, Deum asserit in medio

dio omnium bonorum honestorumque sese exemplum proponere, hisque vt sui ipsius similes fiant concedere, qui sequi possunt humanā virtutem, κατὰ πλάτωνα, inquit, πάντων καλῶν ὁ θεὸς ἐαυτῷ εἰ μέσῳ παρὰ δαίμονα δέ μιν ὁ πῶν ἀνθρώπων ἀρετῶν, ἡομοίωσιν ἀμασγέπως πρὸς αὐτὸν εἰδίδωσι, τοῖς ἐπεσθαι δινα μάλιστα. Sed quid maius homini dari potuit, quàm per virtutem atque in primis sapiētiam, quam Plutarchus in optima beatitudinis Dei parte ponit, Deo similem fieri? Nolo singula commemorare quibus Plutarchus singularē animi dignitatem & pulchritudinem explicuit, vt quando animum Dei ipsius instrumentum probat, quòd scilicet Deus hominis animum dirigat, flectatque quo velit, ipseque animus Deo vtenti cedat, Dei motibus feruiat & consentiat, non aliter atque Scythis arcus, lyreque & tibiæ Græcis. Quando præterea scribit Deum charitate benevolentiaque humanis animis inspirata, ingeniiisque placidis similibusque sui, nobis concessis, humanam vitam alacritate iucunditatèque repleuisse.

Plut. in eo lib. què inscripsit deus qui sero puniuntur a Deo.

Plutarchus
in lib. de di-
scer. adu-
lat.

οὕτω, inquit, τῶν βίων μέγας πῶν φιλιαν ὁ θεός,
ἀπαντα φανερά, ἢ ἀλυσία, ἢ τὰ προσφιλή των-
της παρούσης, ἢ ἀπολαυούσης ἐκρίνασθε. Quan-
do insuper pios qui hinc discedunt hono-
ribus affici, esseque eis peramœnū locum
repositum, ubi perpetuò lætaturi sint, di-
cit: impios autem æternis torqueri pœ-
nis, longèque à Deorum regnis summo-
ueri, trudique in tenebrosū, profundū,
ἀρρητὸν καὶ ἀόρατον, id est, infandum & in-
uisibilem locū, id est, si cum Christo Iesu
loqui maus, in tenebras exteriores car-
ceremq; à luce & vita, omnique actione
remotissimum. Quando denique plura
ex aliis Philosophis ad hoc institutum no-
strum adducit: quæ si vel leuiter à nobis
tangerentur, illa proculdubio in iustum
quoddam volumen excrescerent.

Non solum prædictos Philosophos de pulchro hone-
stique, id est, de vero animi splendore & bono,
præclara scripsisse: sed alios etiam haud
illustres Philosophos.

C A P. IX.

QVia non solum prædicti Philosophi,
quorum profundiora sensa explicui-
mus

mus quid pulchrū & honestū, quid ve tur-
pe & inhonestū in hominis animo esset,
intellexerunt: sed fere omnis alia Philo-
sophorum cohors, placita quorundam
Pythagoreorum Philosophorum obiter
tangemus, quæ ad hoc nostrum institutū
vel maximè facere videntur. Ab Iambli-
cho igitur Pythagoreo incipiemus, qui an-
te omnia colēdam pietatē censet, quòd ea
res sit optima & preciosissima. Est autem
θεοσέβεια timor Domini, quē initiū sapiē-
tiæ & fontē vitæ vocat Sapiēs, quæ nimirū
iure πμώτα τῶν ὄντων dicitur, id est, res præciofif-
sima, optima & excellentissima, quā qui ha-
bet, id est, qui Deū colit & timet, ei quē co-
lit timētq; similis efficitur, quod certè his
verbis dicere voluit Iamblichus ἀπὸ τῶν
τιμωτάτων, inquit, ἀρχόμεθα πρῶτον, ὡς δὲ
θεοσέβεια ἀσκήμ. αὐτὴ δὲ οὐκ αὐτὴ παρελήοντο, εἰ
μὴ τις ἀφομοιωσέει τῶν θεοσέβειαν ὡς ἀπολαυ-
πύου. πῶν ἢ ὁμοίότητα ταύτων ἢ ἀλλοσολία πα-
ρέχει. In hac autem θεοσέβεια comprehen-
ditur cognitio illa Dei, quam plurimi fa-
cit Trismegistus, illaque Dei similitudo,
quæ nihil aliud est, quàm perpurgata se-

Prouerb. 9.

14.

gregatâque mens ab omni contagione,
 qua qui imbutus est, ab Aristotele dicitur
 Θεοφιλέτατος. Ἐὐδοκμονέτατος vt diximus.
 Hanc εὐσεβείαν explicare videtur Simpli-
 cius, quando omnis beatę vitę perfectio-
 nisque animi principiũ & finem, conuer-
 sionem, inclinationemque ad Deũ vocat.
 πάσης, inquit, ἐξ αἰτίας καὶ πλειώσεως ψυχῆς
 ἀρχῆ καὶ τέλος ὄσιν ἢ πρὸς τὸν θεὸν ἀνάστασις.
 Perfectior autem tunc demum hæc erit
 cōuersio, si sensus rectis cogitauerimus ius-
 tē omnium Deum prospicere, iustęque
 eum & rectē omnia gubernare. Sed λόγῳ
 omnium perfectissima erit hæc conuer-
 sio, si animus noster vltro libentēque his
 quæ à Deo fiunt, vt ab optima sententia
 proficiscentibus, obsequatur, sique cum
 eodem velut autore, causâque sua firmis
 radicibus hæreat, vt perpetuò maneat in-
 columis, eamque perfectionem retineat,
 cum qua eum creauit Deus. Quòd si se
 inde diuulserit atque abruperit, marces-
 cet ac dilabetur turpis elanguidusque ef-
 fectus, donec iterum cōuertatur, ad cau-
 samque suam redeat, eidemque rursum

vniã

vniatur. Idem quoque cū Plutarcho pu-
 ram charitatem siue amicitiam amicas a-
 nimas in vnitatem coniungentem, pul-
 cherrimam exercitationem præparatio-
 nemque esse putabat ad coniunctionem
 diuinam, ἢ καὶ θεὰ φιλία τῶς φίλας ψυχὰς
 εἰς ὁῶσιρ σιωάροισα μελέτη καὶ μίση γίνετῃ τοῖς
 πρὸς τὸν θεὸν ἐνώσεως τυχεῖν. Propterea haud
 iniuria Pythagoreos laudat, quòd præ ce-
 teris virtutibus charitatem venerarentur,
 eamque complexum cunctarum virtutũ
 dicerent. Quod quantum Euangelicę fi-
 dei consonum sit, Epicureus aut Atheus
 facile intelligere posset, si quidquã defer-
 ret Euangelio. Siquidem Christus Iesus
 sedulò colendam, amplectendamque mu-
 tuam charitatem suis discipulis præcepit:
 hoc est præceptũ meũ, inquit, vt diligatis
 vos inuicem. Et rursus, hoc mado vobis,
 vt diligatis vos inuicē. Sed in nouissima
 sua cœna post manu propria lotos, lin-
 teoq; exteros Apostolorum suorum pe-
 des, rursus sui ipsius exemplo, ad charita-
 tem, mutuũque amorem eosdem Apo-
 stolos suos adhortatus est in hunc modũ.

Ioan. 15.

Ioan. 13.

Scitis quid fecerim vobis? Vos vocatis me magistrum & Dominum: & bene dicitis, sum etenim. Si ergo ego laui pedes vestros Dominus & magister, vos quoque debetis inuicem alij aliorum pedes laurare. Exemplum enim dedi vobis, ut quæ admodum ego feci vobis, ita & vos faciat. Ibidem quoque dicit, in hoc enim cognoscetis omnes quod discipuli mei estis, si dilectionem habueritis inter vos. Nihil igitur mirum si Paulus tantis elogiis dilectionem charitatẽque illustrauerit, sique Apostoli omnes, toti in hac deprecanda, omniumque mentibus inculcanda fuerint. Sine hac enim venire non possumus ad illam sapientiã & scientiã vnitatis contemplatricem, quæ finis est omnis contẽplationis, & quæ certẽ, vt ex Aristotele colligere potuimus, *πελευθη* *ζων* *καὶ* *εὐδαιμον*, vitæ genus est perfectissimum ac beatum. Per hanc enim contẽplationẽ, ad diuinam maiestatem suscipiendam, Deũque colendum acceduntur animi. Sed & nos quoque per hanc trahimur in admirationem mirabilium ope-

rum

rum administrationis & maiestatis, summeque prouidentie omnibus prospicientis, omniaque regentis Dei. Cui administrationi adiuncta itidem est maxima cũ Deo coniunctio, fideique & spes, quæ maximẽ ad Philosophandum, contẽplandumque necessarię sunt. Quid multis agam? Sine hac charitate pius esse nemo potest, at pietas vera est animi pulchritudo, quam ausus est Plato in Epinomide tantũ facere, vt nihil maius, nihil melius, neque quod magis nos ad vnitatis & boni intuitum adduceret, vna hac virtute ingenuẽ fateretur. *μείζων μὲν γὰρ*, inquit, *ἀρετῆς μηδεὶς ποτε πέπεισεν εὐδαιμονίας εἶναι θνητῶν ὄντων*. Sine hac denique charitate caret animus prudentia, ad quam nisi mens sit composita, nullo modo pulchra dici potest. Nulla enim ferẽ alia institutio est, vt ait Xenophõ, apud homines, quæ meliũ Diis cognatos efficere nos possit. Quamobrem corpus imprudentum, & si bene concinnatum videas, non tamen pulchrũ dices, vt Xenophon scribit, *καὶ πίνω* inquit, *τῶν μὲν ἀφρόνων τὸ σῶμα οὐδ' αὖ εὖ ἔρ-*

ἄσμιένον ἰδῆς, φήσεις καλῶρ εἶναι. & addit, π
 γὰρ ὄντι αὐτῶν καὶ τὰ σερβόμνα νοῦ ἐμφοροῦ
 αἰσθῶν πάντα καὶ ἀδικαὶ ἐν αὐτῶν ποίσι ἐσθδαι.
 Reuera enim dixeris, inquit, quæ carent
 prudentia mentis, omnia inter homines
 turpia iniustaque fore. Ex quibus omni-
 bus vides, quã verè Pythagorei dixerint
 charitatem, quæ vt diximus, sine prudẽ-
 tia subsistere non potest, virtutem omnium
 esse complexum. Sed ego non tã Pytha-
 goreos admiror, quàm Christum Iesum,
 qui hoc ipsum Pythagoreis, per Spiritum
 suum nobis quoque homo factus, coram
 revelare dignatus fuerit. Hac charitate,
 prima animi pulchritudine penitus defi-
 tuti sunt Epicurei, multò autem magis
 Athei. Vtròsque enim ventrem pro Deo
 habere constat, quem solum colunt &
 amant, eaque omnia sequuntur, quæ
 eos tãdem ad miserabile exitiũ sunt per-
 ductura.

Poetas

Poetas animi pulchritudinem & quid hone-
 stum esset, intellexisse: idque scite admo-
 dum versibus suis expressisse.

CAP. X.

POëtæ qui non solùm delectare, sed &
 delectando prodesse voluerunt, scitè
 admodum animi nostri pulchritu-
 dinem diuinis suis versibus explicuerunt.
 Qua in re primas mihi videtur habere
 Horatius, qui paucis nobis id aperit quod
 Homerus sub quodam delectabili lepida-
 rum fabularum contextu, in tota sua Ili-
 de & Odyssæa dicere voluerit. At quid
 quæso, aliud nobis illic exprimit Ho-
 merus, quàm humanæ vitæ statum? Aut
 quid in vno Vlyssæ quærit, quã illud pul-
 chrum honestumque animi, de quo disse-
 rimus? Hoc autem verum esse quod dici-
 mus his versibus testatur Horatius,
 Rursus quid virtus, & quid sapientia possit,
 Vtile proposuit nobis exemplar Vlyssæ:
 Qui domitor Troiæ, multorum prouidus vrbes
 Et mores hominum inspexit, latumque per æquor
 Dum sibi, dum focus reditum parat, aspera multa

Hor. in Eri-
 sto. ad Lol.

*Pertulit, aduersis rerum immerfabilis undis,
Sirenium voces, & Circes pocula nosti:*

*Quæ si cum focis stultus cupidusque bibisset,
Sub domina meretrice fuisset turpis & excors,
Vixisset canis immundus, vel amica luto sus.*

**Quid præterea in tota sua Iliade dicitur
Homerus voluerit, idem vates his verbis
interpretatur.**

*Fabula qua Paridis propter narratur amorem,
Græcia Barbariæ lento collisa duello,
Stultorum regum & populorum continet ætus.
Antenor censet belli præcidere causam.*

*Quid Paris? ut saluus regnet, viuâtque beatus,
Cogi posse negat, Nestor componere lites
Inter Pelidem festinat & inter Atridem,*

*Hinc amor, ira quidem communiter vrit vtrunque.
Quicquid delirant reges plectuntur Achiu.
Seditione, dolis, scelere atque libidine & ira,
Iliacos intra muros peccatur & extra.*

**Meliùs ergo Chrysisso & Crantore quid
pulchrum, quid turpe, quid vtile sit, dixit
Homerus, vt idem ad Lollium hunc in
modum scribit.**

*Troiani belli scriptorem maxime Lolli,
Dum tu declamas Romæ, Præneste relegi.*

*Qui quid sit pulchrum, quid turpe, quid vtile, quid non,
Pleniùs ac meliùs Chrysisso & Crantore dicit.*

Homerum sequutus est Virgilius, qui &

pij fortisque ac constantis viri officium in vno Ænea expressit. Reliqua autē Poëtarum cohors nō secus ac Homerus, Vergiliusque, pulchrum & turpe quid esset, doctè copiosèque nobis exposuit, in quibus Sylius Italicus valde concinnè suauiterque quid fugiendum, quidque sequendumque esset ostendit, dum turpiter eiecta explosaque voluptate à virtute, tractū arreptumque Hannibalem his mellitis versibus, fingit.

*Quæ postquam cecinit sacrato pectore virtus,
Exemplis latum, vultuque audita probantem
Conuertit iuuenem.*

**Prius autem quàm id fieret, voluptatem
suis coloribus affabrè virtus depinxerat,
magnaque ratione quęcunque ab eadem
in se contorta fuerant, depulerat, idque
his doctis ac lepidis verbis.**

Lib. 15.

*Tunc Virtus quâsiam iuuenem florentibus, inquit,
Pellicis in fraudes annis, vitaque tenebras?
Cui ratio & magnæ cœlestia semina mentis,
Munere sunt concessa Deum, mortalibus alti
Quantum cœlicolæ, tantumdem animalibus isti
Præcellunt cunctis, tribuit nanque ipsa minores
Hos terris natura Deos: sed fœdere certo*

*Degeneres tenebris animas damnauit auernis,
At queis ætherei seruaturs seminis ortus,
Cæli porta patet.*

Idem post quædam alia, quam hominibus perniciem detrimentumque afferat voluptas, quàmque in se habeat turpitudinem his paucis ostendit.

-Iam aspice latè

*Florentes quondam luxus quas verterit vrbes:
Quippe nec ira Deum tantum, nec tela, nec hostes,
Quanta solis nocet animis illapsa, voluptas.
Ebrietas tibi fida comes, tibi luxus, & atris,
Circa te semper volitans infamia pennis.
Mecum honor & laudes, & leto gloria vultu.
Et decus, & muis victoria concolor alis.*

*Xenoph. de
dict. &
fact. Socrat.
lib. 2.*

Hæc omnia quæ in Hannibale facta fingit Sylius, ad Herculem refert Xenophô, idque totum acceptum fert Prodicò, in illo quod de Hercule edidit opere: Voluptatem autem prauitatem vocat, quæ ubi Herculem multis verbis à Virtute ad voluptuariam vitam abducere conata est, eadem omnino quæ hîc voluptas, audit à Virtute. Eiusdem fabulæ meminit Cicero in suis Officiis, quando de eligèdo vitæ statu loquitur, quæ certè est ad exprimendum

mendum id quod in homine pulchrum, turpèque dici debet, vel aptissima. Nolo cõmemorare singula quæ in rationè pulchri & honesti scripserunt illustres Poëtæ. Hæc enim vel ingens volumen non caperet, solùm igitur pauca, vt ne lōgiorsim, ex Græcis Poëtis de hac re delibabo. Plærique Poëtæ maximum animi ornamentum, primamque eius pulchritudinè, virtutem dixerunt, parum corporis pulchritudinem curantes, (tamest inter humana bona maximè hominibus grata sit) nisi ea animi quoque pulchritudini coniungeretur. Quare haud iniuriâ Euripides in Oedipo animum spectandum censet, nullamque corporis pulchritudinem delectare putat, quæ mentis minimè annexa sit pulchritudini. Sic enim ille, *νοῦν χερὴ θεάσασθαι, οὐδὲρ π τῆς εὐμορφίας ὀφελος, ὅτάρ τις μὴ φρένας ἔχη.* Propterea in Chryssippo deformè se mavult esse quàm pulchrum & malum, *δύσμορφος* iquit, *εἴη μάλορ, ἢ καλὸς κακὸς* Deformitatem autem vitium putat, pulchritudinem verò, virtutem, quam idcir-

Rom. 8.

co in Eriphyle toto animo amplectendā
suadet, quod eius sola cōstans perpetuā
sit possessio. ἀρετῆς, inquit, βέβαιαι δ' εἰσὶν
αὶ κτήσεις μόναι. Virtus enim, tametsi pos-
sessor ipsius intermoriatur, non interit
tamen, sed & non existente amplius cor-
pore, viuit illa: vtque clara semper æter-
nāque verè habeatur. Malis autem eua-
nida omnia sunt, quæ & sub terra perire
commorīque videmus, vt idem his con-
firmat vrbis,

Ἀρετὴ δὲ κἄν θάνῃ τις, οὐκ ἀπόλλυται.
Ζῆ δ' οὐκ ἔτ' ὄντος σώματος. κακοῖσι δὲ,
Ἄπαντα φροῦδα σιωθάνοντ' ἕως χθονός.

Virtutū autē primā, sapiētiam ac pruden-
tiam non solū Philosophi, vt superius
ostendimus, sed etiam Poētæ illustriores
asserunt, cui omnia subiciit vult Menan-
der. Ἄπαντα, inquit, δούλα τῷ φρονεῖν καθε-
σταται. Non est enim, vt alibi scribit, ἡ
ἀνθρώπου φύσει μείζον λογισμοῦ, id est quid-
quam ratione maius. Eam ob rem pruden-
tiam rectam, magnum Deum vocat
Agatho, qua qui caret similem feris brutis-
que animantibus in hæc verba doctè le-
pidèque dicit Orpheus,

οἱ δ' ἰκαλοῖ θήρεσιν αἰδρίες, ἢ δ' ἀδίδακτορ
σχίηται δαιμονίοιο νοήματος, οὐδ' ὑπ' ἀρῶν κήρ
θεωπεσίω φυγέτιω φασίμβροτορ ἐκ κηκότατος
οὔτε πθίεσ κελωρ ἔργωρ, ὅκωρ μάλα θανάτῳ
ἴσας, δὴ γὰρ σφίρ νεφέλη πρὸ πθέασι κελαινή
ἀμφιπεριπλαθεῖσα βασιζέμεν ἀνθεμῶντα
εἰς ἀρετῆς τῶν λειμῶνα πολυσέφανορ τε μεγαίρει
Quod sic reddi potest,

*Gens indocta, feris similis, cui caelica nullam
Mens lucem irradiat, sed quæ improba despicit omne
Consilium Diuum, lucens mortalibus, & quæ
Haud meditatatur opus celsum & mirabile, quam non
Atra sinit nubes, cingens fera corda, subire
Florida prata Dea virtutis & amena vireta.*

Hæc in homines omni sapiētia, cōsiliόq;
& ratione destitutos Orpheus. Quod autē
fit huius sapiētiae prudentiæque officiū,
quam Philosophi Poētæque illustriores
meritò plurimi faciunt, paucis declarat
Pythagoras, quando vnumquēnque do-
cet, quibus rebus sese assuefacere debeat,
idque in hunc modum,

-- κρατῆρ δ' ἐδίξιο τῶνδε,
γαστρός μὲν πρότερον καὶ ὑπνοῦ, λαγνείας τε,
καὶ θυμοῦ, πρὸς ἧς δὲ αἰσθρόν ποτε μήτε μετ'
ἄλλων,

ΜΗΤ' αὐτῶς, πάντων δὲ μάλιστ' ἀλόγειο σαυτῶν,
 ἔϊτα δικαιοσύνην ἄσκει, ἔργω τε λόγῳ τε.

ΜΗΤ' ἀλογίως σαυτῶν ἔχειν πῶρ' ἡμῶν ἔδρα.

Quod sic verti potest,

*Fac ventre & somno, cæcæque libidine & ira
 victis, assuescas victricia tollere signa.*

Turpe quoque abiicias abs te, nec lachito quenquam.

Te reuerere, colens animum, factisque decoris

Et verbis facias quod iustum est, ac nihil à te

Exeat, à vera prorsus ratione remotum.

Sed cuncta ita agito, nil vt deliret amissis.

Habes igitur ex his omnibus, probam tibi dignitatis, pulchritudinisque animi rationem, qua Epicureos Atheosque huius seculi, sui erroris facile conuictum iri sperarem, si vel in illis tantum relicta esset rationis, mentisque diuinæ mica. Sed vereor, ne in sua hæresi, impiorique viuendi modo, ita callum styliumque obdlexerint, vt nunquam in melius reformari possint.

Restat vt probemus illustriores Philosophos & Poëtas, eandem ignobilitatis turpitudinisque animæ cognitionem, atque dignitatis pulchritudinisque eius habuisse.

FINIS SECVNDI LIBRI.

IOANNIS
NEOVILLEI GENVIL-
lani, de pulchritudine
animi,

LIBER TERTIVS.

Veteres Philosophos peccati quidem deformi-
tatem, sed non primigeniæ noxæ causam
cognouisse.

C A P. I.

Non aliter veteres Philosophi peccati deformitatē atque pulchrum & honestum, id est, virtutis splendorem, animique pulchritudinem cognouerunt. Primigeniæ tamen noxæ causam minimè intellexerunt. Quanquam Mercurius Trismegistus, qui mundi huius, ipsiusque hominis

G iij

creationem verè clarèque scriptis suis cõfirmavit, causam subodorari videatur, quamobrem à libertate in seruitutē peccati, ab immortalitate in mortalitatē, prima hominis conditio immutata fuerit.

Ille enim, vbi de mentis ad externa se expandētis, & ad diuini verbi sui exemplar, omnia quæ in aëre, quæque in aqua & terra sunt, formantis, admirabili operatione loquutus est, vbi præterea insignem hominis creationem tetigit, quem Deus ad sui ipsius similitudinem & imaginem, id est, ad filij sui exemplar effinxit. (Est enim filius respectu Patris sui, imago, respectu verò hominis, exemplar) eundem hominem dicit de intelligibili sphæra, ad corporeorum concupiscibiliūque sphæram descēdisse, ibique primū malorum omnium fomitis originem inuenisse, atque pestilenti peccati contagione affectum, notatūque fuisse, & idcirco morti cum tota sua posteritate factum obnoxium.

Ὑπεράνω γὰρ ἂν τῆς ἀρμονίας, ἐναρμόνιος γέγνε δδύλος. Sed quid aliud fuit hominem sic à sphæra intelligibili ad corporeorum, concu-

concupiscibiliūque sphæram descēdisse, ibi fomitē malorum inuenisse, vitamque cum morte commutasse, quam eundem à iustitiæ, innocentiaque statu, ad peccatum mortis aculeum, per concupiscentiam cecidisse, illaque sua prima dignitate, primoque motum gradu fuisse? Quod sanè primis nostris parentibus contigisse, nemo Christianus est, qui ignoret. Alij verò Philosophi hominis corp⁹, peccati causam esse volūt. Dicūt enim animas simulatque in corpora illabuntur, obliuione, errore, ignorantiaque imbui. Antè enim quàm eò descendant, non solum puræ & incõtaminatæ, verum etiam scientiis variis ornatae sunt, sed vbi in hoc corruptibile, continuaque mutationi obnoxium corpus immigrarunt, ab eo quiddam corporeum, concretūque sibi contrahunt. Quò fit vt peccatis obnoxia sint, omniumque penitus obliuiscantur. Qua quidē opinione imbutus Socrates, nostrum scire nihil aliud esse putabat, quàm reminisci. Fuerūt tamen qui dicerent animam lapsam in corpus humidum, eiusque ob-

Plato in Memn.

Ethico. 10.

In Pimand.

staculo impeditam, ab initio dementem esse, verum humore paulatim propter innatum calorem exhalante, magisque temperato, prudentem animi potentiam conualescere. Quod Proclus merito reiecit. Hic enim perfectionis modus, ut idem scribit, corporeus & materialis iudicandus est, supponitque perfectionem animæ, ex contemplatione corporis proficisci. Sed hoc falsum est. Animam enim ante elementa generationemque, totam suam habere substantiam, vult Proclus, quam & vitam quandam esse, neque corpori neque naturæ admixtam fatetur. Aliorum rursus opinionem reprobat, qui animam putant quandam diuinæ essentia partem, partem, inquam, toti persimilem, semperque perfectam. Tumultum verò perturbationisq; circa illud versari quod in nobis animal est. Qui enim hæc aiunt, animam semper perfectam fingunt, semperque scientem, nec vnquam reminiscencia indigentem, sed & eam semper passionis expertem, nec aliquando deprauatam volunt. Quod falsum esse idem Proclus docet. Ex his ergo colli-

colligere possumus, Trismegistum, peccati causam, longè cæteris & veriùs & meliùs attigisse, & quod maius est, regenerationis autorem, causamque plane intellexisse, ut mox dicturi sumus.

Quòd Trismegistus, ut primigeniæ noxæ causam, ita & regenerationis autorem intellexisse videatur.

C A P. II.

HOc quoque haud leue est, quòd tantus Philosophus regenerationis nostræ misterium intellexerit, quod ut quidpiam arcanum, admirabileque, silentio regi vult, proque tanto summi Dei in nos beneficio, ad immensas gratiarum actiones Tatum filium inducit. Sed audiamus quàm clarè, quàm apertè de hac regeneratione loquatur. Dic age, inquit apud eum Tatus, Quis est regenerationis autor? Respondet Trismegistus: Dei filius homo, vnus volutate Dei. Certum est de diuino Dei verbo loquutum hinc fuisse Trismegistum. Nam quanuis

Merc. de generatione & impossibilitate.

Galat. 4.

participatiōe, cōmunicationēq; luminis dei, eiūsq; gratiē, filij Dei dicamur. Nō est tamen quod homo quispiam quantūvis sanctus, regenerationis nostræ autor esse possit. Solus ergo filius Dei factus ex muliere, factus sub lege id est, factus legi obnoxius, vt eos qui sub lege essent redimeret, vnius volūtate patris, nos Spiritu suo regenerauit nouōsque fecit, vt æternam hæreditatem assequeremur. Solus ea nobis subministravit, iisq; armis nos instruxit, quibus vltices illas pestes duodecim, quarum meminit Trismegistus, ignorantiam, tristitiam, inconstantiam, cupiditatem, iniustitiā, luxuriam, deceptionem, inuidiam, fraudem, iram, temeritatem, malitiam exploderemus. Per filium enim Patrem cognouimus. Filius enim lux fuit in tenebris lucens, filius lumen fuit missum ad gentium reuelationem. Quod regius Psalter iustis & rectis corde exortum canit. De quo Esaias: Ambulantibus, inquit, in regione vmbre mortis, lux orta est. Per hanc igitur lucem dissipatæ errorum omnium tenebræ sunt, descenditque

Esaias. 9.

in

in nos cognitio Dei, qua accedēte repulsa est ignoratio. ἡλθὲν ἡμῖν γνώσις τῆς θεοῦ. πατρὸς δὲ ἐλευθέρου ὃ τέκνον, Ἰησοῦς ἡ ἀγνοία. Per Christum quoque gaudij cognitio in nos descēdit. Prius enim quàm filius Dei venisset, mortui ob delictū, omnique spe penitus destituti eramus. At ille nos vitæ restituit, restitutos in beatam spem futuræ gloriæ, adoptionisq; filiorum Dei erexit, in eamque spem erectos, atque ita animatos, vsque adedō constantes & ab omni animi mollitie alienos reddidit, vt pro eius, iustitiæq; Dei nomine, mortes quantūvis diras pati non timeamus. Et hoc est quod dicit Trismegistus, ἡλθὲν ἡμῖν γνώσις χαρᾶς. παραγενόμενης πατρὸς ὃ τέκνον, ἡ λύπη φθίξετ' εἰς τοὺς χωρῆντας αὐτῆρ. διώαμεν καὶ ἄλλο ἰδιὸν χαρᾶ πῶ ἐνεάταιαν. ὃ δύναμις ἡ δόξη. προσλάβωμεν αὐτῶν, ὃ τέκνον, ἀσμένεστα. πῶς ἄμα τῷ παραγενέσθαι, ἀποστατο πῶ ἀκρασίαν. Descendit, inquit, in nos cognitio gaudij, qua presente tristitia penitus aufugit, in eōsq; se vertit qui eā accipere parati sunt. Cōstantiam voco potestatem ad gaudium perducētem, cuius

virtus proculdubio suauissima est. Com-
 plectamur igitur eam libentissimè fili. Ea
 enim cum primùm aderit, mollitiem om-
 nem prorsus expellet. Post hæc quoque
 clementiæ meminit, quam *πὺν κατὰ τὸ ἰδί-
 ούμας δῶαμυρ*, id est, vim vniuersarum
 vittricem cupiditatum vocat, deinde ius-
 titiæ, quæ omni iniustitiæ contraria est.
 Has Christus Iesus verbo, exemplóque in
 primis colēdas docuit, vt passim in Euā-
 gelio legimus. Sed & veritatem sic in pio-
 rum hominum animis iniecit, vt ab his
 procul lior, fraus, ira, temeritas malitiá-
 que omnis abscesserit, Quid multis agā?
 Id Christus Iesus effecit, vt suo merito
 Spiritus Dei in animos nostros immitte-
 retur, per quem nos, qui prius, filij iræ di-
 cebamur, nunc Deum, Abba, id est Patrē
 confidenter inuocaremus, mirabile ni-
 mirum eius regenerationis effectum ex-
 perti, quod Trismegistus non ignorauit,
 aut saltem subodoratus esse videtur.

Quod

Quod Trismegistus peccatum animi deforma-
 tatem esse intellexerit.

C A P. III.

Q Vemadmodū Dei cognitioni cō-
 iunctam esse pietatem, eamque in
 primis verā animi pulchritu-
 dinē esse dicit Trismegistus, ita cōiunctā
 ignorantiae impietatem, maximam ani-
 mi turpitudinem fatetur. Omnis autem
 peccati, impietatisque originem, dolorē,
 voluptatēque putat, quæ in nobis exci-
 tatur. Si quidem *ψυχή πᾶσα ἐν σώματι γλο-
 ρυήν, εὐθείας ἔσθ' ἡ τὸ λύπης καὶ τὸ ἠδονῆς κα-
 νίζεται. σῶματος γὰρ (σωδίτε, ὡσπερ χυμὸς* *Mercur. ad*
ζέουσιρ, ἢ τε λύπη, καὶ ἢ ἠδονή, εἰς ἃς ἐμβάσα ἢ *Tat. de cō-*
ψυχή βαπίζεται, id est, anima infusā cor-
 pori, à voluptate atque dolore continuo
 deprauatur. Ex corporis enim commi-
 sione, ceu riuii quidem ex fonte scatu-
 riūt dolor & voluptas, in quos se immer-
 gens anima, tota madens suffocatur. Ad
 hæc accedit corporis ipsius grauitas, cor-
 ruptio, mutatio, quæ animum alioqui ad

Dei, rerumque cœlestium contemplationem aptissimum, ad fluxarum rerum studium adtrahunt. Huius autē rei causam ignorantiam obliuionemque esse putat. Ipsam autem obliuionem & ignorantiam vocat improbitatē. Ὅταν δέ, inquit, ὄγκοι θῆ ἢ τὸ σῶμα ἢ κατὰ πάσῃ αὐτῶν εἰς τοὺς τῶ σώματος ὄγκους, διαλύσασα δὲ ἑαυτῶν, ἐγγενῶς ἀφ᾽ ἑαυτῶν, ἢ τῶ καλῶ ἢ ἀγαθῶ οὐ μεταλαμβάνει. ἢ ἀλλ᾽ ἢ κακία γίνεται. Cū verò, inquit, corpus est compactum, animamque in sui ipsius molem dispergit ac distrahit, tunc illa obliuioni subiicitur, pulchròque ac bono priuatur. Obliuio autem ipsa est improbitas. Nihil igitur mirum si ignorantiam, quæ Dei cognitioni ex diametro est contraria, tanto operè vituperet Trismegistus. Hæc enim facit, vt anima nostra corporis vinculis constricta corrūpatur, impediaturque quò minùs salutis iter sibi asciscere, illudque constanter tenere possit. Hæc præterea facit, vt quod deterius est sequamur, id est, nos, vt ipse doctè interpretatur, penitus perdit. Nam cū potioris optio pulchra & honesta eligentis, non nos so-

lùm hominis appellatione dignos faciat, sed Deo quoque reddat persimiles, deterioris electionē cōtraria in nobis facere necesse est. Quæ sit autem prauæ pernicioseque electionis huiusmodi causa, dicere videtur idem Trismegistus, quādo seminis Dei & seminis Diaboli meminit, mētēque vult notiones omnes concipere, bonas quidem quoties à Deo semen infunditur, cōtrarias autem cū à dæmonibus quibusdā spermata iaciuntur. Mētē igitur dæmonis semine conspersam, prægnantēque parere dicit adulteria, stupra, homicidia, parricidia, sacrilegia, diuinorum contemptum, iugulationes, euersiones urbium, pestes hominum, & reliqua omnia quæcunque malorū sunt opera dæmonum. Hoc semine inspersi, prægnantēsque erant Iudæi, quos Christus Iesus ex patre Diabolo esse dicebat. Hoc quoque semine inspersi Epicurei & Athei sunt, omnēsque impij, quorum salus videtur esse deplorata. Porrò Dei semina esse pauca dicit, sed illa quidē magna, pulchra, bona sunt, virtus scilicet,

Mercurius ad Asclep. quod in solo Deo pulchrum.

temperantia, pietas: Pietas autem Dei cognitio est, Deum qui recognoscit, bonis refert us seminibus, notiones diuinas assequitur. Sunt autem hæ notiones insignes & celebres, & quæ paucorum sunt hominum. His seminibus prægnantes erant Apostoli Dei, qui ex Deo erant, & in filiorum Dei albo in primis cõscripti. Quia non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati erāt: de quibus nimirum verè dici potuit, quod consequenter in hæc verba scribit Trismegistus. *Ἄλλ' ὄσον οἱ εἰ γνώσει ὄντες, ὅτι τοῖς ποταμοῖς ἀρέσπονσι, οὐτε οἱ ποταμοὶ αὐτοῖς. μεμλιμένοι δὲ δουλοῦσι, καὶ γέλωτα ὀφλισιάνουσιν, μισοῦμενοι τε καὶ καταφρονούμενοι, καὶ τάχα ἄτου καὶ φονδύμενοι.* Qua de causa, inquit, qui se totos ad huiuscemodi cognitionem cõuerterint, nec ipsi vulgo placent, nec vulgus illis, infanti plerunque habentur, risumque mouent impiis, interdum odio habentur, vitæque etiam num priuantur. Hoc satis est in Apostolis & Martyribus Dei probatū: hoc quoque quotidie probari potest piorum oppres-

Ioan. I.

oppressionibus, quos impiè persequuntur impij: hoc denique clarè probatur verbis ipsis impiorū, quos talia in inferno tandem dicturos Sapiens vaticinatur. Hi sunt quos aliquādo habuimus in derisum, & in similitudinē improperij. Nos insensati vitam eorum æstimabamus insaniam, & finem eorum sine honore. Ecce quomodo computati sunt inter filios Dei, & inter sanctos fors illorum est, &c. Hos enim vt odio mundus habuit, ita & illi mundum odio habuerunt. Quibus, vt inquit Apostolus, dignus non erat mundus. Sed audiamus quomodo Trismegistus vnumquenque instruat, vt ab omni ignorātia se eximat. Vult vnumquenque hominem mente regi, quod magnis sedulisque precibus ab optimo Deo primū oportet impetrari. Nam quibuscunque animis mens præsidet, suo illos fulgore illustrat, eorum moribus, malisque resistit. Hæc quoque quemadmodum peritus medicus ægroti hominis corpus doloribus afficit, hoc vrendo, illud secando recuperandæ valetudinis ergò, eodem quo-

Sapient. 5.

Heb. II.

Mercur. ad Tat. de cõmuni.

Hij

que modo animum voluptatibus nimis affixum affligit, vt voluptatis, cœcæque libidinis radices prorsus euellat. Ab hac enim omnis animæ morbus, morbus autē animæ grauissimus impietas & prauitas, prauitas autem, animæ ignorantia, quæ facit, vt anima naturę rerum, bonique inscicia, orbata oculis, corporis sese passionibus implicet. Contrā, virtus animi cognitio est: eruditus enim reuera bonus, pius diuinus, qui cū primū diuinam visionem prægustauit, obliuioni reliqua omnia tradit, atque etiam quæ reliquis hominibus mala sunt, huic vt bona contingunt, consulenti prudenter, & ad scientiā singula referenti & reducenti: quodque magis mirādum, mala semper in bonum conuertenti. Quod postremum notatu dignum his verbis effert Trismegistus, ὁ μὴ τοι θεοσεβῆς, πάντα ὑποσησεί αἰσθημένων τῶν νόσεως. πάντα γὰρ τῶν τοιούτων, καὶ τῶν ἄλλοις τὰ κακὰ, ἀγαθὰ ἔστι. © Ἰδιβουλδύμηνος πάντων ἀναφέρει εἰς τὴν γνώσιν. καὶ τὰ κακὰ μόνον ἀγαθωποιεῖ. Alia plurima scribit Trismegistus, quibus facilē animi turpitudinem

dinem

dinem explicat, modūque præscribit, quo animum ab eadem ignorantia, craftisque tenebris eximere, pulchrūque & Deo similem reddere possimus.

Vt pulchri, ita & turpis rationem exquisitē tenuisse Platonem.

CAP. IIII.

TRismegistum sequutus Plato, omnis vitij fontem, dolorem & voluptatē putat. Quanquā non inficiatur voluptatum alias quidem bonas, alias verò malas esse, bonas vocans quæ vtilis sunt, malas autem quę sunt noxię. Dolorum præterea alios bonos, alios malos esse vult hos fugiendos, illos eligendos ducit. Harum autem perturbationum vim in nobis ab ipsa origine naturaliter excitari affirmat. Dolorem quidem iis, qui præter naturam mouētur, accidere: voluptatem verò illis qui in naturam suam restituuntur. Existimat enim naturalem hominis statum medium inter voluptatem atque dolorem, dum scilicet neutro mouetur

Hij

*Merc. in
clauis sua
ad Tat.*

quo in statu plurimum tempus viuimus. Hominem præterea si nullo circa voluptates stupore, sed ὀλιγώρως καὶ κοσμίως se se habeat, scitè agere, viuereque optimè dicit. Ille enim cupiditates suas castigat, aut adèd reprimat, vt rarè admodum sint aut exiles reddantur. Quòd si contingat partem illà rationis minimè participem dominari, victa aut dormiète, vel conuète etiam illa animi parte, quæ rationis est particeps, tunc, inquit, animū sibi subiiciat impellatq; quòd libuerit, agrestes & ferinæ illæ perturbationes, quæ præternaturam hominis sunt, & quæ ex peruersione vitæ, ac deterrima consuetudine procreantur. Quæ siue vehementes, siue intensæ, seu remissæ sint, aut quomodo- cunque se habeant, semper aberrant, mediocritatè que laudabilem nullà profus admittunt. Sed & id certè efficiunt, vt iuxta Euripidis dictum, homo his furiis actus, non tam viuus quàm mortuus dici debeat. Euripides enim miseram intèperantis hominis conditionem secum reputans, dicebat, τίς δ' οἶδ' ἐμὲ εἰ τὸ ζῆν μὲν

ἔστι κατθανεῖν, τὸ κατθανεῖν δὲ ζῆν; Σὴ μείζ τῷ ὄντι ἵσως πεθναῖμεν. Quis nouit vtrū viuere quidem mori sit, mori autem viuere? Et nunc fortè reuera mortui sumus. Se quoque Socrates apud Platonem à sapiète quodā audiuisse narrat, nos nunc mortuos esse, corpūsque nostrum sepulchrum esse nobis, partemque illam animæ in qua cupiditates sunt, perinde se habere, ac si persuadendo, vicissimque dissuadendo, sursum, deorsumque agitetur. ὁσσοῦ ἦδ' ἡ πῶ ἔγωγε Σὴ ἡκουσα τῆν σοφῶν, ὡς νῦν ἡμεῖς πεθναῖμεν, καὶ εἰ μὲν σῶμα ἔστιν ἡμῶν σῆμα. τὸ δὲ ψυχῆς ἔστιν εἰ ἢ αἱ ἰδιθυμίαι εἰσὶ, τυγχάνει δ' ἄρ' οἶον αἰαπεῖθεσθαι καὶ μεταπίπτεται αἴω. Ὁ κατ' ἴω. Ad- dit quoque hanc animi partem, propter suasionem, credulitatè que, lubricum dolium à quodam eleganti Siculo dictam, dictos præterea ab eodem dementes, prophanos ac damnatos, vt quorum hæc animi pars, quæ libidinibus agitur, tanquā futilis ob incontinentiam inexplibilem, perforatum esset dolium. Talia doliā dici possunt huiusce temporis Epicurei, quorum inexplibilis est incontinètia, quibus

Plato in
Gorgia.

nihilo meliores sunt Athei, quorum vita penitus est pecuina. Porro dementium animum idcirco elegās ille Siculus perforato dolio asmilabat, quod propter inuidiā, affectionem, obliuionemque, nequeat infusum aliquid continere. Demētiæ autem, vitiorumque omnium causam, ignorantiam esse putabat, quam deprauationem quandam, habitus alicuius cognomēto dictam, aut genus quoddam esse vniuersæ improbitatis, aliudq; profus habere, ac Delphica præcepta doceat, existimauit, τὸ δ' αὖ, inquit, πείσης τῶν νηέων ἔστι τὸ νῦν αἰῶνος παλαιοῦ ἐχρον, ἢ τὸ λεγόμενον ἕως τῆς εὐδελφοῦς χειρὸς ἀπὸ τοῦ. Præceptum autem Delphicum erat, *Nosce teipsum*. cui oppositum esset, si præciperetur, nullo modo teipsum nosce. Et huic quoque opposito parēt, qui seipsi ignorant: quorum ignorantia fit, vt multa vitiorum turpitudine deformetur anima. Nam si Socrati apud Xenophontem credimus, vt multorum bonorum causa sunt sui scientiam habentes homines, ita multa mala in se, aliosq; inuehunt, qui sui sunt ignorātes. Illi enim

Plato in
Phileb.

Xenophon
de dictis
fact. Socra.
lib. 4

ineptē

ineptē se in rebus omnibus habent, & aduersus cæteros homines, & ad res humanas: nec quibus indigent sciunt, neque quid agant, neque quibus vtantur: sed his omnibus frustrati, bonis priuantur, multaque in mala incidunt. Consulit ergo Plato, vt vnusquisque nō corpus quidem suum, non possessiones, non pecunias cognoscat, sed animæ suæ in primis curam habeat, semperque ad eam respiciat: corporum autem pecuniarumque curam aliis relinquat. Nam qui seipsum, inquit, noscere vult, necesse est, vt in animam intueatur, in eumque præcipuè locum animæ, in quo inest virtus animæ, sapientia, & in aliud, cuius hoc est simile. Id autem animæ, diuino simile est, in quod sanè quis intuens, & omne diuinum, Deum scilicet & sapientiā cernens, tandem seipsum agnoscet. Seipsum verò cognoscere maximam prudentiam esse dicit. Verum quia cupiditates videbat nobis haud paruo impedimento esse, quod minùs id, quod proximè dictum est, præstaremus, vt huius rei nos commune faceret nosque

excitaret, vt huiusmodi cupiditates castigarem vel reprimeremus, in principio libri noni de Rep. vnicuique homini speciem quãdam cupiditatum inesse diram, agrestem, iniquam, affirmat, quam hos etiam qui inter homines maximè moderati videntur, habere dicit, quod in somnis manifestum fieri docet. Si quidem in somnis sæpius excitantur cupiditates, quod pars animi quæ rationis particeps, mansuetaque & illius domina est, dormit: ferina autem & agrestis, cum sit immoderato potu atque pastu repleta, exultat, tentatque excutere somnum, & solitis libidibus indulgere. Tunc quippe nihil est quod non audeat, veluti soluta & libera omnibus verecundiæ, prudentiæq; præceptis, vt aut cum matre corpus misceretur, aut cum quouis alio homine, vel Deo sæpe & belua, atque etiam trucidare aliquem & multis vulneribus afficere, sicque licentiosius lasciuiat, vt videatur à nulla prorsus voracitate abstinere, nec vt breuiter complectar, ab vlla infania, vel impudentia temperare. His ergo diris, agrestibus,

grestibus, iniquis cupiditatibus nos in somnis etiam affici dicit Plato, quod certè testari in primis poterunt Epicurei & athei huiusce temporis homines, qui cum solum ventrem suum colant, & non nisi eo cibis potuque distento, se quieti tradant, non possunt non his nefariis insomniis commoueri. Verum qui rectè moderatèque habens quieti se tradiderit, ea parte animi in qua est ratio, excitata & recta, saturatæque bonarum cogitationum epulis, & ad seipsam contemplando conuersa: ea verò quæ voluptate alitur, nec inopia pressa, nec plus satis satiata, vt quiescat maximè, neque optimam illam partem, aut gestiendo, aut mœrendo perturbet, sed finat eam, per seipsam solam ac puram considerare, indagare, atque percipere, quicquid ignotum hactenus, vel præsentium, vel præteritorum, vel futurorum: illa etiam tertia parte animi, in qua irarum æstuat ardor, sedata atque restincta, vsque adeò vt nulli infensa quiescat: atque ita partibus quidem duabus pacatis, mète verò erecta, somno se com-

paret : tunc demum mens pura veritatem attingit, neque ei tum temporis infomniorum visa nefaria se obiiciunt. His verbis, aliisque, quas variis in locis scribit rationibus, docet Plato humanæ naturæ corruptionē, ipsiusque ad eò corporis nostri ad libidinem, omnēque vitium mirabilem esse promptitudinem. Quod certè optimi, sanctissimique quique viri experti sunt, vt non mirer Platonē audacter subiunxisse. *πάντα μὲν τίνων ἰδιωτέρων ἐξήρηται εἰπεῖν. ὃ δὲ βελόμβρα γινῶναι, τὸ δὲ ὄστιν, ὡς ἀφ' αὐτοῦ δεινὸν πὶ καὶ ἀγριὸν καὶ ἀνομοῦ ἰδιωτέρων ἀφ' ὅδ' ἐκείτω ἀνεστὶ, καὶ πάνυ δοκοῦσι ἡμῶν εἰσὶν μετεῖος εἶναι.* Vt igitur tanto vitio, morboque remedium & medelam daret Plato, iustitiam, sapiētiamq; cōiunctas, inseparabilesque virtutes primū colēdas censet. Nā vt hæc primæ animę virtutes sunt, ita iniustitia & ἰσχύτια, prima teterrimāq; animi vitia: imò verò iustitiā & ἰiustitiā, nihil à salubribus & insalubribus differre putat. Nam vt hæc circa corpus, sic circa animum se habent & illa. Vt enim salubria quidem sanitatem inducunt & insalubria

lubria morbum, sic iusta agere iustitiam inducit in animo, iniusta facere iniustitiam. Adde quòd sicut sanitatem inferre, est ita ea quæ in corpore sunt disponere, vt secundum naturæ ipsius ordinem inuicem superentur & superent. Morbum autem inducere, vsque ad eò corporis partes inficere, vt contra naturæ legē dominantur inter se subiicianturque: eadem ratione iustitiam præstare cuiquam, nihil est aliud, quàm animi partes in ordinem suum digerere, vt ad naturę suæ normam pareant & imperent. Iniustitiam verò, vt contra naturam exuperent inuicem ac succumbāt. Ex quo apparet virtutem sanitatem quandam & pulchritudinem, & robustum animi vigorem esse: prauitatē contrā, morbum, turpitudinēq; & imbecillitatem. Quod his verbis ita concludit de *Repub.* Plato differens, vel Iusto. *ἀρετὴ μὲν ἀβία, ὡς ἔοικεν, ὑγεία τε πρὸς αὐτὴν, καὶ καὶ Μῦθ' καὶ διέξια ψυχῆς. κακία δὲ νόσος τε καὶ αἴσχος ἰδιωτέρων.* Ex his igitur vides quàm exquisitè nouerit Plato iniustitiæ ignorantieque turpitudinem: pulchri au-

Plato in
Sympos.

tem iusti & boni splendorem & excellentiam: qui ut magis turpe ignobiléque vitium animæ redderet: pulchrum ipsum quod ei oppositum est, his verbis doctè elegantérque descripsit. ὁμὰ θεᾶσαι μόνου καὶ ξυεῖναι. ἢ δὴ τα, ἔφη, οἰόμεθα, εἶπω χεῖναι αὐτὸ τὸ καλὸν ἰδέειν εἰληρινέες, καὶ θαροῦν. ἀμικτοῖ, ὁμὰ μὴ ἀνάσπλωρ σαρκῶν τε ἀθροπίων καὶ χρωμάτων, καὶ ὁμὰς πολλῆς φλυαείας θνητῶν, ὁμὰ αὐτὸ τὸ θεῖον καλὸν, δῶαυ μνοειδὲς καπιδεῖν, ἄρ' οἶα, ἔφη, φαῖλαρ βίωρ γίνεσθαι ἐμείθε βλέπωντος ἀθροῶν, καὶ ἐμείνο δ' εἶ θεωμῶν καὶ ξυόντος αὐτῶν; ἢ οὐκ εὐθυμῆ ἔφη, ὅπαι ταῦτα αὐτῶ μοναχοῦ χεῖναι οἰόμεθα ὅρατον δ' καλὸν, πικτεῖν οὐκ εἶδωλα ἀρετῶν, ἀπε οὐκ εἶδωλα ἐφαπτομῶν, ὁμὰ ἀληθῆ, ἀπε τῶ ἀληθῶς ἐφαπτομῶν; πεκόντα δ' ἀρετῶν ἀληθῆ, ἢ θρομῶν, ἢ παρχει θεοφιλέ γίνεσθαι, καὶ ἢ πέρ τῶ ὁμὰ ἀθροῶν ἀθανάτω καὶ ἐμείνω. Quàm fœlix, inquit, illud spectaculum fore putamus, si cui datum fuerit, ut ipsum pulchrū intueatur, syncerum, integrum, purū, simplex, nihilque sibi habens concretum ac admixtum, & idcirco non humanis carnibus, aut coloribus, non aliis mortalibus nugis contaminatum, sed ipsum se-

cun-

cūdum sepulchrum, diuinum inspiciat, vitæne eius hominis parui facis, qui illud suspicit, qui tam præclarum spectaculum contuetur, illique coheret? Nonne cogitas quod ibi solum cernens ille eo oculo pulchrum, quo percipi potest, non iam virtutis imagines ulterius, sed virtutes quoque ipsas pariet? Non enim simulachrum ipsum, sed rem ipsam attingit, virtutem ergo verā pariens alénsque, Deo amicus efficietur, & si quis alius hominum, is maximè immortalis existet. Hæc de amore rerum omnium pulcherrimo loquitur Plato, quod certè ad virtutis pulchritudinem trahi potest: quæ si humanis oculis, ut Cicero ait, videri posset, incredibilem sui ipsius amorem nobis excitaret. Quid ergo fiet vitio, quod tam turpe, tamque difforme est? Cuius turpitude, ex pulchri descriptione facile colligi potest. Multa alia in hanc rem ex Platone adduci possent, sed hæc plura, maioræque sunt, quàm ut his Epicurei vel Athei respondere possint.

*Quòd vt pulchris animis præmia, ita turpibus
vitiisq; supplicia assignet Plato.*

C A P. V.

Illud quoque prætereundum non est, quòd Plato, vt pulchris studiosisq; animis præmia, ita turpibus vitiisq; assignat supplicia. Multa enim in Phædone & Gorgia de iudicibus, nudas animas iudicantibus proponit, multa ex illo rediuiuo milite refert, quem confirmat renarrasse quosdam se vidisse iudicatos in supernum cœli locum, tanquam ab omni iniustitia alienos, iuisse, iniustos vero ad læuam inferius deflexisse, ἔς ἐπεὶ διαδίκησαι τοὺς μὲν δικαιοὺς καὶ λόγῳ πορεύσασθαι πρὸς δεξιὰν πρὸς ἄνω διὰ τῆς οὐρανοῦ &c. inter quos Aridæum tyrannum, homicidamque hominem cognouit, viditque eum cum multis aliis, ligatis manibus modis miserabilibus torqueri, astantibus illic quibusdam trucibus atq; igneis hominibus, aspectantibusque quid os illud inferorum patefactum loqueretur. Quo nimirum

nimirum non multum remota sunt à Christiana veritate. Nam quibus, præcor, in illa diuina cœna, cælestibusque vnigeniti filij sui nuptiis, dicturus est vniuersi orbis administrator, maximusque Paterfamilias Deus, ligatis manibus & pedibus proiicite eum in tenebras exteriores, nisi agrestibus illis, igneisq; viris, id est feris, horribilibusque dæmonibus? Idem quoque Plato Deum nihil latere dicit, neminemque eius iustitiam diffugere posse. Vos, inquit, qui Deos humana minimè curare putatis, sic habetote, nullum locum Diis immortalibus incognitum, nullum inexploratum esse. Quod siue hîc manseritis, siue profundissimas terræ cavernas subieritis, siue aliud quoduis diffugium atque latibulum quæsieritis, haudquaquam latere diuinum illum atque pervigilem oculum, pœnasque vobis iuste debitas euitare poteritis. Consonat id quod dicit Plato, versibus illis Dauidicis. Quo ibo à spiritu tuo, & quo à facie tua fugiam? Si ascendero in cœlum, tu illic es, si descē-

dero in infernum ades.

Idem clariùs & longè paucioribus verbis, piis præmia, impiis verò supplicia assignat, in decimo de Legibus. Cùm, inquit, anima se virtute quadam diuina exornauerit, etiam locum excellètem, sanctùmque cum melioribus locis, regnisque cõmutabit. Si id non præstiterit, in contraria proficiscetur. Mali enim, vt ait, redditi sunt rationem formidabilem, tremèdam, horribilem: boni verò cum magna fiducia, *θαρόχελερον*, constanter, intrepide, nullo mordicante diuerberantèque conscientiam suam scelere. Quocirca, inquit, propinqui affinesque monere suos debèt, vt rectè viuāt, hócque eis præstare patrocinium, quod nullum illíc iam poterunt offerre. Non enim ante tribunal aderit propinquorum domesticorùmque caterua qui te tueantur, quíque iudicem exorèt, vt tibi ignoscat. Locum autem in què præcipitandi sunt impij, tenebras subterreneas vocat, Christus Iesus nunc gehennam, nunc infernum, nunc quoque tenebras exteriores appellat, locumque vbi erit fletus & stridor dentiũ. Sic enim scribit

In Phædro.

bit Plato, *εις γὰρ σκότος καὶ πῦρ ἕσθ' ἡνίκα πορεύσῃ, ὃν νόμος ὄσθ' ἐπὶ ἑλθεῖν τοῖς κατηργημένοις ἢ δὴ τῆς ἐπουρανίας πορείας*. Loquitur autem de his qui per amorem recipiunt amissas alas, præmium ingens assecuturis simul atque venerint in patriam cœlestem.

Quò vbi venerint, nulla lex permittet, vt ad tenebras subterreneas proficiscântur. Porro locum eũdem, id est, vt ipse scribit, *τῆς πίσεως τε καὶ δίκης δεσμοπέλιον*, tartarũ in Gorgia vocat, vbi dicit eam fuisse sub Saturno Deorũ maximo legem, eamque semper vigere apud Deos, vt qui piè sanctèque vitam transegissent, ad beatas insulas post hanc vitam proficiscerentur, vbi beatè victuri essent, nulla, beatitudinè interpellante, aut obturbante malorum accessione. Qui verò sceleratè impièque vixissent, in pœnarum, vindictæque carcerem, quem tartarum vocant, truderentur. *καὶ αἰὲ καὶ νῦν ἔτι ὄσθ' ἐπὶ θεοῖς, τῆν αἰθερώπυον, τὸν μὲν δικάως τὸν βίον διελεθόντα, ἢ ὀσίως, ἐπειδὴν τελευτήσῃ εἰς μακάρων νήσους ἰδιόντα οἰκῆν ἐν πάσῃ διδουμονίᾳ ἐκ τὸς κακῶν, τὸν δὲ ἀδίκως καὶ ἀδείως εἰς τὸ τῆς πίσεως τε καὶ δίκης δεσμοπέλιον, ὃ δὴ τάρταρον καλεῖσθαι, ἰέναι.*

Hæc Plato. Quæ tamen omnia rident Epicurei, ridēt quoque homines athei, nec id quidem mirū, cum ipsius quoque virtutis veræque iustitiæ, id est, Christi Iesu sacra sancita, inexpugnabiliæque oracula nihili faciant. Sed fortasse obiiciāt nobis inconstanter de hac re scripsisse Platonem, cū in Phædone vitiosos turpēsque animos corporeis vinculis solutos, abire dicat in asinorum, vel miluorum, siue aliorum animalium corpora. His igitur ut respōdeamus, quæ id dixerit Plato, paucis attingemus.

Quæ Plato turpes vitiososque animos in brutorum corpora abire conserit.

C A P. VI.

Certum est Platonem in Phædone scripsisse decens rationique consentaneum esse, eos animos, qui ventri per inertiam atque lasciuam dediti, vitæ egissent, neque quidquam pensi, nullamque honesti rationē vnquam habuissent, asinos,

asinos, similiæque bruta subire. Qui verò tyrannides, rapinas, præ cæteris sequenti essent, in luporum, accipitrum, miluorū genera par esse eos trāsire, abireque in ea animantiū genera, quibus mores similes habuissent in vita. Fuit præterea Platonis sententia animam, si ex hoc loco intemperate ac virtute prædita abiret, se se in locū supernæ immortalitatis recepturam, vbi fœlix & diuinitatis compos esset victura: Si vero impurè impiæque vixisset, pœnas daturam Deo. Pœnis autē delegata sunt, inquit, loca hæc naturæ inferiora, atque ipsa etiā hominū corpora. Itaque redit anima quæ sede illa superiore digna non est, ad generationis labem, corpusque aliud induit, ut vita altera melius agat, quo possit Deorum sedem, vnde profecta est, purificata repetere. De beluarum autē corporibus, reliquisque huiusmodi (ut de hoc exquisitè differuit Bessario Nicænus Cardinalis) non modò à Platone, sed etiam à Timæo deterrēdi causa vulgò proditum fuit, ut scilicet homines pœnarum eiuscemodi formidine, à vitiis, iniquiorèque vi

uendi modo absterrentur, quod aperte Timæus ait in eo libro, quem De mundo & anima scripsit, quæ postea imitatus est Plato. Cùm enim exposuisset, quomodo anima bonis moribus institueretur, addit. Pertinacibus autem, proteruis & obduratis supplicia adhibeantur à legibus, ac etiam timor vitæ futuræ à sermone qui perterreat, pœnis superis, inferisque grauissimis, & indeprecabilibus, nisi virtutem coluerint, & quod honestum est fuerint secuti. Vt enim corpora interdum ægrota, insalubri aliquo cibo, siue medicamento pristinae valetudini restituimus, si primò salubribus rebus exhibitis nõ bene celsit: sic animos sæpenuero coercemus, retinemusque falso sermone. Si verò minùs obtemperant, hoc quidem in loco necessaria esse video pœnarum genera quædam inaudita, vtputa vitiosas animas varia pro vitiorum ratione, induere corpora, & timidi hominis animam, muliebri corpori tradi, turpissimi dedecoris gratiã: homicidæ, ferino, ad ærumnas & cruciatus: falacis, suillo: leuis atque super-

bi,

bi, volucris: ociosi & ignaui, aquatili. Hæc Timæi verba sunt, quibus perspicuè ostēdit rem inauditam fingi ad hominum vtilitatem, vt metu perculsi, abstineant à vitiis, incumbantque virtuti. Aduerte autem quòd si iuxta Platonis sententiam, hominis anima bruti etiã corpus induat, non propterea eū fuisse opinatum ex materia & hominis anima, brutum constitui, sed animam, corpus alienum subire, insinuarique & coniungi animæ sensitivæ bruti, imaginario quodã spiritu: atque ita coërcitam pleæti, & pœnam pendere scelerum, nec vllum opus suum exercere posse instrumētis eius animatis, in quod detrusa est: tantisper autem illic pœnas pendere, donec longo temporis curriculo purificata, ad cœlestem demum digna redeat sedem. Plutarchus alterius expiationis meminit, πᾶσι, inquit, ψυχῆ ἀνοσιτε καὶ ζωὴν ἄσώματον ἐκπεσούσῃν, εἰ μαρτυροῦν ἔστι τῶν μεταξὺ γῆς καὶ σελήνης χειρὶ πλανηθῆναι χρόνον οὐκ ἴσον. Omnem, inquit, animam, siue demētem, siue mentis rationis-que compotem, simulatque corpore solu-

I iij

ta est, fato decretum est errare in loco qui est inter lunam & terram, non æquali tempore: Nam iniustæ, immoderatæque & intemperantes, scelerum pœnas persoluunt: bonas autem oportet in amœnissimo aëris esse loco, quem inferorum prætata dicunt, certo tempore, quoad expiata corpore, quod omnis mali causa fuit, ad diuinam gentem redeant, in patriamque suã velut postliminio reportatæ, gaudiis perfruatur. Sed ad Platonis expiationem redeunt, hanc certè, quam proximè diximus pœnam, haud ineptè cum Bessarione putamus cæteris illis adiungendam, quas apud inferos esse memorat Plato, ignes dico illos tartareos, fluuios flammiferos, luctificos, tristifluos quos ille Pyriphlegethōtas, Cocytos, Acherontas vocat. Eorum tamen insaniam execramur, qui propter illam expiationem animæ, quam in beluarum corporibus fieri confinxit Plato, putant eodē immortales asferas brutorū animas. Non enim (vt pulchre in aduersarium suum, id ipsum sentientem, scribit Bessario, satis intelligunt,

aut

aut se haud intelligere simulant, quomodo Plato animarum genera distribuerit, & animæ nomen acceperit. Ille enim, etsi eodem nomine tam bruti quàm hominis animam sæpenuero vocet, de hominis tamen vniuocè, de bruti verò anima, æquiuoce loquitur, sed neque id quo viuunt bruta animas dici brutorum vult, sed vitas & simulachra animarum. Animæ autem triplex genus esse constituit, cœleste, geniale, humanum. Primo generi omnium rerum scientiam tribuit, quod in cœlestibus locat. Secundo, opinionem rectam, quod in genis. Dæmones enim hoc nomine latini vocant. Tertio generi, ancipitem opinionem, quæ partim rectè, partim non rectè habetur, assignat, id hominibus præscribit. Hoc igitur modo nomen animæ in propria significatione distribuit. Brutorum animam, vt proximè dictum est, vitam quandam appellat, & metaphorice animã. Quapropter quãdo is animam omnē immortalem esse affirmat, nequaquã de brutis intelligit, quod ex ipsius verbis colligere poterimus. Ille

In Timæo.

enim de anima sensitua, qualis brutorū est, ita loquitur. Illi igitur suum imitati patrem, principiūque animę suscipientes, animam ipsam mortali corpore clauferunt, totūque corpus animę quasi vehiculum subdidēre, atque in eo aliam animę speciem mortalem fabricauerunt. Dementes ergo sunt qui sensitiuam animam immortalem opinati sunt, à qua opinione longè remoti sunt Epicurei & ἄλλοι θεοὶ homines, qui, tantū abest, vt suam brutorūque animam immortalem putent, vt cum brutis animantibus mortales quoq; sese esse existiment. Quod certè eos libenter commentari. confingeret que putauerim, vt liberiùs, securiùsque uiuant, nec quicquam habeant, quod omnimollitię, immunditięque diffluentem reuocet animum. Quę res etiam fecit, vt priùs animas suas morte condēnare malent, quàm torquendi venirent ad illius iudicis æqui conspectum. Talis est impurorum, scelestorūque hominum genus. Quod & doctissimè confirmat Pythagoreus Hierocles his verbis. οὐ βούλεται

τι

ταὶ ὁ κερκὸς ἀθάνατον εἶναι πῶ αὐτῆ ψυχῆ, ἵνα μὴ ἐπομένη πτωροῦ μὲν ἔσται, καὶ φθάσει τὸν ἐκείνου δικαστῆρα, θάνατον ἔσται κερκὶ ἀμύνεται.

Cæterū ad hanc Platoniam expiationem pertinet, quod dicitur in Phædro de illo annorum tertio ambitu, post quē animi, qui sine dolo philosophati sunt, vel cū sapientię studio, virtutem omnem pulchritudinēque coluerunt, recuperatis alis, eodem reuolant abeuntes, vnde profecta est cuiusque anima. Annis, inquit, decem millibus non reuertitur anima.

Nam alas ante hoc spatium non recuperat, præter illius animā, qui philosophatus est sine dolo, vel vnā cum sapientię studio, pulchritudinē virtutēque omnē pro viribus amauit. Huiusmodi igitur philosophorū animę tertio ambitu mille annorum, si ter hanc ipsam deinceps elegerint vitam, recuperatis alis, post tria millia annorum abeuntes euolabunt. Alię verò animę, primę vitę finem cōsecutę, iudicātur, &c. Quę omnia loquutus videtur Plato de eo qui amorem in officio sincerę philosophię constituit. Ille enim

in Phæd.

sub Philosophi, philosophiæque nomine omnem hominum honestam & probam conditionem, cui amore possumus beneuolentiæque coniungi, intelligit, & pulchritudinem, venustatē, conuenientiam diuinam, ad cuius exēplar homo formatus est, sui animi oculis cernit, ac ex creaturis, vt beatus Paulus ait, ad rem inuisibilem Dei intelligendam, contemplandamque reducitur. Oculorum enim in nobis est sensus acerrimus, quibus sapientiam non cernimus: Ah quàm illa ardentē amorē sui excitaret, si videretur! Hæc igitur pulcherrimam sapientiæ formam, quæ oculis percipi nequit, mentis acie, & Philosophiæ studio, solertiæque indagandam, perspiciendamque adhortatur Plato. Hunc amorem probat, & laudat, qui non sensibus naturæ inuolutus est, sed ad excellentem iucundissimamque Dei aspectum aspirat & tendit. Quòd autem sic debeat hic locus intelligi, Diui Hierothei autoritate, testimoniòq; probat Bessario Cardinalis Nicænus, doctissimèque mentem Platonis nobis aperit.

Proclus

Proclum Platonis interpretem, idem cum illo super vitiis, animorumque turpitudine sensisse.

C A P. VII.

EX diuinis Platonis Philosophi sanctis ingeniosè colligit Proclus, animam per acquisitam sciētiam menti similem fieri, similem verò materiæ per ignorantiam. Quando enim ad corporeorum, concupiscibiliūque sphæram descendit animus, fieri non potest, quin ob immoderatam concupiscentiam, venenosus poculis inescetur, adè vt paucos reperias, qui non sint eiusmodi potionibus ebrij, quique obliuionis errorisque & inscitæ pharmaco insipientes, propèque dementes non sint effecti. Quo fit vt terrenus hic locus, Circes ipsius diuerforiū esse videatur, in quo multos (si vitæ eorū rationē expenderis) lupos videas, multos vultures, multos porcos, multos deniq; alia quadā bruti specie circumfusos. Quod Proclo minime mirum videtur, quia (vt inquit) non est naturale animis, vnà cum corporibus vitam degere, & in generatio-

Procl. de ani. & demo.

ne

ne versari. Sed contrà, separata, immaterialisq; & incorporea vita, longè conuenientior longèq; congruentior animis omnibus est. Quando igitur in generatione versantur animi, similes sunt hominibus pestilentem regionem inhabitantibus. Quando verò extra generationē viuunt, similes sunt, vt inquit Plato, prata colentibus. Quemadmodum igitur nō est mirandum inter eos qui pestifera loca incolunt, languere quam plurimos, paucissimos verò naturalem valetudinem conseruare, sic nos minimè mirari debemus plurimas earū animarum quæ in generatione positæ sunt, vel prauas, vel multis passionibus obnoxias esse. Hæc Proclus. Cuius verba, quātum ad generationem spectat, valde cōformia sunt Christi Iesu & Pauli verbis. Christuse enim beatos dicit eos, qui se castrauerunt propter regnum cœlorum. Paulus quoque tribulationem carnis impendere putat ei, qui se vxori alligauit. Volo, inquit, vos sine sollicitudine esse. Qui sine vxore est, sollicitus est eorum quæ Domini sunt,

quo-

Mat. 19.

Corint. 7.

quomodo placeat Deo. Qui autem cum vxore est, sollicitus est eorū quæ sunt mūdi quomodo placeat vxori, & diuisus est. Et mulier innupta & virgo cogitat quæ Domini sunt, vt sit sancta corpore & spiritu. Quæ autem nupta est, cogitat quæ sunt mundi, quo modo placeat viro. Neuter tamen matrimonium, immaculatūque thorum, rem admodum sanctā & necessariam prohibet, sed quod vtilius, honestius, expeditiusque est, id faciendum cōsulit. Quod & clarè ostendit Paulus ita scribens. Porro, inquit, hoc ad vtilitatem vestram dico, non vt laqueum vobis iniiciam, sed ad id quod honestū est, & quod facultatē præbeat sine impedimento Dominum obsecranti. Christus præterea & Paulus, Apostolique omnes volunt nos omnes à carnalibus desideriis penitus alienos, soli Deo perpetuò affixos esse. Quod vt præstemus, consulit Proclus, idque per anxie & diligenter. Omnes enim post Platonem, hortatur à multitudine ad vnum ascendere per cōtemplationem. Multitudinem vocat quodcunq; nos im-

1. Corint. 7.

pedit, vt diuinam vnitatem, simpliciffi-
 màmque veritatem confequamur ac cõ-
 templemur. Multitudinem intellige ex-
 terioris, interiorisue populi nos multifa-
 riam diftrahentis, atque fallentis, nifi af-
 fectuum, fenfuum, imaginationum, opi-
 nionum multitudinẽ intelligere mauius
 omniãque alia quæ animum noftrum im-
 pediunt, quò minùs ad intellectum afce-
 dere poffit, vt vnà cū hoc, intelligibilem
 effentiam contemplemur: fit enim vt per
 intellectum noftrum, diuinum tanga-
 mus, noftrumque vnum, vt fic loquar, di-
 uino maximè iungatur. Simile nanque
 à fimili vbicunque comprehendere potef-
 Oportet ergo nos multitudinem omnem
 fugientes, in ipfam vnitatem noftram cõ-
 fugere, vnũque effici, & vniformiter a-
 gere, vt diuini per hanc efficiamur, in ip-
 fũmque diuinum intellectum euadamus.
 Hæc Procli Theologia Christianæ Theo-
 logiæ valde consentanea eft. Quid enim
 aliud Chriftus admonet in Euangelio,
 quàm vt relictis omnibus, quod certè fe-
 cit Petrus, fecit itidem Matthæus, fece-
 rũntque

rũntque omnes Apoftoli, foli Deo non
 ipfi deuoueamus, ab hoc folo pẽdeamus,
 in hunc noftra ftudia, noftras cogitatio-
 nes, totũmque animum & mentem con-
 uertamus. Adde quòd is patrem, matrẽ,
 vxorem, fratres, fofores, omniãque quan-
 tumuis chara & preciofa, vt illi foli adhe-
 reamus, eoque fruamur, à nobis vult de-
 relinqui, imò verò oculos erui, manus
 abfcindi iubet, id eft, longiũs à nobis pro-
 iici quæcunque fingulariter diligimus,
 fi tamen ea impedimento fint, quò mi-
 nùs animę salutem aftequi poffimus. Plus
 eft, quod vult nofmet à nobis ipsis ab-
 negari, corpus noftrum duriter caftigari,
 nihilique non fieri, vt velut in mortuo,
 contemptoque corpore, magis magisque
 aureus ille animus nofter effulgefcet.
 Quò magis enim exterior ille homo cor-
 rumpitur, caftigatur & domatur, tanto
 magis interior renouatur, & corroborat-
 tur. Adde quòd vbi id fit, ibi animus to-
 tus ad mentem conuertitur. Mens enim
 Dei fpiritu imbuta, Chriftum Iefum in-
 duit, per quem animus vni diuino intel-

lectui, id est, Deo coniunctus, vnum cum eo, verèque *ἀνὸς* efficitur. Monet præterea Proclus, vt bonum in nobis ipsis, non foris petamus sed vt hîc potius vnusquisque sui ipsius cognitionem exordiat. Socratem laudat, quòd longè à multitudinis conspectu segregatum voluerit esse animum, cogniturum quid reuera homo sit. Opiniones præterea, contemplationis huius impedimèta, redarguit. Multitudo nanque impedimento nobis est ad animi cõuersionem in seipsum, atque ad vnus speciei notitiam. Hîc enim varietas obumbrat vnum, alteritas obscurat identitatem, dissimilitudo obfuscat similitudinem. Nam circa materiam speciei sunt cõfusæ, & meliora deterioribus sunt commista. Ex his omnibus vides quàm exquisitè Proclus turpitudinis, ipsiusque etiam pulchritudinis animi causas cognouerit, quàmque doctè & ingeniosè Plotinus mentem nobis aperuerit.

Vt pulchritudinis animi, ita & turpitudinis cognitionem habuisse Plotinum.

CAP. VIII.

QVia cõtrariorũ eadẽ est scientia, facile est ex illa immensa animi pulchritudine, quam ex Plotino Platonis interprete superius descripsimus illius quoque turpitudinem colligere: ita enim naturam comparatum est, vt vtrunque contrariorum (si tamen ea simul iungantur vel conferantur) alterius præsentia vel collatione, clariùs meliùsq; cognosci & perspici possit. Nos tamẽ quædam obiter tangemus, quæ is de vitij malique, id est, turpitudinis animi ratione, scripta nobis reliquit. Plotinus igitur, vt hîc incipiamus, ea quæ in primis bona esse censet, extra naturam omnem, id est simplicia esse, nihilque sibi concretum, nihilue admistum habere vult. Contra, mali in se causam habere putat, quæcunque concreta sunt, aliquidque materiæ sibi admistum habent. Ergo boni naturam habere vult,

*Ennead. .i
lib. 8. cap.
4.*

bonumq; simpliciter esse hoc, à quo omnia pendēt, quòd ue omnia appetunt, accipientia ab eo principium, eiusque penitus indiga: ipsum verò nullius egenum: ipsum sibi sufficiens: nihil penitus appetens. Mensura enim omnium atque terminus est, ex seipso producens intellectum, essentiam, animam, vitam: rursus actionem circa intellectum. Huc vsq; inquit, pulchra sunt omnia: ipsum verò super pulchrum, & super ea quæ sunt optima: in mundo regnans intelligibilis, qui sanè intellectus est, intellectus, inquam non qualē quis forte putaret, existimās similem esse horū qui apud nos intellectus esse dicuntur. Intellectus enim ille non est talis, sed habet omnia: est omnia, secum habitat, sibi prorsus vnitus, habet cuncta non habens: nō enim ea possidet tāquam alia, nec ipse existit alius: neque quæ sunt in eo singula, segregantur à singulis, imò verò quodlibet est vniuersum, & vbique totum: neque tamen confunduntur cuncta, sed rursus singula discernuntur. Hactenus boni pulchrique naturā graphicè nobis

nobis depinxit Plotinus. Iam videndum est quomodo eiusmodi boni pulchrique participatione, bonus pulcherq; animus efficiatur. Quòd ergo inquit, huius fit particeps, non si mul omnia, sed quod potest participat. Est item primus actus illius, primaque essentia, illo videlicet in seipso manēte. Agit sanè circa illū, tāquā circa illū viuēs. Proinde anima extrinsecus circa hūc se versans, ipsum circūspicit. Quinetiā intima eius inspiciens, per ipsum videt & Deū: atque hæc est illæsa foelixque, & à malis omnino semota Deorum vita.

Quòd si hîc sisteret natura gradum, nusquam foret malum. At verò sunt prima bona, sunt & secunda, sunt quoque tertia: cunctaque circa regē vniuersorum: ipsiq; rex bonorum omnium causa est, & illius gratia, omnia. Denique circa secundum secunda sunt, & tertia circa tertium. Hæc Plotinus. Cuius postrema verba, Platonis mentē aperiant, qui sub trium regum nomine, Deum ipsum, id est, Patrem & filium & spiritum sanctum intelligi voluit. In his autem primum regem, omniū

Plot. Ennead. 1. lib. 8. cap. 2.

Exord. 1.
lib. 8. ca. 4.

bonorum fontem causamque facit. Nunc pulchris omnibus, & pulchrorum omnium fonte ipso patefacto, excutienda est mali ratio. Plotinus naturam corporum, quantum est materiae particeps, malum quidem esse, & si non primum, habere tamen speciem quandam, quamuis non veram, scribit. Priuatur, inquit, vita, mutuam infert inter corpora corruptionem, concussionemque ex ipsis inordinatam. Quin & impedimenta animae ad actionem propriam affert. Praeterea perpetuo fluxu au fugit essentiam, ideoque obrinet secundum mali gradum. Anima verò secundum se mala non est, neque omnis anima praua. Prava enim ea duntaxat est, quae, ut inquit Plato, seruit illi, cui prauitas animae naturaliter inesse potest: quasi irrationalis animae species malum subeat, immoderationis excessumque atque defectum. Ex quibus intemperantia & timiditas, aliaque animae prauitas, velut passiones inuoluntariae, oriuntur. Ex quibus & opiniones falsae, per quas bona vel mala quis putet, que profequitur aut fugit. Cum ergo prauitatem

tatem

tatem hanc, id est turpitudinem, deformitatemque sibi inducat animus, non est verisimile eum ita affectum extra materiam, & secundum seipsum esse, sed potius immoderatione mistum, ornatisque & moderatis speciei expertem. In corpus enim materiae habens demergitur, atque ut scribit Trismegistus, velut in caenum prosteritur. Corpus enim suum velut onus infestum tunc circumfert, non praesidens corpori, sed ob ignorantiam subiugatus. Quod si forte vis rationalis prodire, officiumque suum facere conetur, discernere prohibetur, perturbationibus obfuscata, crasisque materiae tenebris obruta, utpote, quae annuendo prolabatur in materiam, & omnino non ad essentiam, sed ad generationem spectet, cuius origo est natura materiae, usque adeo mala, ut illud etiam quod nondum est in ea, solum verò eam prospicit, suo impleat malo. Cum enim boni omnino sit expertis, imo verò boni ipsius priuatio, purusque defectus, nihil mirum, si nihil quidquid quomocumque attingit eam, illa statim id ipsum sibi simile

K iij

reddat. Perfecta igitur anima, vergensq;
ad mentem, semper pura est, sed & illa
procul à se materiam eliminans, omne
interminatū, & immoderatum, malū-
que refugit, neque huic propinquat, ne-
que prospicit quidem. Quamobrem pura
permanet, intellectu prorsus determina-
ta. Ecce tibi super boni & mali, id est, ani-
mi pulchritudine & turpitudine, Plotini
philosophia, quam si cum Christiana do-
ctrina conferre libuerit, quid aliud est ca-
ro illa, quam Christus Iesus infirmā vo-
cat, quid porro concupiscentia, quid lex
mortis vel peccati, quid denique malum
illud intestinum, quod perpetuò in suis
membris sentiebat Paulus, quàm hæc ma-
teria, quam omnis boni expertem vocat
Plotinus: Hanc sanè Plotini de bono ma-
lōque disputationem, aliis tamen verbis
explicare videtur Paulus, quando ita ad
Galatas scribit. Spiritu ambulate, & desi-
deria carnis non perficietis. Caro enim
cōcupiscit aduersus spiritum, spiritus au-
tem aduersus carnem. Hæc enim sibi in-
micem aduersantur, vt non quæcunque

Galat. 5.

vultis,

vultis, illa faciatis. Quòd si spiritu duci-
mini, non estis sub lege. Non est enim lex
illis necessaria, qui se penitus à carne ab-
straxerunt, seque totos deo addixerunt.
Post hæc perniciofa opera, effectaque car-
nis, id est, materiæ, malorum omnium fo-
mitis, cuius meminit Plotinus, recenset
Paulus in hæc verba. Manifesta sunt in *ibidem.*
quit, opera carnis, quæ sunt fornicatio,
immunditia, impudicitia, luxuria, idolo-
rum seruitus, veneficia, inimicitia, con-
tentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissen-
siones, sectæ, inuidia, homicidia, ebrieta-
tes, comestationes, & his similia, quæ præ-
dico vobis sicut prædixi, quoniam qui
talia agunt, regnum Dei non consequen-
tur. Fructus verò spiritus, id est eius ani-
mæ vergentis ad mentem, quam perfe-
ctam, sempérque puram vocat Plotinus,
sunt charitas, gaudium, pax, patientia,
benignitas, bonitas, longanimitas, man-
suetudo, fides, modestia, continentia, ca-
stitas. Aduersus huiuscemodi non est lex.
Hæc Paulus. Sed qui sunt hi, qui ad tam
scælicis beatæque vitæ statum perueniūt?

Qui Christi sunt, id est, qui spoliato veteri homine, aut, si cū Plotino loqui ma-
uis, qui procul à se eliminata malorum om-
nium causa, materia, nouum hominem
induerunt, carnemque cum suis concu-
piscentiis crucifixerunt. Sed de his haec
nunc. Nunc instituti nostri ordo postulat,
vt excusis Proclo & Plotino, Platonis
interpretibus, ad Aristotelem Peripateti-
corum principem veniamus.

*Aequè animi vitium atque virtutem, Aristote-
lem intellexisse.*

C A P.

I X.

Platonem sequutus Aristoteles mi-
primùm videtur sapiēter perspexit
humanæ naturæ corruptionem, tan-
tāq; hominis à labore ad libidinē, procli-
uitatē, non nisi à cōtinua eius mutatione
proficisci. Fieri enim non potest, vt ea na-
tura quæ mutatione indiget, simplex & in-
cōsta sit, vt idē scribit in calce libri septimi
Ethicorum. μεταβολή δὲ πάντων ἡλυκία τῶν
κατὰ τὸν πρῶτον ἀξία πονηρίαν πινά. ὡσπερ γὰρ
αἰθρῶπος

Ethic. 7.

αἰθρῶπος δὲ μετὰ βολῆς ἐπονιρὸς, καὶ ἡ φύσις
ἢ θεομελὴν μεταβολῆς. ἔ γὰρ ἀπλῆ ἐδ' ἐπεικῆς.
Huic autem mutationi obnoxia est non
solūm corporis, sed animi quoque natu-
ra, vt Pato in suo symposio his verbis te-
statur. Enimvero, inquit, eo ipso tem-
pore, quo animalium vnumquodque vi-
uere dicitur, idēque esse, vt à pueritia ad
senectutem, quanuis idem dicatur, nun-
quam tamen in seipso eadem cōtinet: sed
nouum semper efficitur, & vetera exuit,
secundūm pilos, carnem, ossa ac sangui-
nem, & vniuersum corpus. Neque in
corpore solūm, verum etiam in anima
id cōtingit. Mores, cōsuetudines, opinio-
nes, cupidines, voluptates, dolores, atque
timores cōtinuè permutantur, neq; quid-
quam ex istis idē & simile perseuerat, sed
priora quidem abolentur, noua verò suc-
cedunt. Quinetiam quod mirabilius est,
scientiæ quoque non solūm aliæ euanes-
cunt, aliæ surgunt, neque semper secun-
dūm scientias idem sumus, verum etiam
vnaquæuis sciētiarū idem patitur. Quod
enim dicitur meditari, quasi exierit, sciē-

αἰθρῶπος

tia dicitur. Oblivio nanque scientiæ exitus est: meditatio verò nouam memoriæ semper abeuntis loco restituens, scientiam seruat, vt esse eadem videatur. Huc vsque Plato. Quis fieri ergo potest, vt in tanta corporis, animique mutatione, humana natura simplex ac recta esse possit? In hac autem mutatione, quia nulla eadem res nos semper delectat, quòd natura nostra minimè simplex sit, sed habeat in se quiddam admistum, dispar sui, ac diffimile, quo eam interire necesse sit, fieri non potest, quin sæpius voluptatem dolor committetur: atque eò quidem frequentius quòd circa eadem, nempe voluptatem, vel dolorem, virtutes vitiæque constantius versantur. *ἡ δὲ ἐδονὰς γὰρ, ἰνquit, καὶ λύπης ὄσιν ἢ ἡθικὴ ἀρετὴ. Ἀλλὰ μὲν γὰρ τῆς ἡδονῆς, πρῶτα πρὸς ἡμᾶς, Ἀλλὰ δὲ πρὸς τὸν ἄλλον, τῆς κακῆς ἀπεχόμεθα.* Hoc est, virtus moralis ac voluntaria omnis, inhæret voluptatibus, & doloribus. Nam & voluptatum blâditibus deliniti, ad ea gerenda omnia quæ praua sunt, impellimur & dolorum cum admoventur faces, à rectè factis deducimur.

Quare

Quare iuxta Platonis sententiam, institutos omnes esse oportet iam inde à puero, vt lætentur bonis rebus, doleantque contrariis. In omni autem negotio maximè vitandam voluptatem docet, dandamque operam, vt ne hac corrupti, de rebus malè iudicemus. Quocirca quo animo senes illi erga Helenam affecti fuerunt, eodem nos esse debemus erga voluptatem, ad omnemque rationem illorum vox accommodanda est. Sic enim dimissa illa & abiecta, minùs aberrabimus. In hoc autem idcirco diligenter incumbere debemus, quòd facta nostra omnia, omnèsq; nostras actiones, vel dolore, vel voluptate dirigamus. Potius autem voluptate, quàm dolore. Nam cum tria sint quæ sequimur, honestum, vtile, iucundum, & tria, quæ superioribus sunt contraria, quæ declinamus, turpe, inurile, molestum, in quibus omnibus vir bonus rectè se gerit, & improbus præposterè, certa didicimus experientia, id maximè fieri in voluptatibus. Siquidem commune est omnium animantium ingenium,

Ethico. 2.

Ethic. 2.

vt ea omnia sequantur, quæ cadunt sub
appetitionem. Cadunt autem ea om-
nia quæ iucunda sunt, sub appetitione,
ad quæ nos ducit vnà nobiscum iam in-
ab incunabulis educata voluptas, adeo
difficile sit hâc perturbationem euellere
vt quæ penitus in vita implicata insidat
sed nec minus quidem difficile est eide
reluctari. Difficilius enim, ait Heraclitus
voluptati obstabis, quàm miracundiæ.

Ex hac voluptate proficiscitur maximè
animæ turpitudine, intemperantia, quæ
in tactu sit, id est, in esculentis, poculentis
in rebúsque, quæ venereæ nominantur, &
quæ feruos brutósque homines efficiunt,
iure vt probrū maximum nobis obiecta-
bitur, quòd eo sensu, non iam vt homines
sed vt bruta animalia, quæ natura vètrio-
bediètia finxit, vtamur. Talibus enim de-
lectari, eaque adamare, beluarum est. Ne-
que verò hanc deformitatē solùm in ho-
minis animo inducit voluptas, sed impo-
tentiam quoque, quæ cùm iudicium per-
uertat, eorúmque principiorum errorem
inducat, vnde actiones & officia profici-

cuntur.

cuntur, magnas animo tenebras indu-
cit, omnémque euertit iustæ rectæque
vitæ modum. Ab hac enim vitiosi habi-
tus plærunque nascuntur, propterea quòd
ea quis sequatur aut caueat, vel quæ fa-
cienda non sunt vel cauenda, omniâque
aliter perficiat, atque ratio ipsa præscribit.

Quæ si aliquando ad iniustitiam ho-
minem adduxerit, cùmque ita anima-
rit, vt rapiat, furetur, humanæque &
diuina iura peruertat, quo rem suam fa-
ciat, eaque sibi comparet ac habeat, qui-
bus liberius, indulgentiúsque, ac ex ani-
mi sententia viuat, nullam turpiorem in-
famix notam animo suo inurere quisquã
vnquam poterit. Turpissimū autem sce-
leratissimūque hominem efficiet, si eū
ita composuerit, vt is malitiam suam, nō
ad suam modò, sed ad amicorum quoque
perniciem, exitiūque conuertat. Vt e-
nim optimus is est qui virtutem, non ad
suam tantùm, sed ad alterius quoque vti-
litatem refert; ita sceleratissimus habèn-
dus est, qui omnes suos conatus, omniâ-
que molimina, non ad suam tantùm, sed

Ethic. 3.

Ethic. 3.

aliorum quoque perditionem conuertit
 quales propè innumeros legimus, qui sibi
 suisque exitium male viuendo, maleque
 imperando, procurarunt. Porro dolor, quo
 etiam velut ex altero fonte profici-
 scitur omnis vitij, virtutisque ratio, mul-
 tas in animo deformitates ingenerat, na-
 turamque eius, in quo est, à suo statu de-
 mouere, ac labefactare solet. Exemplorū
 bis erunt moles & delicati, timidique,
 angusti paruique animi homines. In quorū
 etiam numero conscribendi sunt hi
 qui mortem sibiipsis consciscunt, fugien-
 tes vel inopiam, vel amorē, vel molestiam.

Ethic. 3.

ὁ δὲ ἀφ' ἑνὸς καὶ φθόνου καὶ τινῶν, ἢ ἐρωτῶν, καὶ
 λυπηρῶν, ἢ ἀσθένειαν, καὶ μάλιστα δέλου, καὶ
 λακίαν, καὶ τὸ φθόνον τὰ ἐπιπρόσθετα, καὶ οὐχ ὅτι
 λυπηρῶν ἐπιπρόσθετα, καὶ φθόνον καὶ κόρον. Mortem
 inquit, sibiip̄si consciscere, fugientem ve-
 lopiam, vel amorem, vel molestiam for-
 tis animi magnique non est, sed angustis
 potiùs & timidi. Nam quæ laborem, sol-
 citudinēque desiderant, ea fugere, nec
 quia honestum est id ferre, sed ea fugere,
 ne malum habeas, mollis est animi atque

effeminati. In his ergo duobus versatur,
 hisque adhæret moralis virtus, quæ sin-
 gularis animi est pulchritudo. *Ethic. 2.* Est autem
 virtus habitus animi iudicio susceptus, in
 mediocritate positus, ea quæ nos attingit
 ratione sic rectus, vt prudens præscrip-
 serit. Habitum virtutem vocat, non fa-
 cultatem, non perturbationem: quia fa-
 cultas id in animo est, quo ad perturba-
 tiones accipiendas apti sumus, id est, per
 quod vel irasci, vel dolere, vel misereri
 possumus. Perturbationem appellat Ari-
 stot. horum quodlibet, cupiditatem, irā,
 excandescētiā, timorem, audaciam,
 inuidiam, gaudium, amicitiam, odium,
 desiderium, æmulationem, misericordiā,
 & omnino ea omnia quæ vel volu-
 ptas cōsequitur vel dolor. Hæ autē pertur-
 bationes nec virtutes sunt nec vitia, pro-
 pterea quod ex perturbationibus nec probi
 nec improbi nominamur: ex virtutibus
 autem & vitiis nominamur: quod præter-
 ea perturbationes nobis nec laudi dētur,
 nec vitio. Nec enim qui timet, laudatur,

aut qui irascitur, nec qui omnino irascitur, vituperatur, sed qui certo quodam modo. Non sic verò de virtutibus & vitiis dicendum. Nam propter virtutes & vitia, iure laudamur aut vituperamur. Irascimur & timemus inconsulto, virtutes aut ipsa cõsilia sunt, aut res gestæ cõsilio. Ad hæc, perturbationibus moueri dicimur, virtutibus & vitiis non moueri, sed quodam modo affici dicimur: ob easque causas ne facultates quidem sunt. Neque enim boni vel mali dicimur, quòd omnino agere possimus, vel laudamur vel vituperamur. Præterea facultate præditi sumus, naturâ, boni: vel improbi non sumus. Non enim à natura neque contra naturam in nobis insunt virtutes, sed nati factique sumus ad eas præcipiendas naturâ, & efficiendas cõsuetudine. Quamquam non inficiatur Aristoteles omnibus à natura quodâ modo tributas eas oēs virtutes, quæ à moribus procreantur. Naturâ enim, & iusti & fortes gignimur, reliquarumq; virtutum semina, simulatque in lucem editi sumus, continentur

Ethico. 6.

nentur in nobis. *πάντες γὰρ τὰ μὲν ἀποκρίνεται ἕκαστος τῶν ἠδῶν ὑπαρχόντων φύσει πάντες; καὶ γὰρ δίκαιοι ὁ θεοφρονικός, καὶ ἀδίκαιοι, ὁ τὰ μὲν ἔχοντες εὐδούς ἐκ γενεῆς*, inquit ille. Quid ergo aliud erit virtus, quàm habitus quo vel probè vel malè affecti sumus, cùm nec perturbatio nec facultas animi sit. Virtus ergo quæ volûtate ac more suscipitur, quæue in perturbationibus, actionibusque consistit, in quibus & nimium & parum in vitio est, aurea mediocritas erit in laude & rectè factis: cui si sapientiæ lumen accesserit, iam magna erit in actione distinctio, habitusque similis, tum denique eadem actio virtutis nomen propriè verèque obtinebit. Quocirca quemadmodum vis duplex est eius in qua sedes est opinionis, nempe ingenium & prudentia: sic est duplex in ea quæ sedes est moris & voluntatis, virtus nempe ingenita, & vera virtus: quarum quæ propriè virtus vocatur, esse sine prudentia nullo modo potest. Itaque omnes virtutes prudentiæ nomine appellat vt scribit idem Aristoteles: Quod tamen non omnino rectè dictum, nec ab

Ethico. 2.

Ethico. 6

ipſo quidem Socrate, putat, tametsi nul-
 las virtutes sine prudentia esse existimet.
 Omnem enim virtutis habitum prudentia
 dirigi vult, quod ita accipiendum cen-
 ſet, vt non ſolum in eo habitu virtus ſit,
 qui prudentiæ ſit conſentaneus, ſed in eo
 potiùs, qui ſit cum recta ratione coniun-
 ctus: quaſi verò recta de his rebus ratio,
 iam nomen habeat prudentiæ. Nam quòd
 Socrates virtutes omnes rationes putauit,
 id factum eſt, quòd in ſcientia omnes
 poneret: at eas omnes Ariſtoteles cum
 ratione copulauit. Ergo ex his omnibus
 perſpicuum euadit, nec ſine prudentia
 quenquam veræ probitatis, nec ſine vir-
 tute quæ more perficitur, prudentiæ no-
 men obtinere poſſe. Quæ qui obtinue-
 rit, illud certè iuxta Ariſtotelis ſenten-
 tiam obtinuerit, quod optimum, quod
 pulcherrimum, quod ſuauiſſimum ab
 animo verè beato obtineri potuerit.
 Nam qui in eas vitæ beatæ actiones in-
 cubuerit, hiſque animum ſuum exco-
 luerit, ac Dei, rerumque cœleſtium cogni-
 tioni, contemplationique totum ſe addi-

Ethico. 10.

xerit

xerit, is vitam ſuauiſſimam, beatiffimam
 que vixerit. Quod his verbis idem Ari-
 ſtoteles poſt multa concludit, conſtan-
 terque verum hoc eſſe atteſtatur. τὸ λεχ-
 θέντε πρότερον ἀρμόσει καὶ νῦν, ὃ καὶ δικαίον
 ἐνείκω τῆ φύσει, καὶ ἄριστον καὶ ἡδίστον ἐστὶ ἐνεί-
 κω, καὶ τὸ ἀνθρώπων δὴ ὁ κατὰ τὸν νοῦν βίος, εἰ-
 πὴρ μάλιστα ὄψο ἀνθρώπου, οὗτος ἄρα καὶ εὖ-
 δαιμονέστατος. Sed videamus quàm ab hac
 vita longè remotam impiorum vitam o-
 ſtendat Ariſtot. Ille enim eam omnis ve-
 ræ voluptatis animi, omniſque amicitia,
 ex qua maxima ſuauitas percipitur, peni-
 tus expertem dicit. A ſe enim diſident,
 inquit ille, impij, ſecumque diſcordant, &
 alia volunt, alia ſequuntur ritu impoten-
 tium. Quæ enim ſibi ipſi bona ſtatu-
 erunt, ea ipſa iis quæ iucunda ſunt, & quæ mo-
 leſta, anteponunt. In quibus ruruſ quidam
 ſunt, qui propter timiditatem & ignaui-
 am ab iis rebus gerendis recedunt, quas
 ipſi ſibi optimas eſſe decernunt. At qui
 multa & grauiſſima ſcelera admiferunt, im-
 probitate victi, & ſe oderunt ipſi, & vitam
 fugiunt, mortemque ſibi ipſi conſciſcunt.

Ethico. 10.

Ethico. 10.

Improbi etiam alios, quibus cum versentur, requirunt, se fugiunt ipsi. Multa enim & graua facinora recordantur, & alia eiusdem generis, cum soli sunt, expectant: cum sunt cum aliis, obliuione obruunt. Et quoniam in iis nulla est causa cur diligantur, nulla est etiam in eis ratio diligendi sui. Nec igitur ipsi secum vnà latari possunt, nec dolere. Eorum enim animus à se ipse disidet, secumque ipse discordat, aliàsque agitated poena scelerum, se dolet à quibusdam rebus abstinuisse, aliàs gaudet, atque pars altera huc trahit, & illuc altera, vt solent partes dissoluti corporis. Qui si & dolere simul non possit, & latari, at paulò post certè, & se molestè fert ex rebus aliquibus voluptatem cepisse, & sibi eas vellet non fuisse voluptati. Est enim vita malorum plena penitentia. Quæ omnia melius elegantiusque Græco sermone idem Aristoteles exprimit, idque in hunc modum *καὶ ὅτι ἢ ὑπερβολὴ τῆς φιλίας τῆ πρὸς ἑαυτὸν ὁμοιοῦται, φαίνεται δὲ τὰ εἰρημνία, καὶ τοῖς πολλοῖς ὑπαρχει, καὶ πρὸ οὐσι φαύλοις. αἳ ὅτῳ ἢ ἀρεσκουσιν ἑαυτοῖς*

τοῖς καὶ ὑπολαμβάνουσιν ὑδνεκεῖς εἶναι, ταῦτα μετέχουσιν αὐτῶν. ἐπεὶ τῆ γὰρ κομῆσιν φαύλων καὶ ἀσοπορευθῆναι, οὐδὲν ταῦτ' ὑπαρχει, ἀλλ' εὖ φαίνεται, σχεδὸν δὲ οὐδὲ τοῖς φαύλοις, δευφύρονται γὰρ ἑαυτοῖς, καὶ ἐτόρω μὲν ὑδισυμοῦσιν. ἀλλὰ δὲ βούλονται, οἷον οἱ ἀκρατεῖς, αἰροῦνται γὰρ αἰπὴ τῆ δοκοῦσιν ἑαυτοῖς ἀγαθῶν εἶναι, τὰ ἡδὲ α βλαβερά ἔντα, οἱ δ' αὖ ἀφ' εὐλείαν καὶ ἀργίαν ἀφίστανται τῆ πρὸς ἑαυτὸν, ἀοῖον τῆ ἑαυτοῖς ἐέλκεται εἶναι. οἱς δὲ πολλὰ καὶ δεινὰ περιπέττει, ὅτι ἀφ' αὐτῶν μολοῦσιν μισοῦνται ὅτι φθίγουσι τὸ ζῆν, καὶ ἀναροῦσιν ἑαυτοῖς, ζῆν ὅτι οἱ μολοῦσιν μετ' αὐτῶν (σωμερδύουσιν, ἑαυτῶν δὲ φθίγουσιν. ἀναμνησκονται γὰρ πολλῶν καὶ δυσδράων, καὶ τῶν αὐτῶν ἐτόρω, ἐλπίζουσιν καὶ ἑαυτῶν ἔντα, μετ' ἐτόρων δὲ ὄντες ὑδελκιστανονται, οὐδὲν τε φιλοῦσιν ἔχοντες, οὐδὲν φιλοῦσιν πάλουσι πρὸς ἑαυτοῖς. οὐδὲ δὲ συγχάροσιν οὐδὲ σιωχάροσιν οἱ τοιοῦτοι ἑαυτοῖς. σασιάζει γὰρ αὐτῶν ἢ ψυχῆ, καὶ τῆ μὲν ἀφ' αὐτῶν ἀλγῆ ἀπερμνός πνῶν, ἔπε δ' ἡδέται, καὶ εἰ μὲν, δ' αὐτοῖς, εἰ δ' ἐκείνῳ ἔλκει ὡσαυτε ἀφ' αὐτῶν εἰ δ' μὴ οἷον τε, αἶμα λυπεῖσθαι καὶ ἡδέσθαι, ἀλλ' ἀμυρόν γε, λυπεῖται ὅτι ἡδῆ, καὶ ἐκ αὐτῶν βούλῃ ἡδέα ταῦτα γινέσθαι αὐτῶν. μεταμείλειας γὰρ οἱ φαῦλοι γέμουσιν. His verbis tibi affabre depictam vides miserabilem im-

Ethic. 10.

piorum sortem, deplorandamque eorum
 miseriam, quam ut pro viribus fugiamus,
 sollicitè admonet Aristoteles, & δὴ φαίνεται
 ὁ Φῶλος, ἔπειθ' ἐκ τῶν ὁμιλικῶς διακρίσας
 ἀλλὰ τὸ μᾶλλον ἔχειν ὁμιλῶν. εἰ δὴ τὸ οὕτως ἔχειν
 λίαν ἕστιν ἄφλιον, φθνητέον τῶν μοχθηρίων ἀπο-
 τεταμνίως, καὶ πειρατέον ἰδίαν ἔἶναι, οὕτως
 ἢ πρὸς αὐτὸν ὁμιλικῶς αὐτὸ ἔχει, καὶ ἐπέρωφ-
 λος γέλοιον. Non igitur, inquit, in se amici
 animati sunt improbi, quod in eis nihil de-
 gnū sit amicitia. Quod si ita affectū esse
 nimo, valde miserū sit, magna cōtentio-
 ne, totisq; velis & remis fugiēda est animi
 improbitas, dandaque opera, ut boni si-
 mus. Sic enim & in nos ipsi amico animi
 affecti, & aliis sumus amici futuri. Huc il-
 que Aristoteles. Expergiscere ergo Epicu-
 ree porce, verbaque Ethnici Philoso-
 phi tam sanctè, tam piè, tamque amicè re-
 monentis diligenter expende, atque ab
 eo disce quàm infœlix & misera impiorum
 fors sit, quàm contrā suavis, beatāque bo-
 norum studiosorumque hominum vita

Epicu

*Epicureorum hæresim multis confirmari, quæ
 nonnulli perperam tribuunt Aristoteli.*

CAP. X.

Quamuis Epicureorum sectasit ea-
 rum omnium sectarum, quæ à ve-
 ritate aberrant, vel pernicio-
 sissima, habet tamen quædam ex Aristote-
 tele, quibus se fulcire, confirmareque co-
 natur. Dicit enim Philosophorum om-
 nium facile principem Aristotelem, & Θεοφ-
 fuisse, utque id probet, refert eo nomine
 reprehēsos ab Aristotele Parmenidem &
 Melisum, quod infinitum, ingenitum,
 incorruptibileque principium ponerent.
 Sed reuera non intelligunt viros illos de
 rebus intelligibilibus ac diuinis, & de pri-
 mo principio, verèque ente, theologicè
 loquutos: Et idcirco ab eius rei ignoran-
 te Aristotele reprehēsos, quod eos puta-
 ret de rebus naturalibus illud ipsum quod
 scripsissent, intellexisse. Hoc autem ex eo
 facile coniici potest, quod idem Aristote-

les multis in locis de Deo clarè apertèq;
loquutus est, vt mox dicturi sumus. Dicit
præterea hæc execrabilis Epicureorum
cohors, Aristotelem, mortalem animam
posuisse, hominis arbitrium & rationē, om-
niãq; fato subiecisse, ipsam deniq; Dei
prouidētiã penitus negasse, hisque omni-
bus quæ sub cõcauo orbis lunæ sunt, stori-
cam induxisse necessitatem. Quæ omnia
profectò tam falsa sunt, quàm quæ falsis-
sima. Ad primum igitur venientes dici-
mus Aristotelē variis nominibus, in mul-
tis scriptorum suorum locis, Dei memi-
nisse, eundem regem & Dominum rerum
omnium cõfessum fuisse, magnisq; lau-
dibus extulisse. Ille enim, dum de cœlo
loquitur, singularem Deum confitetur,
quem non solum motibus cœlestibus,
sed omni quoque mundo præficit: eun-
dem in Philosophiæ compendio, vnum,
singularemque, & solum moderatorem
ordinum cœlestium, vitæque omnis, con-
fitetur. Ibidem quoque vnum cœli mo-
torem, dominumque totius vitæ consti-
tuit, cuius virtus & potestas omnia inui-
sibi-

sibiliter operetur, à quo velut à summo
Deo, Dij minores essent facti. Eos laudat,
qui rerum creationem menti tribuissent.
De hac quoque eadem dicit, quæ & præ-
ceptor suus Plato. Rursus in moralibus
singularem Deum confitetur, quem &
rerum humanarum prospectorem facit.
In Politicis verò legem Deū, imperiūm-
que legis, esse imperium Dei affirmat.
ὁ μὲν οὖν, inquit, τὸν νόμον καλῶν ἀρχῶν, θε-
οῦ καλῶν ἀρχῶν τὸν θεόν Quicumque igitur
legem iubet imperare, videtur iubere
imperare Deum. Adde quòd virtutem,
& qua ad Deum itur, pietatem maximè
laudat, eandemque cunctis in Repub. re-
bus præfert. Quantum autem ad ani-
mam spectat, illam, si quisquam alius,
verè immortalem esse dixit. Primum e-
nim eam animam ἐπιτέλειαν vocat, aut
vt alij volunt ἐνδετέλειαν, id est, vt in-
terpretatur Cicero, quem fortiter tuetur
Politianus, cõtinuam motionem. Nostri
cum Boëtio actum, Argyropilus & Al-
bertus perfectionem, quos (innominatos
tamen) sequutus est vir vndequaque

doctissimus Gulielmus Budæus. Multi autem annis ante hos omnes *ἐπιτέλειαν* perfectionem & actum interpretatus fuerat Themistius, duo dicens in rebus esse, in quibus actum primas ferre vult, actum inquam, id est animam, primam Entelechiam corporis naturalis organici, quæ etiam interdum ab Aristotele *ἐέργεια* appellatur, & *δύναμις*, id est, potentia. Multis magis placet *ἐπιτέλειαν*, dici, eamque ad continuam illam motionem siue agitationem trahi, quæ non in homine modo, sed in omnibus etiam viventibus substantialis forma est, non autem accidentalis, qualem in motu esse dicit Aristoteles. Alij tamen *ἐπιτέλειαν*, primam perfectionem corporis dici malunt, & formam, per quam naturale corpus à potestate, id est, à materia nuda, in actum prodeat, & animal esse incipiat, vel viuum esse. Quare entelechiam brutorum, etiamque stirpium esse volunt, & eorum quoque corporum, quæ vegetabilia sunt. Brutorum enim & stirpium omnium naturæ, vel sentientes, vel vegetatiuæ sunt. Idcirco extra-

duce,

duce fiunt, hoc est, propagantur, & oriuntur ex feminum natura. Harum igitur actionum nulla, nisi organica, nec aliud quidem ipsæ sunt, nisi organorum aut temperamenta, aut *ἐπιτέλειαν*, id est, agitationes, seu vita, seu motus, ut quidam vir doctissimus interpretatur. Et idcirco animam definiens Aristoteles, vocat eam entelechiam, aut ut alij volunt, entelechiam primam corporis naturalis, vitam habentis potestate: vocat autem & peculiariter nominat in viventibus formam substantialem *ἐπιτέλειαν* ut quidam viri doctissimi annotarunt. Ut ut res sit, frustra tantopere torqueri mihi videntur hac in re recentiores, quum omnes entelechiæ entelechiæque significatus ad animam facile adaptari, accommodarique possint. Primum enim *ἐπιτέλειαν*, actus dici potest, id est, forma à qua procedit operatio: imò verò dici potest agitatio quædam habitualis, seu, ut ex Themistio diximus, *δύναμις* ciens actiones. Actus enim significat ipsam etiã continuationem primi actus, id est natiuam actionem,

virtutem, vim, operationemque que demanat à forma. Qui autem ita ut proxime diximus, dictionem hanc interpretantur, formæ ipsius atque essentia operationis que vim in primis considerant. Alij vero qui per actum primum, perfectionem quandam interpretari malunt, iuxta dictionis ἐντελέχεια etymon, quam τὸ ἐντελὸς αὐτῶν χλῶ, id est, perfecti corporis comprehensionem denotare volunt, magis ad primam, absolutamque formam respiciunt, quæ perficit & materiam & rem, quæque ciet actiones, id est, rem ut diximus, reddit facitque actuosam. Vnus tamen scripulus restat, qui me malè habet, quod audiam ab Aristotele negari mobilem esse hominis animam motu suo & proprio. Si enim immobilis est anima, quomodo dicetur ἐντελέχεια, id est, continua motio & agitatio? Hæc res certè fecit, ut plures non iam ἐντελέχειαμ sed ἐντελέχεια, id est, perfectionem eiusmodi non ad animam quidem, sed ad ἄμνοῦ, id est, mentem, siue animum (aliud enim animum, aliud quoque animam esse prisca dixerunt) referen-

In. 2. de
Gener. ani-
mal.

ferendam censuerint. Hunc enim animum in quinta natura posuit Aristoteles, ut ait Laërtius: non autem ἐντελέχεια, utpote quam viuentibus omnibus formam, & eam quidem interituram esse voluerit. Sed si res bene expendatur, nec ad ἄμνοῦ, id est ad mentem ipsam referenda est Aristotelis entelechia, aut sua (si cum aliis loqui maui) entelechia. Ille enim entelechiam suam mortalem esse vult, immobilémque, licet ad omnem motum præeunte: mentem vero immortalém & æternam quod satis probat his verbis δὴ οὐχ ὅτι μὲν νοῦ, ὅτι δὲ οὐκ νοῦ. χειροθεῖς δὲ ἔστι μόνου τοῦ ὅπου ἔστι. ἢ τὸ το μόνου ἀθάνατον καὶ αἰδίον. Sed nec interdum inquit, intelligit, & interdum non intelligit, separatus vero, id est demum quod est, & hoc solum immortale est & æternum. Ad hoc faciunt quæ idem Aristoteles ita scribit ποῦ δὲ τὸ νοῦ οὐδέπω φανερόν, δὴ εἶκε ψυχῆς ἐνὶ ὅ ἐπορον εἶναι, καὶ ἴσσο μόνου τοῦ ἐντελέχεια χειροθεῖσαι, καὶ δὲ πορ ἢ αἰδίον τῶ φθαρτῶ. Separatum autem à corpore, nulli concretioni permixtum, impatibileque, & suo substantia actu subsi-

stens, id esse voluit Aristoteles quod à corruptibili valde differt. Quare alterū corruptibile esse censuit, incorruptibile alterum. Quo factum est vt manifeste discerneret humanam mentem, ab animæ sensitiua & vegetatiua. Hanc tamen Aristotelis sententiam, ad proprium sensum violenter detorquet Alexander Aphrodisæus, qui cum Auerroë & aliis quibusdam, aut vnicam esse animam omnibus, ingenerabilem & incorruptibilem credit, eamque Deum, intellectumque agentem esse putauit, qui illuceat omnibus, quique separabilis, atque incorruptibilis sit, animam verò humanam generari atque corrumpi. Hoc quoque quidā excellentioribus malè explicuit, putans ob id duntaxat intellectum immortalem, perpetuum, æternum, ab Aristotele dici, quòd is suapte natura agilis sit, habeatque sibi naturale lumen, constans & perpetuum, quandiu viuat, non autem id ad animæ substantiam referendum. Separabilem præterea dici intellectum, non quidem à corpore, sed quòd non sit alligatus certis

con-

cōceptibus, quòdque cuilibet rei intelligibili cōcipiendę sufficiat. Sed quantū hoc falsum sit, ex his quę superiore libro dicta sunt patere potest, sed & hoc quidem per hæc quę alibi dicturi sumus, clari⁹ patebit. Hic enim obier tantū, animæ immortalitatem cōtra Epicureos asserturi sumus, quam rurſus, vt his finem faciamus, hoc breui Platonis argumento immortalem probabimus. Quæ non sunt ex elementis nata, corruptioni minimè sunt obnoxia. Anima non est nata ex elementis, ergo nulli corruptioni est obnoxia. Ergo moriente corpore, non aliter ab eo separabitur anima, atque corruptibile ab incorruptibili. Quòd si Epicureus natam ex elementis dixerit animam, respondeat mihi quomodo in natura elementari oriuntur notitiæ, & hæc quidem vniuersales, nec de rebus corporeis rätum, sed etiam de Deo, de Angelis, de numeris, de anima, eiusque pulchritudine & deformitate, id est, de discrimine honestorum & turpium, de quo disceptamus. Velit ergo aut nolit, immortalem animam fateri cogetur Epicu-

Plato in
Phædo.

M

reus, nisi fortè dicere velit animas cas mortales, quarum corporalem actionem esse, easque non aliunde accidere, sed nasci in corporibus scribit Aristoteles. Existimauit enim non simul fieri animatum & foetum, hoc est, animam vegetatiuam prius esse in foetu quàm sentientem, sed animæ illæ, id est, spiritus, qui in semine vel in nondum animato foetu sunt, longè differentes esse constat ab illa immortalis, diuinæque mentè, cum cuius actione nihil communicat actio corporalis vt idè Aristoteles his verbis testatur, λέγειται δὲ ὅτι νοῦν μόνον θύραθεν ἐπειστέναι καὶ θεῶν ἐν μόνον, οὐδὲ γὰρ αὐτῶ τῆ εὐδρυεία κινῶνται σωματικὰ εὐδρυεία. Sed de his alibi plura iam ad factum, cui omnia subiecisse Aristotelem volunt Epicurei, veniamus. Aristoteles etiam subobscurè de fato scripserit, certum est tamen eundem, vt Bessario scribit, artem arbitrium, omnem rationè fato soluisse, vt qui virtutes voluntariæque vitia posuerit, animique libertatem vel maximè asseruerit. Itaque omnium doctissimorum hominum iudicio, non solum Aristotelis sed

In 2. de generatione ani.

sed Platonis etiam sententia fuit; omnia quidem secundum prouidentiam Dei fieri, pleræque tamen in libero arbitrio & electione hominis, inque fortuna sita esse. Et hoc videtur innuere Aristoteles Physic. II. Nunc de prouidentia Dei dicendū est, quam plerique Platonici putant vel negatam ab Aristotele, vel ad lunam vsque duntaxat extensam, quorum sententiam cum nos non Epicureis tantum, sed multis etiam laude dignis viris placuisse, atque etiānum placere videamus, sequenti capite euertendā confutandamque censuimus.

Non Epicureos modò, sed plerosque Platonicos, cum Plutarcho, Auerroce, Oenomaio, Theodorito Cyrensi Episcopo, Bessarione, aliisque pluribus temerè falsèque affirmare, aut negatam ab Aristotele diuinam prouidentiam, aut ad lunam vsque, duntaxat extensam.

CAP. XII.

Quia Epicurei in hoc sedulò incumbunt: vt omnem turpis honestique rationem euertant, detortis

ad suam hæresin Platonis, Aristotelis, liorúmq; illustrium Philosophorú, quæ de Deo, animæ immortalitate, prouidentia & fato scripserunt sententiis, vltra progrediendum non censeo, nisi prius iis depulsis, quæ vel Platoni, aut Aristoteli Peripateticorum principi falsò attribuuntur. Sed in his præsertim hic insistendum duximus, quæ de diuina prouidentia scriptis nobis reliquerunt, quæ sublata, perit omne turpis honestique discrimen, confusione erroréque implentur quæ hic sunt, fiunt omnia. Volunt ergo Epicurei similem sibi facere Aristotelem, erepta ab eius scriptis, detractaque diuina prouidentia Platonici quoque gloriantur suum Platonem præclare de diuina prouidentia & sensisse & scripsisse. Aristotelem vero non item, quòd luna tenus putarit diuinam prouidentiam rebus præesse, cetera autem omnia quæ infra lunam subsiderunt minùs hæctenus curauisse, minùsque eorum curare: sed & eorú gubernationem tradidisse, traderéque fato, necessitati, cui quidem tantum ipse tribuerit, vt non

foliū

solum diuitias, paupertatem, prosperam valetudinem, morbos, seruitutem, bellum pacemque ab hac dispensari crederet, sed virtutem quoque vitiumque contribui.

Hanc opinionem Cynicus, Oenomaus apertissimè accusauit, vatémque Pythiū, quòd his similia suis oraculis respòderet, eiusdem accusationis reum fecit, ac librū, quem ea de re conscripsit, beneficiorum indaginem appellauit. In eo autem, teste Theodorito, qui Oenomai sententiæ subscribit, hæc scripta inueniuntur. ἀπόλαλε γὰρ πόνε ἰδίη τις σοφῶς, ἐν τῷ αἰθέρι περὶ τοῦ βίου ἀπόλαλε, &c. hoc est, Perit enim (quantum in sapientibus viris est) periit, inquã, ex humana vita, siue id temonem, siue saburram, siue crepidinem libeat appellare, libertas videlicet humanæ vitæ, quam nos quidem vel rerum, quæ maximè necessariæ sunt, dominam esse decernimus. Hęc ille. Porrò Plutarchus prouidentiam diuinam partim dat Aristoteli, partim adimit. Aristoteles, inquit, mundum non totum vsquequaque animatum, aut rationalem, aut intellectualem, aut prou-

dentia gubernandum statuit, sed cœlestis quidem his prædita. Orbes enim qui continentur, animatos, animantésque esse. Ad inferiora & terrena nihil eiusmodi obtinere, nec ordine principaliter, sed per accidens participare. Auerroes præterea commento quinquagesimo primo libri 12. Metaphysicæ, Deum nihil ex iis quæ hîc fiunt, intelligere, utpote nihil extra se ipsum intelligentem, ex Aristotelis sententia confirmat. Quòd si hæc Deus non intelligit, quæ sub concavo orbis lineæ fiunt, sequitur necessariò ut ne his quædam prouideat. Prouidentia enim actus seu officium intellectus est, dirigens rem cui consulitur, ad finem commodum quod nisi cum cognitione illius, minime effici potest. Diuus quoque Thomas non inficiatur eiusmodi opinionem tribuere Aristoteli, quam tamen negat ex verbis Aristotelis manifestè colligi posse. Quædam, inquit, eatenus prouidentiam esse voluerunt, quatenus se extenderet ad species, neque ad indiuidua descenderet, videlicet ea de causa, quia quod suum esse

ditur

ditur cursum, id legibus nõ subiicitur prouidentia. Itaque ea quæ sæpè à cursu ordinato deficiunt, non prouidentia gubernantur, quibus particularis generabilium & corruptibilium rerum cõditio est, quæ quidem opinio tribuitur Aristoteli, quàmquam ex eius verbis manifestè id accipi non potest. Idem quoque Thomas prædictum Aristotelis locum explicans ita scribit, Idcirco, inquit, ex fide Catholica dicimus nihil temerè aut fortuitò, sed cuncta prouidentia subdita esse diuinæ, Aristotelem etiam eodem in loco interpretatur, asserens illum de rebus hîc contingentibus, ordine ad causas particulares, dixisse, nõ ordine ad causam vniuersalem, quæ diuina prouidentia est, quæ rerum effectus, partim necessariò, partim contingenter prouenire statuerit. Quanquam ipsi effectus suis assimilètur causis proximis, non remotis, quas pro sua imbecilli natura attingere nequeant. Ad hanc D. Thomæ sententiam adduci non potest Bessario, quin potiùs aliorum, quorum meminimus, opinioni videtur adhærescere. Hos

tamen pro virili probare enitemur Dei, superiorum, inferiorumque, iuxta etiam Aristotelis sententiam, curam habere, & vt nostra religio credit, à fine ad finem vsque attingere omnia, resque omnes hominum, per sapientiam suam suauiter disponere, idque exemplo, ratione, autoritateque ab eodem Aristotele desumptis. Primum igitur omnium considerare, diligenterque expendere nos oportet, exemplum illud, quod in Philosophiæ cõpendio, de Cambyse, aut Xerxe vel Dario, adducit Aristoteles. Hos enim dicit in regia sua admirabili, cuius ambitus auro electroque & ebore refulgeret, sedentes sub se proceres, circumstantes stipatores, custodes, famulos & ministros, quos rebus inferioribus præficerent, habuisse. Non enim eos cõueniebat vilissimo cultuque operi adesse, vt si in exercitu, aut velle, aut domo colligendæ essent sarcinæ, aut contemptibile quid faciendum, quod sub magno Imperatore, vile mæcipiū equi magis addeceret. Sed & Reges, Præfides, ac Satrapas Xerxem Cambysemque ac Da-

ac Darium habuisse dicit, quibus res paulò maiores delegarent. Indecorum enim fuisset Xerxem propriis manibus vniuersa operari, & quæcunque vellet, perficere. Quod certè inquit, longè minùs Deo fas est. Sed cõgruentius erit ac venerabilius, eius in altissima regione præsidētis potestatem, per omnem mundum vagari, & pertinere, Solémque mouere & Lunã, totumque cælum circumagere, autorémque salutis esse rerum cœlestium. Hæc Aristoteles qui certè postremis verbis mentem suam aperire, explicarèque videtur, omnibusque insinuare, cur ad lunam vsque Dei prouidentiam extenderit. Quod reuera nõ eò dixit, vt Deum inferiora minimè curare vellet. Cõtrarium enim faciliè ex his quæ subdit, verbis, elici poterit. Neque enim, inquit, illi aut arte, aut aliorum ministerio opus est, quæadmodum nostratibus principibus, quibus propter imbecillitatē, multorum manus sunt necessariæ. Sed ea est summa diuinitas, vt cum facilitate & vno simplici motu, omnes generatim formas producat. Quemadmodum architecti, qui

vnici instrumenti machina, multas & varias operationes exequuntur: similiter qui neurospastæ dicuntur, id est, qui circulo- rum instar, aliquod animal simulatè mouent: Vno enim filo contracto, mouent collum, manus, humeros, & oculos, nonnunquam omnes partes numerosè, partes, inquam, eius animalis quod simulat. Sic profectò natura diuina simplici motu primi cæli dat virtutem in succedètia, & ab illis rursus in longinquiora, donec in omnia peruenerit. Rursus ille potestatem prouidentiaq; Dei se ad remotissimas terræ regiones, terrestriaq; omnia extèderis his verbis dicit. Seruator, inquit, & genitor quaruncunq; rerù quæ mundum hæc conficiunt, Deus est: non tamen in eo laborantis, & per se operantis animalis laborem sustinens, sed utens potestate indeficiente, per quam ea etiam quæ remotissima sunt exuperat. Altissimam igitur, primamque regionem fortitus est ipse: hypatósque ob hanc causam à Poëtis dictus est, qui, ut Poëtarū princeps inquit, in summo totius cæli vertice præsidet.

Cuius

Cuius potestate maximè fruitur, proximum ei corpus, deinde per ordinem vsq; in nostras regiones vniuersa. At terrestria omnia, quoniam plurimum distant à bono quod diffunditur, debilia sunt, & corruptibilia, plenâque tumultu. Hæc Aristoteles Augustino Steucho interprete. Sed vt paulò clarius ostendamus, doceamúsque ex eodem Aristotele, eam quæ Deus circa res humanas, vitur, prouidentiam, audiamus quæso, quid accidisse dicat, in ea ignis emissione, qui violenter eruperit ex Aethna. Cùm fluuius ignis, inquit, ex Aethna prorumpēs, omnem circum regionem inuaderet, fugientibus ex oppidis & agris, omnibus, sed senioribus affectæ iam ætatis fugere non valentibus certū est adolescentes filios, parètes in humeros sustulisse, & flammam euadentes, fluuium ignis in eos superuenisse: quo tēpore ferunt diuinam prouidentiam, quæ rebus benefactis delectatur, perspicuam hîc fuisse: Scindēs enim sese rapidus ignis in duas partes, reliquit intactos parentes, & filios, quasi pietatem tantam veritus.

Aduerte autem hîc Aristotelem diuinitatem vocare τὸ θεομόνιον, quam dicit præcipuo honore affecisse genus priorum, id est, primum genus. Ex cuius verbis duo colligere poteris, diuinam nempe prouidentiam, rebus humanis præsidere, tum et res omnes subiectas esse, posséque ab eadē naturalium rerum cursum sisti. Sed fortasse quis obiiciet falsò Aristoteli tribui hoc Philosophiæ compendium, ex quo quædam superius desumpsimus. Sed pone ita esse, (quanquam ridicula sunt, & facilè refelli possunt quæ ab iis qui aliter sentiunt adducuntur) an idcirco aliis Aristotelis testimoniis ad hanc rem destituti erimus? Minimè gentium. Ille enim libro Ethicorum primo, fœlicitatem hominis diuinitus conferri dicit. Quod si ita, quomodo id fieri poterit sine Dei prouidentia, id ipsum quod bonorum omnium optimum est, homini conferentis. εἰ μὲν οὖν, inquit, δὴ λόγῳ πῶς θεῶν ἔστι δῶρον αἰθερώποισι, εὐλαγῶν καὶ πῶς εὐθευμονίαν θεός δορυ εἶναι, καὶ μάλιστα τῶν ἀνθρώπων ὅσα βέλτισται, Quod si quis per suppositionem lo-

quatum

quatum Aristot. dicat propter dictionem εἰ, id est, Si, hanc affirmatiue sumi eleganter docebit Ioannes Franciscus Picus per hæc verba Aristot. ὡς εἴπερ ἔστιν ἡ ψυχὴ, inquit, καὶ τὸ κτήθεως ἢ τῆ σαώματος πμώπερον, καὶ ἀπλῶς ἢ ἡμῶν, ἀάγγελῆ ἢ πῶς διαθεσιμὴ πῶς αἰετῶ ἐκείνου ἀάλογον ὄσον ἔχειν. Quare si est anima & possessione & corpore honoratior, & simpliciter, & quo ad nos, necesse est optimam vtriusque dispositionem illis proportionem respondere. Hic vides non ex cōditione loquutum Aristotē, sed animā & corpore & bonis externis digniorē affirmasse. Quare nec alio quoque loco ex præsuppositione loquutus est, quando ita scripsit. εἰ γὰρ πῶς ἀδιμέλεια τῆν ἀνθρώπων ἐπὶ θεῶν γίνεται, ὡς περ δὴ καὶ ἢ εἴη ἀνὲν ἔλαγρον, καὶ εἰ μὲν τε ἀντὶ τῶν ἀρίτων καὶ τῶν συγγενεσάτων, hoc est, si qua, inquit, Diis Ethico. 10. rerum humanarum cura est, quemadmodum videtur, & consonū vti que est gaudere illos optimo, sibiq; maximè cognato. Subditque id esse mentē. Vbi Dei prouidentiam in homines, ab Aristot. vides asseri. Hic enim merita cuiusque respicit,

bona bonis, malâ malis retaliat. Idē quoque in suis moralibus, Deo sapientes curare esse, & propterea fœlices euadere dicit. Homines similiter non naturâ bonos fieri, sed diuina quadam causa scriptum reliquit. Quæ certè fieri minimè possunt, nisi sit certissima Dei in homines prouidentia. Sed quomodo erunt homines *ἁπλοῦς καὶ ἐξ ἑαυτῶν ἀγαθός*, id est, Deo capiti à Deo agitati, quorum omnium meminit in libris, quos scribit ad Eudemum, & Deus humana contemnit, nec eorum ullam curam habet? Multis aliis testimoniis, ex eiusdem Aristotelis moralibus, Politicis, librisque, quos De anima, de generatione, de mundo, de cœlo scripsit, desumptis, hominum sui temporis errorem reuincit, fusissimèque confutat Io. Franciscus Picus in eo libro, quem in Philosophastros, de Dei prouidentia conscripsit. Ad eum igitur lectores prolixitatis fugiendæ causa, remittimus. Sed ut iam ratione comprobemus, quod exemplo, auctoritatèque Aristotelis confirmauimus, si Deus, his tantùm quæ in cœlis sunt, prouideret,

uideret, nec quicquam inferiora curaret, non esset in eo absolutissima charitas, cui tantum tribuitur, ut ea verissimè a nobis Deus esse dicatur. Erit ergo Deo virtute superior, qui Reip. prospiciet, quique humane, iustè, moderatè, sapiētèrque in rebus omnibus se geret. Quis fieri ergo poterit, ut Deus omni virtute superior dicatur? hoc enim constanter affirmat, prouidentiamque hac in re maximè confirmare videtur Aristoteles. Sic enim ille, *ὅτι θεῶν ἀρετὴ. ὁ γὰρ θεὸς βελτίω τῆς ἀρετῆς, καὶ ἔχει τὴν ἀρετὴν ὅτι πρῶτος. ἔτι γὰρ βελτίω ἔσται ἢ ἀρετὴ τῆς θεοῦ.* Non est, inquit, Dei virtus. Etenim Deus est virtute superior & melior. Et non secundum virtutem est bonus. hoc enim modo virtus esset Deo melior. Quod si verum est, ut certe verum esse constat, Deus charitatem & benevolentiam longè maiorem habebit ea ipsa, quam consuetudine, documentisq; acquirunt homines, imò verò ipsemet ut Christiani loquuntur, charitas verissimè dicetur. Fatetur ergo Aristoteles mirabilem in Deo virtutè, eximiàmque Pro-

uidentiam & charitatem. Quæ si Deus careret, salutisque hominum negligens esset, nec clamâtes ad se exaudiret, multis hominibus virtute inferior haberetur. Hæc hætenus de prouidentia Dei dicta sint, quam Deo planè tribuisse Aristotelem, rerumque omnium & autorem, & perspectorem & curatorem dixisse, putauisseque, certissimum est, quicquid dicat Epicurei, quicquid commententur Platonicis, iisque omnes, quorum superius meminimus.

Plutarchum, aliisque Philosophos idem de animi turpitudine cum Platone & Aristotele censuisse.

C A P. XI.

Plutarchus aliique Philosophi idem omnino cum Platone & Aristotele, super animi vitiosi deformitate censuerunt. Omnes præterea non secus atque illi, post hanc vitam probis hominibus, præmia, improbis supplicia assigna-

gnauerunt. Idque inter cæteros diligentius fecisse Iamblichum video. Ille enim, ubi multis in locis animi pulchritudinẽ extulit, eiusque deformitatem detestatus est, tandem hæc quæ ex priscorum Pythagoreorum dogmatis excerpterat, huc in modum perscripsit. Mors, ait, non modò non est extimescenda pro, sed multò etiam magis optanda. Aut enim pereunte anima cum corpore, fit omnium maiorum resolutio, aut ea remanente post discessum, resolutò corpore, continget vita beatior. Sed quoniam est hoc postremum (claret enim animam esse immortalem) certè nulla alia via certa salutis atque ea, per quam incedentes optimam, prudentissimamque vitam agamus. Nihil enim fert secum anima tendens ad alteram vitam, quàm probitatem vel improbitatem, quæ plurimum prodesse, aut obesse defuncto noscuntur. Atque anima quidem melior, cum Deo habitat, per cœli regiones beatas inuecta. Quæ verò sese factis impiis contaminauit, impietate, impuritatẽque sordescens,

proficiscitur ad iudicia subterranea, meritis pœnis deputanda. Ob quam causam conandum est in hac vita, dum licet, & datur, virtutem & sapientiam adipisci. Pulchrum enim est præmium & spes ingens: audendumque est ei qui in hac vita inoratur, ut omnes voluptates, corporeæque ornamenta, tanquam aliena à se se abiciat, non alieno, sed suo cultu, id est, sapientia, iustitia, reliquisve virtutibus animum vestiens. Sicque expectet perfectionem, ad alteram vitam, velut abiturus, cum voluerit fatum. Quod cum ita sit, non magnis pecuniarum aceruandarum curis æstuandum, non gloriæ, non ambitionis, sed prudentiæ & animi, ut scit quàm optimus, studium capeffendum. Neque enim fas est, quæ nihil æstimari debuissent, plurimi facere: neque rursus, quæ magno in precio decuisset haberi, parvi pendere. Non corporum igitur & opum, sed animi capeffendum studium. Non enim ex opibus virtus, sed ex virtute opes. Et subdit. Viro igitur pio, neq; viuo, neq; mortuo mali quidquã euenire potest: cum nec

viuus,

viuus, nec mortuus à Deo negligatur. Hæc Iamblicus: cuius verba si bene expenderent Epicurei, ex Ethnico etiam Philosopho intelligerent, quantum eos maneat ex eorum improbitate supplicium, quantum autem pios præmium, animique pax & securitas. Sed ita cœci sunt & demêtes, ut hæc intelligere, aut nequeant, aut non velint. Suam ergo ex Cicerone dementiam intelligant, qua maximè affici probat, quotquot vitæ intemperantia Epicureis sunt similes. Nomen, inquit, insanix, significat mentis agitationem & morbum, id est, insanitatem & ægritudinem animi, quam appellant insaniam: Omnes autem perturbationes animi, morbos Philosophi appellant, negantque stultum quemquam his morbis vacare. Qui autem in morbo sunt, sani non sunt, & omnium insipientium animi in morbo sunt. Omnes igitur insipientes insaniant. Sanitatem enim animorum positam in tranquillitate quadam, constantiâque censebant, his rebus mentem vacuam, appellant insaniam: propterea

*Cic. Tuscul.
quæst. lib. 3.*

quòd in perturbato animo, sicut in corpore, sanitas esse non possit. Nec minus illud acutè, quod animi affectionem lumine mentis carentem, nominauerunt amētiā, eandēque, demētiam. Atque hic certè est, quem nouissimè tetigit Cicero, Epicureorum morbus, cuius fontem aperit libro Tuscul. Quæst. 4. atque in hunc quidem modum. Omnium autē, inquit, perturbationum fontem esse dicunt intemperantiam, quæ est à tota mente, etiā à recta ratione defectio, sic auersa præscriptione rationis, vt nullo modo appetitiones animi, nec regi, nec contineri queant. Quemadmodum igitur temperantia sedat appetitiones, & efficit, vt hæ rectæ rationi pareant, conseruatque considerata iudicia mentis, sic huic inimica intemperantia, omnem animi statum inflāmat, cōturbat, incitat. Itaq; & ægritudines, & metus, & reliquæ perturbationes omnes gignuntur ex ea. Quēadmodū cū sanguis corruptus est, aut pituita redūdat, aut bilis in corpore, morbi, ægrotationesque nascuntur: sic prauarum opinionum cōturbatio, & ipsarum inter se repugnantia, sanitate

ani-

animum spoliatur, morbisque perturbatur. Ex perturbationibus autē primū morbi conficiuntur, quæ vocant illi, *νεσθηματα*, eaque, quæ sunt eis morbis contraria: quæ habent ad res certas vitiosam offensionē, atque fastidium. Deinde ægrotationes, quæ appellantur à Stoicis *ἀρρώσθηματα*. Hisque item oppositæ contrariæ offensiones. Aegrotationi autem hæc subiecta esse vult, auaritiam, ambitionem, mulierositatem, peruicaciam, liguritionem, temulentiam, & si qua sunt similia. Hic habes scitè admodum tibi explicatam, non solū Epicureorum, sed omnium etiam vitiosorum hominum dementiam, morbosque, & perniciosas animorum ægrotationes, quibus omnibus animi deformitas, turpitudineque clarissimè reuelatur.

Poetas omnia animi vitia, omnemque eius turpitudinem doctè ingeniosèque expressisse.

C A P. XII.

SVperiore libro dicebamus ex Horatio explicatum diligenter ab Homero, omne turpis, honestique discrimen: idēque factitatum à Virgilio, aliisque Poëtis:

N ij

in quibus primas tulerūt Satyrici poëta, quorum primi fuere Iuuenalis, Persius, illeque moralis philosophiæ doctissimus, & in explicanda animi pulchritudine, deformitateque poëtarum omnium diligentissimus, Horatius, quem utinam poëta illi sequeretur, qui auream suam venam, lepidumque & suaue eloquium, quo ab optimo Deo donati sunt, ad res venereas, sordisque aut meras nugas conuertunt. Quid hoc quæso, aliud est facere, quam illo suo sublimi, diuinoque ingenio abuti ad excitandam, augendamque in animis hominum concupiscentiam, supparasitandamque communi omnium libidini. Tales poetas à Rep. sua explendos censuit Plato, non autem eos, à quibus ipse, & Aristoteles, ceterique illustres Philosophi, plurima diuinitus dicta desumpserunt, hisque scripta sua confirmauerunt. Sed tempus est, ut sicut animi turpitudinem, iuxta Ethnicorum Philosophorum sententias docuimus, ita nos eodem quoque modo, eandem secundum sacra scripturæ dogmata, Orthodoxorumque Philosophorum præclara sancita explicemus.

FINIS LIBRI TERTII.

 IOANNIS
NEOVILLEI GENVIL-
lani, de pulchritudine
animi,

LIBER QVARTVS.

*Vnam, eandemque esse turpitudinis animi
causam, apud Ethnicos, Christianosque
Philosophos.*

C A P. I.

VT Ethnicis Philosophis Christianos in multis congruere ostendamus, vnam, eandemque ab utrisque turpitudinis animi causam, adduci, tenerique ingenuè fate-mur. Peccatum namque, voluntariumque virium, utrisque animum inficit, & deturpat. Sacra tamē scriptura aliis atque aliis nominibus huiusmodi turpitudinem exprimere solet, ipsique etiam num Orthodoxi, Christianique Philosophi. Si quidem

N iij

peccatricem animam à Deo ad Diabolū
deficiētem, eidēque, ob vitium quo de-
turpatur, sese mancipātem, meretricem,
fornicatricēque vocat scriptura : eandē
quoque menstruatam, leprosam, rugo-
sam, tetram, fuscā, curuam, aliisque no-
minibus appellat, quæ omnia singillatim
hoc libello explicaturi sumus. Verū cur
generali nomine, turpis deformisque ea
anima dicatur, quæ se vitiis sordidauerit,
atque in corporis cœnum prostrauerit,
quomodo item turpis efficiatur, primo
loco dicturi sumus.

*Quomodo turpis anima fiat, iurēque eo tur-
pitudinis nomine vocetur.*

C A P. II.

Pulchro pulchrum fieri superiūs dixi-
mus. Ut igitur pulchro pulchra ani-
ma redditur, ita & turpis cōmunio-
ne, presentiāque turpis efficitur. Virtutē,
pulchrum, honestūque & utile esse: vi-
tium autem, turpe ac inhonestum, ipsi
quoque

quoque ethnicis Philosophis fuisse cōstat
vel notissimum. Sed nec tantūm his no-
tissima fuit pulchri, turpisque ratio, sed
eos etiam vsque adeo pulchri, honestique
amor tenuit, vt potius paupertatem, sup-
pliciāque quantumuis graua, imò & ip-
sam quoque mortem prius eligendam,
ferendāque censuerint, quā quid
turpe committere: tanta præterea apud
eos pulchri fuit obseruatio, omnisq; tur-
pitudinis odium, vt omne peccatum vi-
tiumque contra naturam esse palam fate-
rentur. Quæ autem sint, quæ animam de-
turpent, sicque polluant, vt meritò turpi-
tudinis nomine vocitetur, ea superiūs ex
Paulo recensuimus. Sunt enim carnis o-
pera, quæ non idcirco carnis actiones di-
cuntur, quòd nihil quidquā cum eisdem
communicet, neque his consentiat ani-
mus, sed quòd is carnis illecebris inescat-
tur, ab eadēque in fraudem illicitur,
ac turpia per eandem designet facinora.
Hac carneam fieri animam dicunt Am-
brosius & Origenes. Carneam enim effici-
tur, quòd carne victa, eidēmq; mācipata,

Galat. 5.

nil, nisi quod carnale est, resipiat. Quò fit vt ita affecta, nihil amplius præstare possit, quàm quod ipsa caro. Sed quid quæso, caro præstat, præter id, quod mortale, corruptibilèque, ac æterno dignum est exitio? Inter omnia autem carnis opera, nullum est quod magis carneam reddat animam, quàm adulteriũ, fornicatio, luxuria, mollities animi, immunditia, ipsaque omnia, à quibus nos alienos esse peranxiè hortatur ac iubet Paulus, inter quæ prima sunt, & quæ maxime animum contaminant libidinosæ, inque venerè despuantis carnis desideria. His igitur pestibus inficitur, turpisque admodum & deformis efficitur anima. Quod tibi testabitur peccatricis animæ facies, quæ quomodo huiusmodi vitiis, aliisque notis deturpetur, consequenter explicabimus.

Quæ sit animæ facies, & quomodo vitiis deturpetur. CAP. III.

Quæ sit animæ facies priùs dicendum est, quàm quidquam de faciei notis, turpitudinèque eius dicamus.

Galat. 5.

camus. Ad imaginem & similitudinem Dei creatam hominis animam nemo homo non nouit: quo fit vt diuina, valdèque admirabilis animæ pulchritudo existimanda sit. Non enim, vt pulchrè Cyril-
Cyroll. in
Ioã. cap. 7.
 lus scribit, absque sanctificatione spiritus anima homini data fuit, nec à diuina natura destituta esse potuit. Quod per hæc Mosis verba denotari arbitratur. Inspira- uit, inquit, in faciem eius spiraculum vitæ. Nunquam igitur, ad supremæ naturæ imaginem humilitas nostra conscenderet, nisi à spiritu, voluntate videlicet Patris, pulchrè reformaretur. Quoniam enim imago exquisita vnigeniti, Spiritus est, vt ait Paulus, (Quos enim præsciuit: hos & prædestinauit cõformes fieri ima-
Rom. 8.
 ginis filij eius) eos, in quibus habitat, cõformes reddit imagini Patris, id est, filio. Sic vniuersa per filium ad patrem ex quo est, in spiritu reducuntur. Christus ergo apud Ioannem renouari, ac reformari quodammodo ad imaginem primã, participatione Spiritus, naturam humanam exoptat, idque vt fiat, patrem suum rogat

vt nos primam illam gratiam induti, peccatum, quod in hoc mundo regnat, superare possimus, charitati diuinæ inhærentes, & virtuti toto animo studētes, vt carnis lege superata, pulchritudinem immisissæ communicatæque nobis imaginis Dei inuiolatam seruemus. Rursus idem de reductione humani generis ad Deū, id est, de restitutione diuini splendoris faciei ipsius animæ, quæ vitiorum luto mirum in modum deturpata fuerat, verba faciens, sic inquit. Reductio, inquit, generis nostri ad Deum non alio modo, réque alia per seruatorem Christū Iesum facta est, atque participatione ipsa, sanctificationéque Spiritus. Spiritus enim est qui nos Deo coniungit, cuius participes facti, supernæ quoque naturæ participes reddimur, ipsum Patrem in filio, & per filiū recipientes. Ex hoc inquit Ioannes, scimus quòd in Christo manemus, & ipse in nobis, quia de spiritu suo dedit nobis. Et Paulus, Quando, inquit, filij estis, misit Deus spiritum filij sui in corda vestra, clamantem Abba Pater. Nam si ex expertes san-

1. Io. 4.

Galat. 4.

Et Spi-

Et Spiritus essemus, nunquam Deus esset in nobis. Si spiritum non haberemus, per quem in filios Dei adoptamur, nullo modo essemus filij Dei: nunc autem participes supernæ naturæ, Dei quoque templa effecti sumus. Pro nostris enim peccatis vnigenitus Dei filius, homo factus, tanquam sacram hostiam, in odorem suauitatis, Deo Patri seipsum obtulit: vt ablato per eum, quod à Deo nos separabat, peccato, nihil iam nobis impedimento esset, quin Deo, si vellemus, adhæreremus, ac participatione ipsius, per Spiritum sanctum, frueremur, reformantes nos ad iustitiam, ad sanctificationē, & ad imaginē primā, id est, imaginē Patris. Hæc Cyrillus. Ex cui⁹ verbis vides quæ sit faciei anime pulchritudo, quomodo perdat, quomodo restituatur, renoueturque spiritu Dei. Quid igitur fiet nobis qui per vitium, immunditiāmque, primigeniam illam Spiritus sanctificationem perdiderimus: perdiderimus autem tum quum turpissimis notis, animæ nostræ faciem sugillauimus. Est enim, vt ait Philo, anima no-

*Philo in
lib. quòd
mulier. non
debet inde-
corè agere.*

stra

fra Dei imago, ipsiusque hominis character verbum sempiternum. ἐπεὶ δὲ θεοειδὴς αἰθερώπιον πρὸς ἀρχέτυπον ἰδέαι τὸν αἰωτάτω λόγον τυπωθεὶς. Quandoquidem diuina similis est mens humana ad archetypum, id est, exemplarem ideam, altissimū verbum formata. Sed postquam illa spiritus sanctificatione priuata est, denigrata est facies eius supra carbones, vniuersusque eius splendor, decórque disperit. Quomodo igitur eam, vt sponsam suam, osculo oris sui exosculabitur spōsus: Hęc vtique in tenebras exteriores mittet, nisi faciem lauerit, munitisque lachrymis per peccatum contractas notas eluerit, hisque elutis, ac deprecata venia, supplex ad sponsum redierit. Hoc enim si fecerit, redibit protinus natiuus ille faciei splendor. Nā vt ait Bernardus, non est in ea delecta similitudo dei, sed alia notha ac spuria, aut, vt cum eodē Bernardo loquar, peregrina superinducta. Verū quia peccatrix anima non solum notis, sed etiam rugis deturpatam faciem habet, quę sint huiusmodi rugę dicamus, vt singulatim omnē

pecca-

peccatricis animę turpitudinem denudemus.

Quare anima rugosa dicatur, & quę sint illius rugę.

C A P. IIII.

RVgas faciei, totique corpori inducūt senectus & morbus: animę verò, quę infenscibilis est, morbus tantum. Est enim animę morbus malitia, malitia autem defectus boni, nō ipsa animę substantia mala. Nam cū egrotat anima ac deprauatur, id sanè non fit nisi affectionum, actionumque bonarum defectu: & quia longius à fine suo aberrat, atque haud infrequenter ob propriam infirmitatem dilabitur: quod pulchrè explicat Dionysius Areopagita quando ita scribit ἐὶ δὲ inquit, κακώεσθαι ψυχὰς φάμεν, εἰ πῖνι κακώονται; εἰ μὴ ἐν τῇ τῆν ἀγαθῶν ἕξει, καὶ εὐδαιμονίᾳ ἐμείλει, καὶ δ' οὐκ εἰς ἀδένειαν ἀτρυξία, καὶ ἀπολιθῆσει. Addit quoque ad hoc aptam admodum cōuenientemque comparisonem. καὶ γὰρ καὶ, inquit, τὸν ἀέρα, τὸν

τὸ δὲ ἰμῶς ἐσποτῶσαι φάμιν, ἐμείψει, καὶ ἀπνο-
 σία φῶς : ἀντὶ δὲ τὸ φῶς αἰὲ φῶς ἔστι, τὸ καὶ σκό-
 τος φωτίζου, hoc est, iam verò circumfusum
 quoque nobis aërem obtenebrari dici-
 mus defectu videlicet, & absentia lumi-
 nis: ipsum verò lumen, semper est lumen,
 quod etiam illuminat tenebras. Ergo bo-
 narum affectionum atque actionum de-
 fectu, ipsiusque in primis veri luminis, id
 est, Spiritus sancti absentia, morbus ani-
 mæ inascitur, ex morbo verò rugæ, animæ
 ipsius faciem contrahunt, eamque valde
 deformem reddunt. Adde quòd sicut na-
 tuii caloris debilitate, qui maximus in de-
 crepitis senibus est, frigidus uniuersos cor-
 poris artus perambulante, malæque cor-
 pus diuexante, vbique rugæ cutem cōtra-
 hunt, ita Spiritus sancti absentia, charita-
 tisque defectu (sine qua manca euanidæ-
 que fides nostra est,) tota torpescit, frige-
 scitque anima, non facie eius modò, sed
 tota etiam substantia in rugas abeunte,
 valdeque admodum deformata. Quo fit ut
 sponso suo haud immeritò displiceat ani-
 ma: sponsam enim immaculatus sponsus
 ambit,

ambit, sponsam diligit nullam habentem
 maculam, aut rugam, vel aliquid eiusmo-
 di.

*Curuam animam esse quæ peccato manci-
 pata fuerit.*

C A P. V.

VT nihil deformius esse peccatrice vi-
 tiisque obnoxia anima ostēdamus,
 curuam eam haud immeritò dici
 probabimus, primùm autem curua erit si
 illa spiritui minùs consentiens, ab amore
 Dei, cœlestiùmque rerum studio, se totã
 ad carnis desideria incuruauerit. Nam
 eùm animam, iuxta Christi, Paulique
 præceptum, ea quæ sursum sunt sapere,
 erectaque in cœlum mente, cœlestia con-
 templari oporteat, si hæc sese in corporis
 cœnum semel prostrauerit, omnesque su-
 as cogitationes ad res huius mundi fluxas
 caducasque cōuerterit, haud iniuria cur-
 ua obliquaque vocabitur. Curuitatis hu-
 iusmodi non nescius Satyricus poëta Per-
 sius altiùs inçlamat.

Perf. Saty. 2

○ curuæ in terris animæ, & cœlestiùm inanes.

Egregium profectò gentilis poëta dictū,
 Christianæque veritati valde congruens
 & consentaneum. Quis enim non videt
 curvas hominum animas, id est, omnino
 carnis desideriiis affixas, rerū cœlestium
 inanes esse? Ita animatus erat adolescens
 ille apud Math. qui nūmos suos, diuitiā-
 que quas plurimas habebat, erogare in
 pauperes noluit, vt expeditiore liberiorē
 que animo Christum sequeretur. Nondū
 se ad veræ vitæ, solidæque rationis com-
 posuerat, exereratque amussim, qui de pa-
 tre sepeliendo sollicitus erat, memor ad-
 huc aratri quod reliquerat. Similis quo-
 que in Nicodemo curvitas obliquitasque
 fuit, quando ad Christum noctu venit.
 Nondum enim veterem hominem exue-
 rat. Quare quid novus esset, non poterat
 intelligere. Merito igitur hæc audit à
 Christo: Quod natum est ex carne, caro
 est, & quod natum est ex spiritu, spiritus
 est. Curuus igitur & carnalis adhuc erat
 Nicodemus, nondūmque spiritu Dei re-
 natus, vt non mirum fuerit, si capere non
 potuerit Christi Iesu verba. Oportet igi-

Math. 9.

Ioan. 3.

tur nos, quos curuos faciunt tot in animū
 obrepentes, hūcque vel illuc impellentes
 perturbationes, omnes affectus nostros
 sub rationis imperiū cogere, hīsque, quan-
 tum fieri poterit, nos expedire. Nam is
 tunc demum erectus dicetur, qui his sese
 exemerit: quique ob mentem perfectam,
 ad angelorum rectitudinem, naturam-
 que propiūs accesserit. Hoc autem ma-
 ximè quis præstat, tum quum mentem
 suam supra res mundanas extollit, cogi-
 tationes vanas deiicit, & cordis sui extol-
 lentis se aduersus Deum, altitudinem de-
 primit: quod certè communis scopus est
 eorum, qui pietati consultum cupiunt,
 vt his verbis scribit Basilus magnus, *Basil. mag.*
 ἀνευτάσθην, inquit, οἱ τῆ ἡ σαρκὶ ἄλλο τῶν πα- *in psal. 116.*
 θημάτων συμπαφυσμῆσι. ἢ ὁ δὲ νοῦν ἐαυτῶν ὑ-
 πὲρ αἰροντός τῆν ὑπερημομίαν. ὅρ εὖ λογισ-
 μούς καθαρείν, ἢ εἰ ὑψώμα τῆ καρδίας ἀυτῶν,
 τῆ καρταπειρομένης τῆ θεοῦ, κοινὸς ἔστω σκοπὸς
 πᾶσι τοῖς ἀπποιουμένοις τῆ εὐσεβείας. Qui
 hoc non fecerit, curuus, id est, homo ani-
 malis erit, de quo Paulus. Quia animalis, *1. Cor. 2.*
 inquit, homo non percipit ea quæ sunt

spiritus Dei. Stultitia enim est illi, & non potest intelligere, quia spiritaliter diiudicatur. Spiritalis autem examinat omnia.

Quomodo tetra & fusca esse anima intelligatur, & quæ ipsius nigredo sit.

CAP. VI.

Accedit ad animæ peccatricis turpitudinem, quod ea tetra & fusca sit. Sed unde quæso, provenit huiusmodi nigredo, nisi ex vitiis, insanæque libidine æstuantis, perustique in carnis desiderii animi? Si enim ex virtutis sole, immensoque charitatis ardore orta esset hæc nigredo, non contemptibilis, sed valde laudabilis esset. Clamat enim se nigra & fuscam spōsa in Canticis, sed ea nigredine quæ à spiritali sole producta esset. Sol enim iustitiæ, qui spiritalis & invisibilis est, longè aliter infuscat, atq; hic sol visibilis. Hic enim visibilis sol, ea corpora, quibus à summo libramine infederit, infuscat & vrit: ea verò quæ pcul sunt, & ab ista collibratione longiùs posita, cōservat

in

in candore suo, nec omnino vrit ea, sed illuminat. Sol verò spiritalis, qui est sol iustitiæ, in cuius pennis sanitas esse dicitur, contrarium facit. Nam eos quidem, quos recti cordis, & ad libram sui splendoris consistentes inuenerit, illuminat, & omni fulgore circumdat: eos autem qui obliquè incedunt cum eo, necessariò etiam ipse obliquè non tam respicit, quàm despicit, hoc eis præstante inconstantia sua, & instabilitate. Et hoc quidem postremum quod dicit Origenes, ad curuas illas animas, de quibus superiore capite dictum est, accommodari potest. Nam quæ fieri potest vt qui peruersi sunt, suscipere possint quod rectum est? Velut si curuo ligno rectissimam regulam adhibeas, videbitur quidem per regulam argui materiæ prauitas, nõ tamen regula est, quæ ligno causam peruersitatis dedit. Et ideo festinandum est ad vias rectas, & standum in semitis virtutum: ne fortè sol iustitiæ reclus recteque incedens, si nos obliquè stare inueniat, & peruersos, nos quoque despicat, tuncque efficiamur denigrati. Quatò

Origenes in cantic. cantic.

Esa. 1.

Ibidem.

enim erimus lucis eius incapaciores, tantò aptiores paratiorésque nigredini, tenebrisque recipiendis, quibus nigri, tenebrósi, horridiq; efficiamur. Aduerte autè quòd luci huius solis, qui omnem illuminat mundū, contrarium vitium est, quod idcirco haud temere nigredinè animo inducere putatur: imò verò ipsumet nigrū ab Esaia cōueniēter appellatur. Si fuerint, inquit, peccata vestra vt coccinum, quasi nix albescent. Rubra præterea & sanguinea à Prophetis dicuntur. Qui volet ergo omnem de animo suo vitiorum nigredinem delere, id faciat quod cōsultat Esaias, Lauet cor, & seipse emundet, à conspectu suo conatum suorum malitiam auferat, cesset malefacere, discat benefacere, iudicium querat, seruet oppressum, pupillum & viduam tueatur, inque iudicio eorum causas agat.

Meretricem, immundamque fornicatricem, peccatoris hominis animam dici.

CAP. VII.

NON sine causa meretrix, immundaque fornicatrix dicitur omnis anima
quæ

quæ relicto Deo factore suo, nomen dedit Diabolo, séque illi ignominiosè mancipauit. Sic meretrices vocat Deus apud Ezechielè Aholam, & Aholibam, id est, Hierusalem, & Samariam, quòd relicta vera religione, ad exterorum Deorum cultum impudenter transfuissent. Duæ, inquit, filia matris vnus fuerunt, & fornicatæ sunt in Aegypto, in adolescentia sua fornicatæ sunt: ibi contusa sunt vbera earū, & ibi compresserunt vbera virginittatis earū. Ad instar igitur earum, meretrix dicitur omnis anima, quæ vitis, turpique libidine polluitur. Quis hoc? Quia vt inquit Cyrillus, ad se recepit amatores, de quibus ait Propheta, Meretricata es post amatores tuos. Sed qui sunt isti amatores, qui intrant ad animam meretricem? Sunt profectò contrariæ potestates & dæmones, qui pulchritudinis ipsius desiderio peruruntur. Pulchra nanque & decora à Deo creata est anima, vt ex Dei verbis apud Mosem faciliè intelligere possumus. Faciamus, inquit, hominem ad imaginè & similitudinem nostram. Vide cuius de-

Ezech. cap.
23.Cyril. in
Leuit.

Genes. 1.

coris, cuius pulchritudinis est anima. Imaginem enim habet & similitudinem Dei. Hac pulchritudine capiuntur contrariæ potestates, id est, dæmones & angeli eius, eamque ambitiosè concupiunt, quoties eam intuentur, & introspiciunt. Et quoniam sponsi eius fieri non possunt, meretricari cupiunt cum ea, vt scribit Origenes. Si ergo susceperis ô anima in cubili tuo adulterum Diabolum, fornicata es cum Diabolo. Si receperis Angeloseius, si spiritus diuersos, qui peccare suadeant, rursus fornicata es cum illis, si spiritus iræ, si inuidiæ, si superbiæ, si impudicitæ ingressus fuerit ad te, & consenseris ei loquēti in corde tuo, iis quoque delectata fueris, quæ tibi secundum mëtem suam suggestit, meretricata es cum eo. Origenes quoque in Homilia octaua cap. XX. Exod. hunc in modum de animæ peccatricis fornicatione philosophatur. Habitauit, inquit, in nobis immûdus spiritus antequam crederemus, antequam veniremus ad Christum, cum adhuc fornicaretur anima nostra à Deo, & esset cû

amato-

amatoribus suis dæmonibus: sed posteaquam dixit, Reuertar ad virum meū priorem, & venit ad Christū, qui eam ad imaginem suam creauit, necessariò cessit ei adulter spiritus, simulâtque vidit legitimum virum. Suscepti ergo sumus à Christo, & mundata est domus nostra à peccatis prioribus, & ornata est ornamentis sacramentorum fidelium, sacramentorum inquam, quæ norūt qui iniuriati sunt. Sed non statim domus hæc habitatorem habere Christū meretur, nisi fortè vita eius & cōuersatio ita sancta, ita pura & incontaminabilis sit, vt Dei templum esse mereatur. Non solùm enim domus, sed templum esse debet, in quo habitet Deus. Si ergo acceptam gratiam negligat, & se secularibus negotiis implicet, continuò spiritus ille immûdus redit, domumque vacantem sibi vendicat. Et ne iterum possit expelli, alios secū septē Spiritus adhibet, & sūt nouissima huiusmodi hominis peiora prioribus, quia tolerabili⁹ fuerat nō redisse ad virum priorem, meretricantem animā, quàm egressam post confessionē

viri, rursus adulterā fieri. Idem post pauca sic rursus de eadem fornicatione scribit. Hoc igitur exemplo, inquit, intelligamus omnem animā peccatricem prostitutam esse dæmonibus, & habere plures amatores: ita vt cum ea misceatur, nūc quidem Spiritus fornicationis, nunc illo discedente, spiritus auaritiæ, post quem spiritus superbiæ, inde iræ, inde inuidiæ, & post hos, vanæ gloriæ, aliique plures spiritus immundi. Ex his omnibus, vides quibus modis se dæmoni impudēter prostituat hominis anima, quam soli suo spōso constanter adhærere oportuit, cū idē sponsus pro ea seipsum tradiderit, vt eam sanctificaret, mundatāque aquæ sacre lauacro, exhiberet ipse sibi gloriosam spōsam, non habentem maculam, aut rugā, aut aliquid huiusmodi.

*Animam peccatoris hominis menstruata
à Prophetis dici.*

CAP. VIII.

VT peccatricis animæ turpitudō, scditas, deformitāsque magis exprimat, à Prophetis plerunque mēstruata-

struata dicitur. Quo fit vt menstruum, omnem libidinem significet, quæ menstruatam reddat animam, vt doctē interpretatur Isychius. Sed & lex veteris testamenti prohibet marito, ne menstruata mulieri commisceatur. In quo attendere debes legislatoris intentionem, quæ fuit, vt vnusquisque cohiberetur, seseque abstereret à libidinibus, & nefariis commixtionibus, & à fornicatione tam sensibili quàm intelligibili. Talibus autem libidinibus, immundisque voluptatibus polluta fuit Hierusalem, paulò ante quàm miserabili exitio penitus deleretur. Quare tantę vr̄bis ruinam deflens Hieremias, eā menstruata mulieri haud dissimilem dicit. Facta est, inquit, Hierusalem quasi polluta menstruis. Idē quoque Ezechiel scribit, Iuxta, inquit, immūditiam mēstruata facta est via eorum. Aptē igitur vitii polluta, atque in omnem peccandi licentiam effusa anima, menstruata dicitur.

Quod etiam trahi potuit ad animam malis dogmatibus imbutam. Menstruata enim dici potest omnis anima, quæ dogma

*Isych. lib.
suo 12. in
Leuit.*

Thren. 1.

Ezech. 22.

peruersum alit & nutrit, & velut menstruum semen effundit, quæque plus vanæ pestilentiq; philosophiæ tribuit, quàm verbo Dei, quod verum semen est, quo generantur atque aluntur, qui verè sunt filij Dei. Menstruati ergo meritò dici possunt nostri temporis hæresiarchæ, quorum semine per vniuersum orbem effuso, factum est, vt prope innumera viperarum, serpentumque multitudo progigneretur. Epicurei verò non tam mēstruati, quàm homines omnino perditæ & deplorati sunt: nullus enim in eis salutis locus relictus videtur.

Lepra affici, leprosamque dici peccatoris hominis animam.

CAP. IX.

CVM leprosam esse animam audis, ne suspiceris à leproso corpore in animam id mali profectum. Nullum enim corpus quantumuis leprosum aut vitiosum, lepræ interioris, vitiorumque animæ cōtingentium causa est, cum absque

que corpore prauitas oriri possit, quemadmodum in dæmonibus. Quicquid ergo lepræ, quicquid vitij mentibus, animabus, ipsisque etiam corporibus accidit, huius causa est, impos ad bonum proprium consequendum, infirmitas, atque casus: ὅπ δὲ οὐ κακίας ἀπὸρ τῆ ψυχῆ ἢ τὸ σῶμα, δὴ ἄλλο ἐκ τῆ δουρατῆ εἶν, καὶ ἀπὸ σώματος παρυσιασθαι κακίαν, ὡσπὸρ ἐν δούμοσι. Ἰδοὺ γὰρ ἔστι ἐνίοις καὶ ψυχῆς, ἐ σώμασι κακόν, ἢ τῷ ἔξωσ τῷ οἰκείω ἀγαθῷ ἀδένεια, καὶ ἀπόπτωσης, inquit Dionysius: cui suffragatur D. Basiliius, eos culpans qui mali causam, corpus esse volunt, nec intelligunt animam, corporis aurigam esse. Sicut enim auriga competenter iumentum suum moderatur, illoque ad commodum suum vitur: sic animus quoque corpore ad commodum suum vitur, si rectè corpus, iumento haud absimile, moderabitur. Nam corpus quidem naturales motus accipit, non absurdos, aut prauos, sed omnino ad aliquid bonos & vtilis. Rationis autem expertus est, vt rationis prerogatiuis cohonestetur anima. Quod tunc demum fiet, quando

Dionys. de diui nomi.

Basil. mag. de vita monast.

que

ipsa corporis motus condignè disponet, & corpus seruabit, quo tempore secura erit omnique periculo vacabit. Si verò gubernationem corporis neglexerit, somnòq; oppressa, siccordix moderationem illius permiserit, & ipsum tãquam rationis ex- pers, à recto excidet, & animam paribus ex equo lapsibus ac ruinis inuoluet, non ex propria malitia, sed per illius negligẽ- tiam. Si igitur affectiones corporis sibi subiicere, euincerq; nequiret anima, me- ritò culpa daretur corpori. Si verò multis subditx ac morigerx fuerūt, qui illas coer- cere studuerūt, sine culpa quidẽ est corpus minùsque reprehensibile his, qui illud tã- quam malitix autorem traducere conan- tur: anima verò culpabilis est propter ne- gligentiam: qux ad corporis obtinẽdum dominium instructa est, neque ipsa ex na- tura malum in se habens, sed ex neglectu boni in malo constituta. Malitia enim ni- hil aliud est, nisi virtutis defectus. Ergo lepra hæc, non à corpore proficiscitur, vt à causa & autore mali, sed neque à natu- ra, vt quidpiam in ea mali sit, cum nature

vitium

vitium præter naturam incidat, nihilque aliud sit, nisi naturaliũ priuatio, ipsẽque temperantix, continentixque defectus.

φύσεως δὲ κακία, τὸ παρὰ φύσιν, ἢ σέρον τις τῆν Dionys. de
 τὴν φύσεως, ὡς οὐ ἔστι κακὴ φύσις· ἀλλὰ ὄντο τῆ Diui. nom.
 φύσει κακόν, ὃ ἀδυνατεῖν τὰ τὸ οὐκ εἶναι φύσεως
 ἐπιλαῖν, inquit, idem Dionysius. Tẽperan-
 tix igitur & continentix, ipsiũsque adeo
 iustitix, & virtutum omnium defectu le-
 prosa efficitur ac dicitur anima: vbi enim
 virtutes omnes absunt, ibi vitia omnia
 regnare, inque animi arce dominari ne-
 cesse est. Quod vbi sit, ibi grauis lepra, pe-
 stilẽnsque morbus innascitur, qui si inue-
 terarit, in venis medullisq; infederit, to-
 tam animam leprosam reddet, summam-
 que & miserix & carnificinã pariet. Est e-
 nim, vt inquit Cicero, omnis perturbatio Cicero. Tus
 miseria, est & ægritudo carnificinã, sed cul. quest.
 quum nulla perniciosior ægritudo sit hac lib. 3.
 animi lepra, maiora certè in se continebit
 quàm cæteræ ægritudines, nẽpe tabem,
 cruciatum, afflictionem, sceditatem, lace-
 rabit, exedet animum, planẽque confi-
 ciet. Nec tamen æqualiter omnis lepra a-

nimum afficiet. Variæ enim sunt, differentesque lepræ species. Quædam enim est, aut nimis aut moderate obscura, & quodammodo obtenebrata, & interim occulta sub pelle, sua necdū efferuescente passione: quam obrem hæc nimia indiget deliberatione. Alia autem species eius est, quæ nimis clara est, & valde perspicua, ita ut simplex sit, & aperta cognitio. Ex his primam speciem. LXX. cicatricem significationis rectè appellauerunt, id est, cicatricem, passionem significatam. In duas autem partes hanc, id est, in nimis dubitabilem, & in minùs dubitabilem diuiserunt. Ex quibus vnam *πλωγήν*, aliam autem appellauerunt *ἀβρασμα*. *πλωγήν* quidem quòd delonge videatur: *ἀβρασμα* autem, quia nimis obscura est, paruamq; habet passionis insinuationem, & hanc dubitabilem, ut proximi disceptatione egeat. Ex his omnibus speciebus quas doctè explicat Iſychius, sex species lepræ colligit Origenes, easque omnes ad varias vitiorum animæ species accommodat. Sicut enim quædam lepra curari

Iſych. lib.
ſuo. 4. in
Leuit.
Origen. in
canti. canti.

rari potest, quædam verò plane incurabilis est, ita peccata quædam curari hîc possunt, quædam verò incurabilia sunt, ut in spiritum sanctum peccata, quæ neq; hîc, neque in futuro seculo remittentur. Quædam præterea quæ purgationem recipere possunt, secundum inspectionem & iudicium Pontificis illius, quem nihil quantumuis occultum latet, quique singulorū animas dispensaturus est, pro ratione macularum lepræ ipsius, quam expiabilem aut inexpiabilem viderit. Nos igitur pro virili operā demus, ut nequid lepræ animis nostris inhæreat, caueamusque sedulò, ut ne illa inueterata perniciosaq; animæ lepra inficiamur, de qua res postulat ut aliquid obiter dicamus.

Matth. 12.

Quàm inueterata animæ lepra exitialis ac pernicioſa sit.

C A P. X.

SI quis scire volet quàm exitialis, quàmue pernicioſa sit lepra, quæ in hominum animis inueterarit, illud

facile discere poterit à communi lepra, quæ hominum corpora occupat & inficit. Sed neque hoc tantùm à lepra discere poterit, sed etiam ab omni morbo, qui altiùs radices egit in anima, perpetuùmque pabulum accepit ab ægroti intemperantia. Hac enim intemperantia, vique morbi factum est, vt tandem contagio ad venas omnes, ad ipsas etiam penitissimas medullas proserpserit defletumq; & conclamatum ægrotū reddiderit. Ita enim de inueterata lepra dicendum. Peccatum enim, quod per longam consuetudinem animam tenet, tandem ex curabili incurabile, ex expiabili, in expiabile fit, ægroti vix iam morbum sentiente, vsq; ad eò vniuersum animæ sensum morbus deiecit ac debilitauit. Sicut enim is qui ad cloacas, malæque olentia loca moratur, si illic diu moram traxerit, tandem loci grauolentia non afficitur, ita qui per longum tempus, fœtida grauitérque olenti peccatorum lepra afficitur, fœtorem sentire, odorarique tandem desinit. Adde quòd is medicum quoque cõtemnit, cùm tamen

in magno sit periculo. Quicunque igitur ita ægrotat, eaque lepra afficitur, arcèdus ab aliorum est consortio, pestilens enim & perniciosus omnibus meritò diiudicandus est. Talis erat ille Corinthius, quem Sathanæ tradidit Paulus. Tales sunt Epicurei & athei homines huius seculi. Tales sunt pertinaces hæretici, quorum morbus sua vicinitate, aliis membris pestilens efficitur. Quod pulchrè his verbis explicat Isychius. Apertè, inquit, huius, qui talis est, anima, ad prophanas declinans voluptates, leprosa fit. Propterea & Paulus eum, qui in Corintho fornicatus est, quia significatio, passio fuit: manifesta enim erat, nec occultabatur, à sanctorum remouit tabernaculo, & tradi Sathanæ in interitum carnis præcepit. Qui cùm inspexisset secundo passionem, & vidisset, quia nõ creuit, eum qui passus fuerat, & qui per lacrymas pœnitentiæ vestem carnis abluerat, è vestigio suscipi iussit. In ipsis autem Apostolicis verbis hæc intelligis. De eo enim qui, vt diximus, fornicatus fuerat,

1. Corint. 3

Isych. libro
suo 4. in
Leuit.

1. Corint. 3.

1. Corint. 5.

tur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter gentes, ita ut vxorē patris quis habeat. Ecce significationem audisti. Manifesta quippe fuit passio, ita ut vsque ad Pauli perueniret auditum, propter quod de tabernaculis eum eici præcepit. Ita quippe dicit tradi qui huiusmodi est, Sathanæ in interitum carnis. Et rursus, Auferte malum de medio vestri. Quia autem vidit vestem carnis pœnitentia mundatam, rursus eum suscipi iussit. Et quomodo hoc certum est: Obsecro, inquit, confirmate in eo charitatem, ne forte maiore tristitia absorbeatur. qui huiusmodi fuit, manifestum est, quia se vitæ prioris pœnituerat, & ut in peccato deprehensus, vehementer affligebatur. Propterea ne quid ex nimia tristitia pateretur, neue in desperationem corrueret peccans, præcucurrit Paulus, & eum qui iam munditiæ restitutus fuerat, suscipi præcepit. Hæc hætenus Isychius de manifesta & vetustissima lepra, quam consensescere peccato & corrumpi dicit. Hanc, si perseuerauerit & creuerit, flamma cõ-

buri

buri iubet Moses. De flamma autem gehennæ intelligit, & futuri temporis memoriam facit. Neque enim dicit in igne crematur, sed in igne concremabitur. Si autem post reclusionem, eam viderit non creuisse, præcipiet, & lauabunt id in quo est lepra, id est, diluere ea illum per pœnitentiam præcepit. Deinde post dilutionem, recludere illud in quo, ut diximus, lepra est, septem dies rursus iubet, ut cognoscat vtrum inueniat maculam superbix, vel vanæ gloriæ permanentem: quanuis non creuerit, tamen incommutata ab hoc est, quia ad pœnitentiam nõ migrat, immundum quoque remanet illud in quo lepra est, dignumque quod igne comburatur. Hæc multaque alia de manifesta inueteratâque lepra, ac aliis lepræ speciebus scribit Isychius. Per has autem lepras omnes, omne peccatorum genus intelligi vult, à quibus omnibus magnus ille sacerdos Christus Iesus, sua bonitate & gratia nos emundauit.

Pijj

*Pestilentem grauitérque olentem impij hominis
animam, raucámque & insuauem
eius vocem.*

C A P. XI.

OMnis leprosi hominis, quem inue-
terata malè afficit, corrumpit &
conficit lepra, maximè foetet ani-
ma, aliisque pestilèns & perniciofa est. Cuius
vox quoque rauca, penitusque insua-
uis esse comperitur. Est autem insuaui-
& iniucunda eius vox, quæ nõ dogmata
veritatis, sed blasphemias in Deum, & ini-
quitatem in Excelsum loquatur. Siquidè
apud imperitos & animales homines, pul-
chriora videntur mendacij sophismata,
quàm dogmata veritatis. At quantum ad
pestilentem eiusmodi hominis animam
pertinet, certum est, pestè, si vnus homi-
nis vel iumenti corpus attingit, ad proxi-
mos quosque statim serpere, vt vno con-
taminato, mox ad alium vis morbi perue-
niat: eodèmq; modo iniquitatis opera-
rios se inuicem inficere, inuicè ægrotare,
simul.

simulque perire videmus. Pestilentes ergo
sunt, quippe qui proprium morbum in a-
lios transferant, omnesque sibi similes ef-
fe exoptent, vt per malorum communio-
nem, multorumque societate, propriam
diffugiant infamiam. Atqui ignis aridam
nactus materiam cohiberi nõ potest, quò
minùs vniuersam corripiat, maximè si cõ-
tigerit vis venti flammam prouehentis,
neq; possibile est peccatum quod in vno
fuerit, ad vicinos omnes non transire, si
spiritus ac vètus iniquitatis insufflarit, vi-
cinosque corripuerit ac accèderit. For-
nicationis enim spiritus non in vno tantum
consistit, sed latè in proximos grassatur,
cocœi statim eodè afficiuntur morbo,
ganœ, ebrietates, scurrilia verba, amica
insuper vnà potans huic arridet, illum ir-
ritat ac prouocat ad libidinè. Deniq; om-
nes ad idè incendit peccatù. Quod doctè
elegantèq; his verbis effert Basil^{us} magnus.
οὐτε γὰρ πῦρ εὐκαταπέσειεν ἕλης ἀψάμενον,
διωκτὸρ μὴ οὐχὶ ἰδιῶ παῖσαν αὐτῷ διαβῆναι, ἀλ-
λασε, καὶ ἐπιτύχη πινόμενος ἐπιφορὰ πῦρ φλό-
γα διακομιζοντῶ. ἔτε πῦρ ἀμαρτίαν εἰς ἀψά-
μενον
P iij μέλιω

*Basil. mag.
in psalm.*

μὴ ἴδω μὴ οὐχὶ ἰδῶ πάντας τοὺς ἐγγιζόντας δια-
 φῆμ, ἕξαπῶντων αὐτῶν τῶν πνευμάτων τῶν πο-
 νηείας. ὃ γὰρ τῶν πορνείας πνεῦμα, οὐκ ἀπέχεται
 εἰ τοῦ εἰς γῆσαι τῶν ἀλείμασιν. ὁ δὲ δι' αὐτοῦ ἡλικιωῶν
 συμπαρελήφθησαν, κῶμισι καὶ μέθαι ὡς αἰσθῶν δι-
 γήματα. ἐπιπύρα συμπίνουσα. τοῦτο προσωφθῶσα,
 καὶ κείνον διερεθίζουσα, καὶ πάντας πρὸς τὴν αὐτῶν
 ἀμαρτῶν συμφλέγουσα. Hæc ille. Porro
 quòd olida fœtidâq; sit impij hominis ani-
 ma, facit avaritia, rapina, superbia, sed in
 primis intēperantia ac luxuria. Nam qui
 fieri potest, vt eius bene, iucundēque redo-
 leat anima, cuius corpus olet hircum, &
 ob veneris vsum semiputre est? Aut eius,
 qui totus in delitiis est, cuius animus in
 venerem perpetuò despumat: inque im-
 mūdarū voluptatū volutatur cœno? Be-
 ne eius hominis olet anima, quæ Christū
 Iesum, non venerem, nō Bacchū olet, Be-
 ne olet quæ verbū Dei olet, nec luxuria,
 stultitia, scurrilitate, cæterisque vitiis dif-
 fluit. Rursus quantum spectat ad improbe
 animæ vocem: quomodo vox ea sua uise-
 rit & grata Deo, quæ ab impuro ore pol-
 lutôque corde egreditur? Sed & huius-
 modi

modi anima, verba, nō nisi turpia, stulta,
 scurrilia blaterat, & effutit. Blasphemias
 enim voces impudētē effundit, leprosq;
 vt sic loquar, menstruatâque dogmata
 diffeminat. Hęc sunt igitur mala vitiâq;
 per quæ mirum in modum corrupta de-
 formatâque euadit peccatoris, impiūque
 hominis anima, à quibus si expediri emū-
 darique voluerit, sollicitè quærat ea reme-
 dia quæ mox dicturi sumus.

*Quibus modis peccatoris, impiūque hominis
 anima, dignitatem pulchritudinēque
 suam recuperare poterit.*

CAP. XII.

NVllum præsentius remedium est,
 quo leprosa, malēque affecta ani-
 ma sibi succurrere possit, quàm
 Dei verbū. Hoc enim instructa imbutâq;
 anima, facilè ad eum redit, à quo prius te-
 merè imprudētēque defecit. Ad hoc ad-
 iungenda est seria peccatoris pœnitentia,
 cordis contriti, valdēque deiecti lachry-
 mæ, iustâque & legitima pro commissis

delictis compensatio. His enim obtineri, impetrarique poterit Christi Iesu gratia, quæ ad omnem curandam lepram est efficacissima. Solutus enim Christus Iesus is est, qui non animæ pedes modò, sed totà etiã, quãta quãta est, animã lauat, emundat & sanat, eãque sic lotam, mūdātam & persanatam, primigeniæ dignitati pulchritudinique restituit. Eum igitur enixè oremus, vt leprosas vitiiſq; corruptas nostrum omnium animas lauet, vnãque cū Origene, in has supplices, precatoriãque voces flebiliter prorumpamus, Veni, precor, Domine Iesu, fili Dauid, exue te vestimētum, quo te (Domine) induisti propter nos, & accingere propter nos, mitteque aquam in peluim, vt laues pedes seruatorum tuorum, sordēsque filiorū tuorum & filiarum tuarum diluas. Laua, laua, inquam, pedes animæ nostræ, vt nos te imitati, exuamus vetera vestimenta, & dicamus: Noctu exui me vestimentū meum, quomodo induam illud? Et iterum dicamus: Laui pedes meos, quomodo sordida bo illos? Tu autem, simulãtque laueris pedes

In Ind.
Cap. 6.
Homil. 8.

des meos, recumbere etiam me facias tecum. Hæc nos si haud ficto simulatòque corde, supplices deiectique petierimus, nihil dubium erit, quin ille pro sua bonitate & misericordia, expurgatis statim animis nostris, reconciliet Patri. Sed iam tempus est, vt post explicatam animi turpitudinem, eius quoque dignitatem pulchritudinẽq; iuxta sacrę scripturæ sancta, Orthodoxorūque Patrum sententias, paulò altiùs, fusiùsque explicemus.

FINIS LIBRI QVARTI.

IOANNIS
NEVILLEI GENVIL-
lani, de pulchritudine
animi,

LIBER QUINTVS.

*Longè maiorem excellentioremque pulchritu-
 dinem esse, quæ iuxta sacras literas, ortho-
 doxorumque Patrum sententias, homi-
 nis inest animo, quam sit ea, quæ su-
 perius iuxta illustrium Philo-
 sophorum sententias ex-
 plicata est.*

C A P. I.

Atis hæctenus explicata est a-
 nimæ peccatricis turpitude,
 satis denudata illius ignomi-
 nia : quare operæpretium est,

VI

vt nunc iuxta sacras literas, Orthodoxo-
 rumq; & Christianorū Philosophorū sen-
 tētiā, aliquid de dignitate & pulchritudi-
 ne eius dicamus. Quauis enim Philoso-
 phi multa præclarè ad eam rem dixerint
 & scripserint, hæc tamen nihil omnino
 sunt, si cum iis quæ ex sacris literis, Chri-
 stianorūque Philosophorum sententiis
 dicenda sunt, cōferantur. Ea tamen sciēs-
 tes prudentesque præmissimus, non vt ad
 eorū axiomata placitæque, Christi dicta
 accommodaremus, sed potius eorum sen-
 tentias, verioraq; sancita, ad Christi Iesu
 sententiā aptaremus, eiq; eadē seruire co-
 geremus. Quosdā enim ex iis non diffite-
 mur, atq; inter omnes Platonem, admira-
 bili naturæ luce ita illustratos, vt diuinis
 eorum scriptis Epicureos huiusce tempo-
 ris facilè confutare, manifestique erroris
 reuincere possimus. Multa enim Christia-
 næ veritati consentanea, & proximè ad
 fidei nostræ normas præscriptæque acce-
 dentia scripserunt, quæ tamen nō pudet
 huiusmodi porcos cōtemnere, vitæque
 ab omni virtute ciuili, pulchrøque illo
 Phi-

Philosophico remotissimã viuere. His igitur relictis, de veriore animi pulchritudine dicturi, ab eo qui pulchritudinis omnis fons est, sermonis nostri seriem contexamus.

Vnde rerum omnium pulchritudo.

C A P. II.

Pulchritudinis omnis fontem Deum esse nemo ignorat. Ille enim illud ipsum pulchrum est, quod sui ipsius præsentia communionèque pulchra omnia facere ex Platone dicebamus. Pulchra enim sunt sui luminis participatione supera inferaque omnia. Ab hoc enim lumine lucet omnis Angelorum exercitus. Ab hoc quoque lumine iidem Angeli in magnificos illustrésque ordines digesti sunt. In quibus ita se illi ad Deum habent, ut stellæ ipsæ ad solem. Cæli verò, quorû ordines, lumina, firmitates, multiplices planetarum, qui in eo sunt, permutationes, certos præfinitósque solis & lunæ, quæ sunt prima eorum lumina, circuitus

cuitus quotidie demiramur, quicquid luminis & splendoris, quicquid virtutis habent, huic soli, pulchritudinis & bonitatis fonti autorique Deo, acceptum referre debent. Quod si his relictis, ad horû inferiorum speculationem te conuerteris, quid quæso, pulchritudinis rationalibus animis infusum est, quod non hæc diuina bonitas liberaliter illis contulerit? Quod si nos de animantibus rationis expertibus loqui voluerimus, iisque, quæ vel per terram gradiuntur, vel serpunt humi, vel in aquis vitam sortita sunt, aut in aqua vicissim atque terra, vel sub terram insita, præssaque luto viuunt, & de iis simpliciter, quæcunque sensualem animam aut vitam habent, hæc quippe omnia, per ipsum bonum consequuta sunt, ut animarentur & viuerent. Sed & quicquid naturalis pulchritudinis habent, id ipsum à boni pulchrique fonte, ad eadem profectum esse dignoscitur. Quid multis agam? Ab eodem pulchro sunt rerum omnium essentiæ, vniones, communiones, discretionis, ordines, proprietates, status, mo-

tus, sine quibus vniuersi pulchritudo consistere nequit, imò verò omnia protinus sunt sine eisdem in antiquum illud chaos reditura. Propterea D. Dionysius nò abs re, proprio conuenientique nomine, hoc superessentiale pulchrum, pulchritudinē vocat, propter illam quam rebus omnibus, pro suo cuiusque modo, pulchritudinem impertitur, quòdque concinnitatis, nitorisque omnium causa, luminis immenti instar, cunctis affulgeat perpetuo, passimque fontani radij sui deriuationes mittat, quibus pulchra indefinenter reddit, & velut ad se vocat omnia, tota in totis in vnum colligens. ἡ δὲ ὑπερούσιον καλὸν καὶ ἄμω μὲν λέγεται ἁπλῶς πρὸς αὐτὴν πᾶσι τοῖς ἔσι μεταδιδομένη ὁμοίως ἐκείνῳ καὶ ἄλλῳ καὶ ὡς τῶ πάντων διαρρησίας, καὶ ἀγαθὰς αἰτίας, δίκην φωτὸς διαστράψου ἅπαντα τὰς καλοποιούς τῆς πυχλαίας ἀκτῖνος αὐτῆς μεταδίδει, καὶ ὡς πᾶσι πρὸς ἑαυτὴν καλοῦν, ὅθεν καὶ ἄμω λέγεται καὶ ὅλα ἑὸς εἰς αὐτὴν ἑνωθέν. Nihil igitur mirum si hoc bonum à sanctis Theologis, vt pulchrum & pulchritudo, item vt dilectio & diligendum laudetur. Pulchri-

Dionys. de
diui. nomi.

chritudo enim dici meruit, quia vniuersam pulchritudinem comprehendit, imò verò & super pulchrum, semperque & fecundum eadem & eodem modo pulchrū, nec vnquam ortum, nec adactum, nullique diminutioni obnoxium. καλὸν δὲ ὡς πᾶσι καλὸν ἅμα καὶ ὑπερκαλὸν καὶ ἀείδω, κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως καλὸν, οὔτε ἀξάνομιον, οὔτε φθίνω. inquit idē Dionysius. Cū autem hoc pulchrum in res omnes luminis sui capaces pulchritudinem immittat, intellectualibus naturis virtutem splendorēque suum potissimum dat & impertitur, vt ex his quæ mox dicturi sumus clarissimè patebit.

Primam luminis caelestis id est, diuinæ pulchritudinis portionem, intellectuali naturæ impertiri.

CAP. III.

Cū diuina pulchritudo solis instar, indefinēter luceat, omnia sui luminis capacia illuminet, splendorēque suum per omnia eminenter explicet,

Q

cúmque omnem supercœlestē intellectu
lumine suo intelligibili impleat, eúmque
quàm maximè exornet, sua tamen virtus
diuinúsq; splendor in animis hominum
præcipuè elucescit, in illis enim ignoran-
tiam omnem, errorémq; expellit, eosque
sacri luminis participes efficit, intellectu-
ales eorum oculos purgat, obductámque
ex ignorántia caliginē discutit. Adde quòd
eosdem profundo tenebrarum pondere
obtusos suscitatur, explicatque in lucem.
Primùm quidē his mediocre lumē imper-
tit, deinde eisdē impertitum lumen ardē-
tius gustantibus, ipsúmque amare incipi-
entibus vberius affluit, ideóque & eos a-
bundantiùs illuminat, quia scilicet pluri-
mùm dilexerunt: atque ita semper incen-
dit, vt gradatim vltra proficiant: eatenus
autē proficiant, quatenus sursum pro vi-
ribus sese attollere valebūt, ὅτε φῶς νοητῶ

Dionys. de
diui. nomi.

ἀγαθὸς λέγεται, ἀπὸ τὸ πάντα μὲν ὑποουρανίου
νοῦ ἐμπλησθῆναι φωτός. πᾶσα δὲ ἀνοία,
καὶ πᾶν ἄλογον ἐκπαισθῆναι, αἷς αὐτῶ ἐγγίνονται
ψυχῆς, καὶ πάσαις αἰσῶσις φωτός ἱεροῦ μεταδι-
δόναι, καὶ τῶν νοητῶν ἀντῶν ὁ φθασμένος ἀφικε-

δαί.

δαίτην τῷ πνευματικῷ αἰσῶσι ἐκ τῆς ἀνοίας
ἀλλότος, καὶ ἀνακινῆναι, καὶ ἀναπύσασθαι, τῷ πνεύματι
βαρεῖ τῷ σκότειος συμμεμυκτά. καὶ μεταδιδόναι,
πᾶσι μὲν ἀλλῆς μετείας. ἔπειτα ἐκείνων ὡς πρὸς
ἀφροσύνην φάσκει. Ὁ μάλιστα ἐφελκόμενον μάλ-
λον ἐκείνων εἰδιδόναι. Ἐπειτα ὡς εἰδιδόναι, ὅτι ἡγάπησον πολὺ, καὶ αἰεὶ ἀγαπᾶν αὐτὰς ὡς
τὰ πρῶτα καὶ πᾶσι σφῶν εἰς ἀνάθυσις ἀγαλογίαν.
inquit Dionysius. Ex his autem postre-
mis verbis elicere possumus, quid possit
charitas in huiusce luminis adeptione.
Etenim charitas ipsa, Deus est. Quare qui
charitatem habet, Deum habet, totiusque
legis finē est assecut⁹. Quòd sit, vt quātò su-
mus charitatis amātiores, eò cognatiores
coniūctioresque Deo efficiamur. Satis igi-
tur his liquet quid sit, hoc quod querimus
pulchrum, quod certè est diuinū illud lu-
men, quo intellectuales naturæ, præcipuè
illustrantur, quòve vires earum renouan-
tur & firmantur. Sed hæc hactenus de bo-
nitatis pulchritudinísque omnis fonte,
Deo, dicta sunt. Nunc de animi pulchri-
tudine, specialiter dicendum, à cuius pri-
migenia pulchritudine exordiri operæ-
precium est.

*Quam pulchritudinem statim creationis suæ
initio hominis animus habuerit.*

CAP. IIII.

Dici non potest qua pulchritudine hominis animum donauerit Deus statim creationis suæ initio. Eum enim ad imaginem & similitudinem suam effinxit, quo vno quid melius, quidve oprabilius poterat illi accidere? Quomodo autem ad imaginem suam benedictus Deus hominem finxerit, explicare necesse est. Scire ergo primùm oportet, Deum non idcirco hominem finxisse ad imaginem & similitudinem suam, quod ipse oculos & aures & caput & nares perinde ac mortalis homo habuerit. Simplex enim & incorporeus Deus est, sine magnitudine & quantitate. Sed & corpus nostrum corruptibile est. Quare fieri nō potuit, ut incorruptibile incorruptili figuraretur, ipsūque corruptibile incorruptibilis esset imago. Quomodo ergo scriptura hominem ad Dei imaginem & similitudinem effectum dicit: Cum hoc audis, noli quidquam

quam terrenum, carnale, corruptibileque meditari. Pone ob oculos tuos interiorem hominem, qui immortalis, & rationis particeps est, qui quod magis exterior corrumpitur, edomatur, in ordinemque redigitur, eò magis renouatur, diuiniórque efficitur. Hic enim ille est, qui ad imaginem Dei est effictus, qui si ratione, qua eum Deus nobilitauit, utatur, nihil nobilius, nihil diuinius eodem inueniri poterit.

Quare D. Basilii doctè & eleganter hominis dignitatem extollit, eiusque misera Basil. in
psal. 48. bilem lapsum deflet, idque his que sequuntur verbis, μέγα, inquit, ἀνθρώπου καὶ τιμῶν αὐτῆς ἐλεήμων, τὸ ἕμισοσι τῆ φυσικῆ κατὰ σκευὴ ἔχωρ, τί γὰρ τῆν ὕδι γῆς ὄλισ, κατὰ εἰμόνα τῆ καὶ ἔκτιστος γέρονε. πῆνι ἢ κατὰ πάντα ἀρχὴ καὶ ἰζουσία τῆν πῆ χειρῶν ὁ ἐνύδθωρ καὶ εὐαιεῖωρ ζῶωρ καχάεισαι. βραχὺ μὲν ἕσπο βέβηκε πῶ τῆ ἀγγέλωρ ἀξίαν, ἀλλὰ πῶ πῆος τὸ γῶδης σῶμα ζωάφειαι. ἦρ μὲν οὕω ἀνθρώπων ἐποίησεν ἀπὸ τῆ γῆς, καὶ οὕω λειβουρζῶς αὐτῶ, πυρὸς φλέγα, ὄλη ὄμας ἦγε τῶ νοεῖν καὶ σωιέναι ἦρ εἰωτῶρ καὶ ἕλιω καὶ δημουρζῶρ δὴώαμς, καὶ εἰ ἕίς ἀνθρώπος ἵπαρχει. εἰεφύσσει γοῦρ φησιμ εἰς τὸ πῆσπορ, πῶν πῆσι, μῶίρωι πῆνα τῆ ἰδίως χαρῆτος εἰατώδε τὸ

τῷ ἀνθρώπῳ, ἵνα τῷ ὁμοίῳ ἠδὲ γινώσκῃ τὸ ἔμιο-
 ρ. ἢ ὁμοίως ἐπὶ πρῆν ἄρ' ἡλικαὶ πη, ἐκ τῆς θεο-
 μουργῆσαι κατ' εἰκόνα τῆς κτίσεως, ὑπὲρ οὐρα-
 νόμ, ὑπὲρ ἡλίον, ὑπὲρ τὰς τῆν ἀστέρων χορείας
 πύμην μὲν ἔχει. ἢ γὰρ τῆν οὐρανίων ἐκὼν εἴρηται τῆ
 θεοῦ τῆς ὑψίστου. ὡς ἂν δὲ εἰκόνα ὧρεῖ ὁ ἡλίος τῆ
 κτίσεως. τῆς ἡσλήνης, ἢ οἱ λαοὶ ἀστέρες. ἢ ἴ-
 χα μὲν καὶ ὑλικῶν, ἢ φαιῖ δὲ μόνον τὰ σώματα
 κεντρικοί, ἐπὶ οἷς οὐδαμῶς διάνοια. αἰ πρῶται π-
 καὶ κινήσεις. ἐκ ἀντεξεσότητος ἐλθὺν θεοῦ. ἀλλ-
 λά δὲ οὐλά ἔστι τῆς ἠδὲ κει μὲν ἀνάγκης, καὶ ἢ ἄ-
 παραλλήλως ἀεὶ τῶν τὰ ἀντὰ ἀνάγκης ἀεὶ
 ὑπὲρ οὐρανίων τῶν τῶν ἡμῶν πρῶτον μὲν ἔστι ὁ ἄ-
 θρωπος, οὐ σὺν ἡμῶν, ἢ ἡλικαὶ πῶν τῶν ἔπι
 θεῶν, καὶ ὁμοίως τῶν κτίσεως, δὲ οὐρανίων ἡ-
 μενος τῆν πῶν τῶν σαρκῶν. Hoc est, Ma-
 gna res est homo, & quid valde pretio-
 sum, vir misericors, ait Salomon. Ma-
 gna profectò ac pretiosa res est, si eius
 exordium primigeniumque ingenium,
 siue naturalē præparationem respicimus.
 Quid enim aliud est in terra effictum ad
 Creatoris imaginem, aut cuiusnam, quælibet
 alij potestas data est, concessumque super
 omnia terrestria, aquatiliaq; & æria ani-
 malia imperium? Paulò minùs ab Ange-
 lis

lis imminutus est propter terreni corpo-
 ris coniunctionem. Nā ipsum hominem
 quidem ex terra fecit Deus, & ministros
 suos flammam ignis: virtutem tamē, qua
 autorem suum intelligeret, & cognosce-
 ret, addidit. Insufflauit enim in faciē: hoc
 est, parte aliqua propriæ gratiæ imbuit ho-
 minem, vt in simili similem cognosceret.
 Nam hæc Dei imago quantum referat, ex
 eo depræhendere licet, quod ea de causa
 idem homo cælo, soli, stellis omnibus ho-
 nore prælatus est. Quòdnam enim cœlū
 est, aut quænam illa est sphæra, quæ altissi-
 mi Dei, aut possit aut debeat dici imago?
 Sed qualem Sol, planetarū stellarūque
 omnium lucidissimam seruatoris seruat
 imaginem? Quid præterea ad hunc luna,
 quid astra reliqua? Inanimata quippe ac
 materialia tantum pellucidāque corpora
 retinent, in quibus nequaquam mens est,
 non voluntarius motus, non arbitrij li-
 bertas, sed instantis necessitatis serua, ei-
 demq; vel maxime obnoxia sunt, per quā
 quoque perpetuo motu circa eadem in-
 desinenter versantur. His itaque omni-

bus homo dignitate præpositus Deum non intellexit: quin potius viam Dei relinquens, nec se ei similem reddere curâs, perturbationum, affectuûmque seruus factus est. Hæc ille. Cuius verba si aliquândo expenderet Epicureus, se fortasse pœniteret, aut puderet suæ impuriore vitæ, per quam factum est, vt exuta virili dignitate factus sit rationis expers, iumento, lutoque amicæ sui persimilis.

Quòd Deus animam statim suæ creationis initio spiritus sanctificatione, qua nihil pulchrius aut diuinius est, exornauerit.

C A P. V.

NON ignorauerunt quidam illustres philosophi, vt primo libro diximus, hominis mentem ad Dei imaginem & similitudinem conditam fuisse, quæ res fecit, vt eam vocarent beatæ naturæ expressionem, abscissionem aut radium, eo propè modo quo Moses vocauit afflatum. Dicit enim Deum in hominẽ

insuf-

insufflasse vitæ spiraculum. Philo Iudæus scribit Mosẽ dixisse eã quæ supra nos est, imaginem Dei, quæ autem nostra est, imaginis simulachrum. ἑπαίησε γὰρ, Φησιν, ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, οὐκ εἰκόνα δὲ κατ' εἰκόνα. ὡσεὶ τὸν κατ' εἰκόνα ἡμῶν νοῦν, ὃς ὅτι ἢ πρὸς ἀλήθειαν, κνεῖως ἀνθρώπου ὅτιμ, τείτομ εἶναι τύπομ, ἀπ' τῆ περιηκόςος. Fecit enim, inquit, Deus hominem, non imaginem, sed secundum imaginem. Quò fit vt singuli cuiusque nostri mens (quæ nimirum propriè verèque homo est) tertia sit expressio ab eo qui fecit. Sed Philosophi non cognouerunt hominis animum cum sanctificatione spiritus creatum, qua eum Deus sua bonitate illustrauit & exornauit.

Quod ita esse Cyrillus Christianus theologus intelligit per hæc Mosi verba, insufflauit in hominem spiraculum vitæ. Quæ est enim Dei inspiratio, nisi spiritus sancti sanctificatio? Hæc autem prima est animi nostri pulchritudo, quam perniciosa mandati Dei transgressione amiserunt primi nostri parentes. Dominus autem Deus sua pietate & beneficentia eandem

Philo. in lib. quis sit hæc. rer. diuin.

nobis per filium suum restituit. Quomodo autem restituerit, & quomodo per eam rursus renouemur, originalique pulchritudine exornemur res ipsa postulat vt explicemus.

Restituta nobis per filium Dei spiritus sanctificatione, credentium animos denuo renouari, ac regenerari.

CAP. VI.

A Missa igitur spiritus sanctificatione primorum parentum culpa, coepit turpis & deformis hominis animus fieri, donec miseræ fortis eius misertus Dominus, filium vnigenitum pro nobis morti traderet, vt eius merito, Dei spiritu iterum regigneremur, ac penitus renouaremur. Itaque apparuit, vt inquit Paulus, gratia Dei, & Saluatoris nostri omnibus hominibus, erudiens nos, vt abnegantes impietatem & secularia desideria, sobriè, iustè & piè viuamus in hoc seculo, expectantes beatam spem, & aduentum gloriæ magni Dei, & Saluatoris nostri Iesu Christi,

Tit. 2.

Christi, qui dedit semetipsum pro nobis, vt nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum. Mundauit autem nos sanguine proprio, mundatos spiritu suo nouos fecit, primigeniæque spiritus sanctificationi restituit. Atqui par fuit, vt qui naturalis Dei imago erat, nos ad eam, secundum quam creati sumus, imaginem reformaret. Sed & necesse fuit, vt qui nunquam hac spiritus sanctificatione, etiam qua homo fuit, caruit, eadem nos in nouum hominem, nouus homo recuderet. Hoc autem solum præstare potuit Christus Iesus. Nam quia (vt ait Cyrillus) solus homo Christus, in terra peccatum non fecit, neque inuentus est dolus in ore eius, quasi radix initiûmque eorû positus est, qui ad corporis incorruptionem, nouitatemque vitæ in spiritu reformantur. Hoc sciens diuinus Paulus ita scribit. Quæadmodum portauimus imaginem terreni, portabimus etiam imaginem cœlestis. Imaginem terreni hominis vocat Paulus, procliue illud nostrum à la-

*Cyril. de re
cta fide.*

1. Cor. 15.

bore ad libidinē ingenium, ipsāmque; quæ inde adiecta est, mortem. Imaginem autem cœlestis, firmitatem ad sanctificationem, & ex morte ac corruptione reditum ac renouationē, ad incorruptionem & vitam. Hanc futuram renouationem præuidisse videtur Moses, cū in Israëlitas à Dei gratia, veraque religione remotos, his verbis inueheretur. Vtinam saperent ac nouissima prouiderent. Dolebat sancto Prophetæ, Israëlitas tandem hac sancta spiritus sanctificatione, suo merito priuatum exclusūque iri, nec eadē futuris seculis, vt gētiles homines, conclusum iri. Sed de hac sanctificatione, prima animi pulchritudine, hætenus dictum. Nunc de pulchritudine, quæ ex virtute, animis nostris innascitur, dicendum.

Quis ex virtutibus decor queratur animo.

CAP. VII.

Qui hanc spiritus sanctificationem, cuius proxime meminimus, consequi volet, fide primum nitatur oportet, qua accedat ad Deum. Verūm quia negociosam fidem esse necesse

esse est, quandoquidem ociosa fides plane inutilis est, bonis operibus sedulam eū operam innauare necessum est, diligentiusque complecti charitatem. Tūc enim demum illius fides viua, commodaque & salutaris erit, cū hæc per huiusmodi officiosam charitatem negotiabitur, edetque & proferet fidei fructum. Quod certè fieri nō poterit sine Dei gratia, cuius ope, Dauid decori suo, id est, pulchritudini, *psal. 29.* quam prima creatione acceperat, additā virtutem fatetur. Præstitisti, inquit, decori meo virtutem. Pulchri equidem sumus omnes secundum naturam: debiles autem facti sumus ob peccatum per insidias serpentis admissum. Quare summa ope nitendum est, vt carne in seruitutem redacta, bonis operibus animum nostrū excolamus, vberemque fidei eius, quæ in nobis est, fructum proferamus. His modis antiquæ dignitatis pulchritudinisque gradum animus recuperabit, solitoque splendidior facies eius refulgebit. Quæ autem sit animæ facies, & vnde illius splendor, vultusque serenitas procedat,

Vnde faciei animæ venustas & decor.

C A P. V I I I.

VT omnem piè sanctèque viuentis animæ pulchritudinem explicemus, in singularum animæ partium venustatem, decorūq; inquiramus. Hoc tamē eo dictum nolumus, vt sterilem in partes animam dicere existimemur, sed quòd illa suis potentiis velut quodam membrorū adminiculo, ad actiones suas vtatur. Eadē ratione sensus quoque suos, etiā si corpore abiuncta sit, habere dicitur, minùs tamen vt quidam volunt explicitos. Illa enim reconditos in se sensus omnes, virésque suas per corporis organa exerit. Facies ergo animæ, est illa virtutum omnium mater ratio, illudque diuinum lumen, quo Deus animum nostrum nobilitauit. Ob hanc solam ad Dei imaginem similitudinēque conditi dicimur. Hac tantùm à brutis animantibus diffe-

differimus, Deòq; συγγενέσμεσι ἢ θεότατοι sumus. Hæc affectionum, perturbatiōnumque omnium Domina, lasciuos petulantésque appetitus coërcet, sibique parere cogit. Hæc quicquid in animo tumultuosum, quicquid turbulentum vultu suo serenat, facitque vt vbi dominatur, ibi virtute viuatur. At vbi virtute viuatur, ibi læta, trāquilla, pulchrāque sunt omnia. Hæc pulchra animæ facies, si se fidei, charitatis, speique monilibus exornauerit, id certè faciet, vt animus Christū induat, Deique remplum efficiatur. Pulchrum enim pulchro, sibique simili delectatur. At pulchra decorāque est omnis anima, quæ in symmetria propria virtutum, & harmonia sibi congruenti conspicitur, cuiusve facies fide & charitate, vt diximus, velut aureis, preciosisq; monilibus exornatur. Pulchritudo autem vera, & desideratissima, & sola mentis purgatione contemplabilis, circa beatam versatur naturam, cuius per gratiam Dei aliquantum particeps efficitur anima, anima, inquam, veluti ex rei fulgentis obie-

Et, splendorem aliquem ingentem referens. Sicut enim Moses, eo maximè tempore, quo cum Deo conuersaretur, pulchritudinis Dei, quo ad speciem vultus, quadà tenus visus est particeps, ita & beatæ naturæ, qui cum versatur pulchritudo illa, quam proximè diximus, particeps Dei gratia efficietur, quicumque rerum cœlestium contemplationi se dedit, Deique legem meditabitur die ac nocte, ut canit Dauid. Hoc, ni fallor, dicere voluit Basilius Magnus paucis immutatis, dum de desideratissima & vera animæ pulchritudine hunc in modum loqueretur.

Basil. in
psal. 29.

καλὴ μὲν οὖν πᾶσα ψυχὴ, ἢ εἰ συμμετεῖλε τῆν
οικείων δωμάτων θεωρουμένη. καὶ ἄλλο
δὲ ἀλλοτρίων καὶ ἐρασιμώτατον, μόνον τῶν τῶν νοῦν κικα-
θερμὸν θεωρητῶν, ἢ τῶν πλὴν θεῶν καὶ μακα-
ρίων φύσιν. οὐδὲ εἰ ἀπειθείας ταῖς μαρμαρυγαῖς ὁ
ταῖς χάρισι μεταλαμβάνει ἢ ἀπ' αὐτῶν, ὡς πρὸς
ἀπὸ τῆν βαφῆς ἀλλῶ πινὰ ἀνθρῶποις πλὴν
οικείων ὁ ψυχαῖς χρωρῶν μὲν ὁ δὲ καὶ μωροῖς
τῶν μέτελλη φένει τῶ καὶ ἄλλο ἐκείνου εἰ τῶ ὁ μὲν
θεῶν, ἐδοξάθη ἢ πρὸς ὁ πρ.

Vide ergo quan-

tum
vnde.

unde quaque promicet, quantus ex facie decor, quanta ex vultu illius serenitas procedat. Sed non in facie tantum, verum in cæteris quoque membris magna pulchritudo conspicitur. De hac igitur, quæ in membris animi est pulchritudine, operæ precium est ut pauca delibemus.

Quæ in animæ membris pulchritudo.

C A P. I X.

S Alomon in diuino illo Canticorum cantico sponsum introducit, qui sic sponsæ suæ pulchritudinem laudat, ut nullum membrum prætermittat, quin illud speciali quodam elogiò illustret. Cervicem sponsæ speciosam dicit, ut redimicula, per hæc scilicet cervicis ornamenta, obedientiam denotans, quæ se Deo subiicit, summittitque vnaquæque pii fidelisque hominis anima. Genas turturibus similes canit, per has nimirum aués, sponsæ honestatem & verecundiam designans. Sponsam præterea columbinis

R

oculis esse gaudet, eique huiusmodi oculos accommodatissimè attribuit. Columba enim inditium spiritus sancti est. At, vt inquit Origenes, columbarum oculos habere, est legem & Prophetas, non iuxta literę, id est, carnis sensum, sed potius iuxta spiritum, id est, spiritali sensu intelligere. His oculis anima contemplatrix freta, intelligētiam spiritualium mysteriorum penetrat, profunda sensa ex scripturis eruit, obtutusque suos etiam defigit in cœlum. His oculis carent Epicurei homines. Talpinis enim oculis sunt, & idcirco in terra semper proreptāt, nihilque respiciūt, quod non carnale sit & terrenum. At qui columbinis oculis sunt, sic animum à carne extrahunt, vt omnis eorum & mens & cogitatio & conuersatio sit in cœlis. Impedit tamē, negotiūque haud paruum nobis facit corruptibile hoc nostrum corpus, quod Trismegistus meritò vestem, indumentūque inscitix vocat, prauitatis fundamentum, corruptionis vinculū, velamen opacum, viuā mortem, sensitiuum cadauer, sepulchrum circumuertile,

do.

Orige. in
can. cantic.
cap. 4.

Merc. in Pi-
mand.

domesticūmq; furem, furem inquam, qui dū blanditur odit, dū odit inuidet. Sed & ad seipsum, te deorsum raptitat, ne fortè columbinis oculis veritatem, animæque tuæ dignitatem pulchritudinēque considerans, proximūque bonum conspiciens, eiusdē corporis oderis prauitatem, insidiāsque quas in te fabricatur, ac malum quod contechnatur, præsentiscas: quod vt ne fiat, aciem interiorum sensuū hebetat & obtundit, eamque crassa materia suffocat, abominabili insuper & fastidiosa voluptate inebriat, aded vt nec audire possis nec percipere, quæ iure audiēda, & quæ imprimis perspicienda sunt. *πεῶρον δὲ δὲ οὗ περιεργήσασθαι, ὁμοφορεῖς χιτῶνα, τὸ τῆς ἀγνωσίας ὑφασμα, δι τὴν κακίας σπινθηρμα, τὸ τῆς φθορᾶς δεσμὸν, τὸν σκοτεινὸν περιβολον, τὸν ζῶντα θάνατον τὸν αἰσθητὸν νεκρὸν, τὸν περιφορὸν τὸν τᾶφορ, τὸν εἰκοικον λησιλῶ, τὸν δι ὧν φιλεῖ μισοῦντα, καὶ δι ὧν μισεῖ φθονοῦντα. ποιούτος ἕστιν, ὁ ἐνεδύσας ἐς θρόνον χιτῶνα, ἀγγαρὸν καὶ πρὸς αὐτὸν, ἵνα μὴ ἀναβλέψας ὁ θεοσάμηνος ὁ καλλος τῆς ἀληθείας, καὶ δι ἐκείνου ἀγαθὸν, μισίσης πῶς ζῶτον κακίαν, νοήσας αὐτὸν πῶς ὑπὸ βουλήν, ἡ ἐπιβούλῃ σου τὰ θεοσῶτα ἀ*

μοι ὁ νομζόμνια αἰσθητικὰ ἀνασθητὰ πρὸς
τῆ ὡμῆ ὕλη αὐτὰ ἀφ' ἑξῆς, καὶ μουσαρεῖς ἰ-
δονῆς ἐμωπλήσας, ἵνα μήτε ἀκούης ποδὶ ὄμ' ἀκούεω
σε δ' αἰ, μήτε βλέπης ποδὶ ὄμ' βλέπειω δ' αἰ.
Exuenda igitur illa vestis quam circūfe-
rimus, id est, exuendus est homo vetus qui
corrumpitur, nouusque induendus qui in
horas renouatur, si nos columbinis ocu-
lis altissima scripturarum sensa penetrare
voluerimus.

Quæ in sensibus animæ perfectio.

C A P. X.

VT in animæ membris magna elu-
cescit pulchritudo, ita & in pie, fide-
lisque animæ sensibus mirabilis est
perfectio. Sua enim membra, suosque sen-
sus habet anima. Videt ergo & audit, tā-
git, gustat & oderatur, videt autem non
corporis oculis modò, sed internis quo-
que, quibus cœlestia contemplatur. Quo
fit vt longè externo illius oculo internus
sit præstantior. Nam quanuis maximorū
montium, inexpletique ac infiniti maris,
ad

adhæc, cœli ipsius imago, breui pupillæ
nostræ mensura contineatur, multò ta-
men maiora præstantioraque, visione sua
intimus oculus assequitur. Hoc autem
ingenium illius est, vt plerunque ob-
tusa acie sit, nisi animus ab exteriorum
contemplatione sese abduxerit.

Quod dum fit, subitò oculos ad lumen
illud, quod intellectus sui lumen est, con-
uertit, tandèmq; non luminosus modò,
sed lumen quoque efficitur. In intellectu
enim diuinum, atque adeò in lumen il-
lud luminum omnium, pulchrùmque pul-
chrorum omnium euadit & transit. Ma-
gna ergo vis intimorum oculorum est,
quos à patre luminum illustrari sæpè præ-
catur Dauid. Domine, inquit, illumina
tenebras meas. Domine, illumina oculos
meos, ne vnquã obdormiam in mortem.
Paulus quoque Ephesiorum oculos à pa-
tre gloriæ, Domino Deo illuminari exoptat.
Vt Deus, inquit, Domini nostri Iesu
Christi, pater gloriæ, det vobis spiritum
sapiētiae & reuelationis, in agnitione eius
illuminatos oculos cordis vestri, vt sciatis

Psal. 19.

Psal. 12.

Ephes. 1.

quæ sit spes vocationis eius, & quæ diuinitæ gloriæ hæreditatis eius in sanctis, & quæ sublimis magnitudo virtutis eius in nos, qui credimus secundum operationem potentie virtutis eius, quam operatus est in Christo, suscitans illum à mortuis. Sed vt ad alios anime sensus trãseamus, nunquid bene instituti hominis animus, habet verbum Dei quod audiat, quòve recreetur & nutriatur: cibum quem tangat, quem comedat, quòve fruatur & alatur? Siquidem habet panem vitæ, id est, Christi Iesu corpus, quo cibo nec melior nec diuiniore optari, sed ne cogitari quidem potest. Sanguinem Christi habet, quo affectus sui ad res huius seculi audioris, ad voluptatẽque procliuioris sitim feruoremque extinguat, habet & aquas in vitam æternam salientes, quibus ventrem abundè alat & satiet. Sed nec defunt animo sua vnguenta, quorum odore recreetur. Christus enim piis & fidelibus omnibus odor vitæ æternæ est. Habet & animus nardum suam, quæ odorem effundit diuinę suauitatis. Habet denique

et nique myrrham & balsama sua, id est, diuini verbi fragrantiam, qua mirum in modum delectetur. De hac autem nardo, myrrha, vnguentis, & balsamis plura in commentariis nostris in canticum canticorum dicturi sumus.

Magnam pulchritudinis accessionem animæ fieri ex spiritus sancti dotibus.

C A P. XI.

NEque verò illud paruum pulchritudinis animæ incrementum est, quod illi ex spiritus sancti dotibus accrescit. Nam quibus, quæso, preciosioribus ornamentis coli poterit Christi Iesu sponsa, id est, omnis pij fidelisque hominis anima, quàm sacris spiritus Dei charismatibus? Nihil enim ad hæc diuina dona, sunt aurea monilia, torques aurei, lapilli preciosi, & quæcunque mūdus hic habet ac putat pretiosa. In his autem dotibus æstimatur plurimi sapientiæ sermo, & scientia: quæ dona, Dei sapientia Christus Iesus ex immenso suo thesauro libe-

raliter explicat ad sponsæ suæ ornatum, quam sedulo per sanctum, bonum, principalem, viuificantem, omniâque scientem spiritum suum exornat, ad diuinâque præparat nuptias. Est enim spiritus sanctus donorum Dei dispensator. Pate autem in eos qui operationum susceptione digni sunt, operationes diuidere dicitur. At filius in dignitatibus ministrorum, ministraciones diuidit, gratias in eos, qui ad suscipiendū illas digni sunt, diuidēte Spiritu. καὶ ὁ πατὴρ διαρέει τὰ εὐδωρήματα εἰς τοὺς ἀξιόους τῆς ἁποδοχῆς τῶν εὐδωρημάτων ὁ πατὴρ λέγεται, καὶ διαρέει τὰς διακονίας ὁ υἱὸς ἐκ τῆς τῆς διακονίας ἀξιώμασιν, οὕτω διαρέει καὶ τὰ χαρισμάτα τὸ πνεῦμα τὸ ἄγιον εἰς τοὺς ἀξιόους τῆς τῆν χαρισμάτων ἁποδοχῆς, μαρτυρεῖται. inquit Basil. Magnus. Quod satis ex Paulo probatur, quādo dicit, Diuisiones gratiarum sunt. Idem autem spiritus, & diuisiones ministracionum sunt. Idem autem Dominus, & diuisiones operationū sunt. Idem autem Deus est, qui operatur omnia in omnibus. Ergo à Patre, à filio, & ab ipso quoque sancto spiritu sponsa

hæc

Lib. 3. de sp.
f. contra
Enno.

I. Cor. 12.

hæc pulchrè colitur & ornatur, vt immaculata, elegantérque ornata regis æterni nubat filio, eodémque perpetuo fruatur. O mirabilem stupendamque Dei in homines bonitatem. Hæc anima prius mortua ob delictum erat, & ecce Dei beneficio nunc uiuit. Turpis & deformis erat: nunc autem tota pulchra, tota immaculata conspicitur: vilis erat & abiecta, & ecce nunc patri suo, creatori suo, Domino suo, Deo quoque suo, stabili cōiugio coniungitur. Ecquid, quæso, maius ad tantæ dignitatis pulchritudinisque cumulum accidere poterit?

Vestibus & fimbriis aureis reginæ, cuius Dauid meminit, magnam animæ pulchritudinem notari.

C A P. XII.

EXplicatis spiritus sancti donis, quibus dotata, insignitâque est omnia pia fidelis que anima, nunc dicendum quomodo his gratis ad præclaras actiones vsura sit. Non enim sufficit animam

1. *Corin.* 3.

fide præditam esse, nisi fidei fructus sedulò proferat, sc̄que id esse quod est & dicitur, re ipsa actioneque comprobet. Vestis ergo illa, qua ornatam sponsam & reginam canit Dauid, fides est, virtute præclaris- que actionibus referta. Hæ autem actiones per aureas armillas notantur. Per aurum enim virtutem in sacris literis plærunque intelligimus. Hinc illud Pauli, Siquis superædificat super hoc fundamētū, aurum, argentum, lapides preciosos, ligna, sc̄num, stipulam, &c. per quas materias virtutem, vitiumque intelligit Paulus. Hanc igitur vestem auream suæ sponsæ Christus texuit, quando illam per baptismum lauit, sui que spiritus gratis exornauit. Quicumque igitur hanc vestem induit, Christum induit. At Christum induerunt quotquot in Christum baptisati sunt, id ipsum attestāte Paulo. Quotquot, inquit, in Christum baptisati estis, Christum induistis. Sed Christum nemo nuda fide induit: Polymitis enim aureis siue deauratis interfertionibus, vel Phrygionicis vestibus sponsam ornatam esse oportet.

oportet, id est, variis virtutibus fideique actionibus gratiam quam à Deo accepit, notam illustrēmque omnibus facere. Ex hac enim re non solū magna pulchritudinis accessio animæ fiet, sed magnus quoque inde laudis prouentus accrescet. Qui verò hoc ipsum facere neglexerit, similis erit ei, qui vocatus quidem inuitatūque fuit ad nuptias, sed cum magno suo malo. Nam ligatis pedibus & manibus ad exteriores tenebras præcipitatus est. Carebat enim veste nuptiali, id est, non erat indutus viscera miserationum, fraternitatem, benignitatem: negotiosæ charitatis, studiosæque actionis carebat indumento. Tantæ ergo cœnæ tamque sanctæ & beatæ societatis indignus habitus est. Erat tamen ad cœnam societatemque huiusmodi aduocatus. Quis ergo repulsus, atque in exteriores tenebras relegatus? Quia nimirum ipsa vocatio, ipsaque purgatio, quæ ex gratia sunt, minimè sufficiūt, sed danda est opera, vt nos, qui vocati, & per baptismū purgati, vestique candida induti sumus, non

com-

committamus, vt vitiis coinquinemur, ab eoque, cui prius nomen dedimus, deficiamus, ac tandem diabolo per peccatū mācipemur. Fœlicem ergo animam quæ nihil sordis, ad hanc, quam à Christo accepit vestem, adiunxit, sed ita in virtute, præclarisq; fidei actionibus perstitit, idq; pro viribus egit, vt cum sponso non solum accubuerit, sed ei quoque stabili, perpetuoque connubio fuerit copulata.

*Animam sponsam Christi & reginam, Deique
filiam dici, ex quo summa eius & nobilitas
& pulchritudo significatur.*

C A P. XIII.

Summa animæ dignitas, magnaque eius nobilitas, ex iis etiam quæ proximè dixim⁹, multis nominibus colligi potest. Primum quod regina dicatur. Nā quī fieri potest, vt regina nō sit, quæ legitima sponsa regis est? Aut quomodo non nobilis erit, quæ tot gratis dotata, ei, à quo generositas, nobilitasque omnis hætenus emanauit, coniungitur. Quomodo non erit pulcherrima, quæ omnium pul-

pulcherrimo, imò verò ipsi pulchro & super pulchro, vnione indissolubili vnitur? Coniugem suam ingenuus & liber nobilisque vir, ingenuam, liberam nobilisque reddit: Et Christus Iesus libertatis, nobilitatisque autor, animā sponsam suā, non liberā faciet, ac nobilitabit? Regina ergo & nobilis erit anima, quæ deo totius mundi regi, & ei quidē nobilissimo, potentissimo rerumq; omnium pulcherrimo desponsatur? Expergiscere ergo Epicuree porce, & vide quàm te tanta dignitate, tantisque titulis indignum feceris. Quomodo enim anima tua regina, sponsa, & filia Dei dici poterit, quæ sic vixerit, vt per impuriorem suam vitam, non iam homo, sed brutum dici meruerit? Hic etiā aduerte, ô peccator, qui à Christo Iesu ad diabolū defecisti, à quo dignitatis nobilitatisq; gradu excideris. Redi igitur quàm citissimè fieri poterit in viam, vt ne calum, stylumque in peccatis obducas, ne forte anima tua ex regina, sponsaque Christi, & filia Dei, mancipium efficiatur Diaboli, impudensq; meretrix habeatur. Sed

vt ad rem reuertamur, quid quaeso, maius his que proximè dicta sunt, à Deo optimo expectare desiderareque anima potuerit? Ecquod maius aliud dignitatis nobilitatisque fastigiū est, ad quod hominis anima pertingere, sublimarique vnquam desiderauerit? Quod secum reputans valdeque admirans Chrysostomus, ita in Psalmū Dauid 44 scribit. Vidisti, inquit, vidisti insignem honorem, summamque dignitatem eius, quæ cōculcata, & in infimum locum deturbata fuerat, vidisti inquam, in quantam eam Deus extulerit altitudinem vt ei assisteret. Erat quōdam captiua, alienata, meretrix, scelerata & execranda. Et ecce cognouisti ad quantam dignitatem ascenderit, quando cum ministratoriis adstitit. Filius enim, vt qui sit honore æqualis, sedet à dextris, ipsa verò stetit. Quamuis enim sit regina, est tamen creatæ substantiæ. Quo-

Ephes. 2.

loquatur. Non dixit tantummodo Conresuscitauit & considerare fecit, sed in Christo, hoc est, per Christum. Hæc Chrysostomus in eundem psalmum, exponens illud, Astitit regina à dextris eius. Ex cuius verbis aperte cognoscimus, ad quod dignitatis honorisque fastigium animam sublimarit Deus, qui ex turpi pulcherriam, ex vili & abiecta reginam, ipsamque aded sponsam sibi, ex inope, spiritus sui donis, sacrisque opibus ditissimam, ex infœlice & misera fœlicissimam ac beatissimam reddiderit. Sed videamus quomodo anima sponsa & filia eiusdem & esse & dici possit. Vetant enim diuina humanaque iura, quin & ipsa repugnat natura, vt filia, patris sui sponsa sit. Quare fateri nos ingenuè oportet hoc corporeis rebus inesse non posse, sed hîc nihil sensibile, nihil corporeum existimandum, sed ne suspicandum quidem est. hîc enim spiritales nuptiæ, spiritaliæque tractantur sponsalia. Filia ergo dicetur, quòd eam filius Dei verbum, creauerit, creauerit autem ad imaginem Dei, vt scilicet esset cogna-

loqua-

Deut. 32.

tissima & familiarissima Deo. Quod ut in multis locis, ita in Cantico suo aperte ostendit Moses, quando dicit: Deum qui te genuit dereliquisti, & oblitus es Domini Creatoris tui. Et nos quoque Christi Iesu merito multis nominibus Deū Patrem nostrum dicimus. Rursus filius Dei, animæ pater fuit, quando factus homo, eam diabolicæ seruituti mâcipatam, sanguinis sui pretio redemit, inque veram libertatem asseruit, sed & eandem per baptismum regenerauit. Renatam verò ut quid sibi simile haberet quo delectaretur, vnicam sibi desponsauit. Itaque quæcunque sunt piæ & sanctæ animæ, sponsæ Christi Iesu sunt, quod aperte ostendit Paulus, quando ad Corinthios ita scribit, Despondi enim vos vni viro virginem castam exhibere Christo. Magna igitur animæ dignitas, magna quoq; nobilitas immensaque eius pulchritudo, quòd & filia & sponsa Dei sit, quòdque à Christo Iesu rege, regina esse dicique meruerit. Facti rursus ad illius dignitatem & nobilitatē, quòd eam pluris quam Angelos fecerit Deus,

1. Cor. II.

Deus, quòd illius ergò mundum creauerit, quòd angelos suos ad animæ custodiā amandauerit, quòd filium suum vnigenitum pro illius redemptione morti tradiderit, quòd legem sacrâsq; scripturas in salutem & eruditionem animorum omnium per sanctos Prophetas Apostolôsq; suos scribi nobisq; relinqui voluerit, quòd denique omnia quæcunque hæctenus acta sunt eo animo fecisse videatur, ut hanc animam, quam vnicam suam in Cantic. Canticorum vocat, sponsam sibi haberet, eamque haberet in delictis.

Animam Deo similem fieri.

C A P. XIII

Quæquam hominis anima ad Dei imaginem facta sit, Deo tamen minime similis est, nisi vitæ sanctimonia ac innocentia primigeniæ naturæ suæ restituatur. Ad quod valde necessaria Dei cognitio, quam nos superius

S

ex Trismegisto pietati coniunctam, imò
 verò ipsam pietatem esse diximus. Nam
 qui Deū cognoscit bonis omnibus refer-
 tus est, diuināque notiones assequitur lō-
 gè aliis præstantiores. *ὁσιβεια δ' ἐστὶ θεοῦ
 γνώσις, ὅμ ὁ ἰδιγνός ἀληθῆς γνώμην, πει-
 τῶν τῆν ἀγαθῶν τὰς νοήσεις θείας ἔχει, ὅ ἐστὶν
 πομοῖς ὁμοίας.* Fieri enim nō potest, vt qui
 pulchrum ipsum, id est, Deum cognoscit,
 illud non diligit, eo non capiat, in idq;
 nō incumbat, vt eo fruatur & exsatietur.
 Prius autem quàm eo frui possit, similem
 cum Deo fieri oportet: quod rationis suæ
 virtute assequi non poterit, nisi Deū sem-
 per sibi præstitem asstitemq; habuerit. Sed
 ne nos quidem veritatem cognoscere, di-
 uināq; dogmata humana virtute assequi
 possumus, absque spiritus illuminatione.
 Excedunt enim mentē hominis vt doctè
 scribit Cyrillus, diuina mysteria, ingēn-
 que donum est Christum cognoscere.
 Vnde Petrus ille qui verè filium Dei viui
 Christū fuit confessus, illico audiuit: Bea-
 tus es Simon Bariona, quia caro & san-
 guis

Cyril in 10.
 cap. 17.

guis nō reuelauit tibi, sed pater meus qui
 est in cœlis. Conandum est tamen pro ani-
 mæ nostræ viribus, eiúsque, quam à Deo
 accepit libertate, similes nos Deo facere,
 quod certè Deo opitulante multis modis
 à nobis fieri præstarique poterit. Nam si
 quis osor mali fuerit, non acceptæ iniurię
 nec hesternæ quidem inimicitia memor,
 sed potius amicorum simul & inimicorū
 amator, alienæque cōdolens miseriæ, ille
 nimirum similis Deo erit, sed & si remise-
 rit inimico ex corde, si eodē misericordiæ
 affectu erga fratrem suū à quo læsus est vta-
 tur, quo bonus & misericors Deus erga
 nos peccatores quotidie vtitur, similis
 quoq; Deo erit. Illud enim quòd ad ima-
 ginem Dei conditi sumus, ex ratione ha-
 bemus. Ad similitudinem verò Dei for-
 mabimur, si bonitatis affectum indueri-
 mus. Si bonitatem & comitatem, misera-
 tionis viscera nobis assumpserimus, vt
 Christum induamus. Quibus enim mo-
 dis inquit Basilus sympathiam assump-
 serimus, iisdem & Christum induemus, &

Basil. de o-
 pif. ho. ho-
 mil. 11.

per Christi cognationem Deo quoque cōiuncti erimus. Fieri enim non potest sine Deo, Christi que Iesu spiritu huiusmodi assimilatio, vt diximus ex Cyrillo. Quod nec Trismegistum quidem latuisse videtur, qui hominis animam mentis, id est, Dei, ita enim Deum Patrem & verbum Patris filium vocare solet, præsentia destitutam, nec agere nec dicere quidquam posse, sed animanti rationis experti similem esse dicit. Quanquam & illud quidem de ratione intelligi potest & hominis intellectu. Ratione enim destitutus homo, animalium omnium importunissimum est. Quare nec hominis nomine cum dignatur idem Trismegistus, quod homo animal diuinum sit, qui non cum terrenis quidem brutis, sed cū cœlestibus Diis, id est, angelis sit comparāndus.

Mercur. in
clavi sua
ad Tatium.

ψυχή γάρ, inquit, χρεῖς τῆ νοῦ, οὐτέ τι εἰπέμ, ἔτι
π εἶξαι διώαται. τὸ μάκισ γὰρ ἰδέσθι ὁ νοῦς τῆ
ψυχῆς. καὶ εἰ ἐκείνη τῆ ὄρα, οὐτε βλέπει ψυχή,
οὐτ' ἀκούει, ἀλλ' ἀλέγῳ ζῶν ἔοικε. τῆ καὶ τῆ δὲ
νακίς ὅτι τῆ νοῦ, ἀλλ' ἀκαταλείπει τὸ ποιῶν
ψυχῆ τῶ σώματι προσετημείλω, καὶ ὑπ' αὐτῆ
ἀγ-

ἀγχομείνω καὶ τῶ, ἢ δὲ ποιῶν τῆ ψυχῆ τῆ νοῦ, νοῦ
ἐκ ἔχει. ὁ δὲ οὐδὲ ἀνθρώπων δὲ εἰ λέγεσθαι τῶ ποι-
οῦτον. & subdit, ὁ γὰρ ἀνθρώπος ζῶν ὅτι θεῖον,
καὶ τοῖς ἄλλοις ζῶσις οὐ συγκρίνεται τῆ ἰδιότη-
των, ἀλλ' ἀ τοῖς εἰ οὐρανῶ ἀνω λεγομῆσις θεοῖς.
Fœlicem ergo beatamque animam, quæ
sic se composuit, sicque vitam suam in-
stituit, vt nihil agat sine ratione, eaque
in primis vtatur ad mandatorum Dei ob-
seruationem, ad bonitatē & beneficentiā,
quibus se in omnes reddat officiosam. Nā
dum hoc facit, se Deo quem D. Dionysius beneficū, atque omnibus prouidē-
tem amorē vocat, similem reddit: immo
verò cum eodem vnum efficitur. Quo-
modo autem anima vnum cum Deo ef-
ficiatur, paulò altiùs est dicendum.

Animam vnum cum Deo fieri.

CAP. XV.

FECIT spiritus sancti cōmunicatio, aut
vt cū Cyrillo loquar, mātio quæ pri-
mū in Christo fuit, & ab eo in nos
peruenit, vt Deo vnitemur. Christus

Cyrl. i. cap.
Ioan. 17.

enim simulatque tēplum suum proprio spiritu perunxit atque sanctificauit, origo & vita esse cœpit, qua eiusdem spiritus facti participes sanctificaremur, sanctificati quoque vnionis cum Deo causam, id est, spiritus sanctificationem, quam primam animæ pulchritudinem esse diximus, in nobis haberemus. Quare Christo Iesu acceptum referre debemus, quòd spiritus ipsius participes, Deo vniamur, viuamurque & sanctificemur. Adde quòd idem Christus Iesus iustitia nostra & sanctificationis, id est, animæ dignitas, nobilitas & pulchritudo, vt perfectiùs arctiùsque sibi sponsam suam coniungeret, & inter nos & Deum singulos vniret, quendam naturalis vnionis modum Patris & sapientiæ suæ consilio congruentem inuenit. Tale autem fuit, vt hoc credentes omnes per communionem mysticam, id est, per corporis & sanguinis sui substantialem cibum & potum benediceret, & in animis nostris æternæ vitæ, in corporibus verò futuræ immortalitatis semen iaceret, secumque & inter nos vnum nos corpus efficeret.

ficeret. Quis igitur eos qui vnus sancti corporis vnione in vno Christo vniti sunt, ab hac naturali vnione alienos putabit? Nam si omnes vnum panē manducamus, vnum quoque corpus efficimur: cum se diuidi seiungique non patiatur Christus. Idcirco etiā Ecclesia corpus Christi facta *Ephes. 1.* est, & nos singuli, membra Christi sumus, iuxta Diuum Paulum de Ecclesia, quæ à singulis hominibus, tanquam membris compositum corpus est, ita differentem. Vt iam, inquit, non simus fluctuantes, nec *Ephes. 4.* circumferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum, in astutia ad circumventionem erroris: veritatem autem facientes, in charitate, crescimus cum illo per omnia, qui est caput Christus, ex quo totum corpus compactum, & connexum per omnem iuncturam subministratio- nis secundum operationem in mensuram vnus cuiusque membri, augmentum corporis facit in ædificationem sui in charitate. Ex his colligere possumus corporalem vnionem ad Christum, participatione carnis eius nobis acquiri, ob quam v-

Ephef. 3.

nionem idem Paulus gentes vocat cohæredes, concorpores, & vt sic loquar, participes promissionis in Christo. Si ergo vt ingeniosè infert Cyrillus, omnes inter nos in Christo vnum sumus corpus, nec inter nos solùm, verum etiam cum eo, qui per carnem suam ad nos trāsīuit: quomodo vniuersi & inter nos & in Christo vnum non erimus? Et hæc tantùm de vniõne corporali dicta sint. Quantum autem ad spiritalem attinet, quis nescit pios fidelésque Christianos, spiritu sancto recepto, & inter se quodam modo, similiterque cum Deo vniri? Quauis enim vnicuique nostrū Christus Iesus, Patris, suūmque spiritum distribuerit, indiuisibilis tamē spiritus est, & distributus singulis spiritus in seipso omnes vnit, omnesque quibus huiusmodi distributio facta est, vnum in seipso efficit. Et sicut sanctissimæ carnis Christi virtus, vnum corpus facit eos omnes, qui vnum panem vt diximus, manducant: ita & indiuisibilis Dei spiritus, eos omnes in quibus inhabitat, ad spiritalem vnitatē simul ducit. Quod

apertè

Ephef. 4.

apertè testatur Paulus his verbis. Supportantes inuicem in charitate, solliciti seruare vnitatem in vinculo pacis: vnum corpus, & vnus spiritus, sicut & vocati estis in vna spe vocationis vestrę. Vnus Dominus, vna fides, vnū baptisma, vnus Deus & pater omnium, qui super omnes & per omnia & in omnibus nobis. Quòd autē spiritui sancto sic vniamur, optima viuendi docet ratio. Nam si nos animalem vitam contemnētes, spiritum à carne penitus abduxerimus, legique spiritali nos omnino subiicientes, spiritum ipsum, nostri Dominum fecerimus, videbimur ad aliam naturam transformati, mirabilēque suscepisse conformationem habitantis in nobis spiritus Dei. Quo tandem fiet vt non solùm homines, verum etiam Dei filij, cœlestésque homines, diuinæ naturæ participatione, vnū cū Deo effecti videamur. Ergo in Patre & filio & spiritu sancto vnum dicimur: vnū quidē habitu dine atque affectu: vnum pietatis cōsensu, vnum sanctæ Christi carnis communione, vnum vnus sancti spiritus participa-

tione. Quod cùm fiat dum nos adhuc in hac vita à Domino peregrinamur, hocque corruptibile corpus circumferimus, quid quæso, futurū putas piis animis vel corpore hoc abiunctis, vel immortalispiritualique corpore inclusis, id est, tū quum corpus hoc mortale immortalitatem incorruptionemque induet, atque in spiritus naturam transibit, conforméque claritati corporis Christi Iesu efficietur? Hoc certè tempore tanta erit non animæ modò, sed totius hominis pulchritudo, ut hanc nec Demosthenis nec Tullij facundia explicare, sed ne vlla quidem hominis mens cogitare, animoque & mente comprehendere poterit.

Amantem Dei animam in amatum Deum transferri, ac in cælis velut alterum Deum in Deo fieri.

CAP. XVI.

MAgnum illud est, penitúsque Epicureis porcis hominibúque atheis incognitum, quod dicturifumus,

fumus, amantem scilicet Dei animam in amatum Deum transferri, inuincibilique tandem amoris vi, velut alterum Deum in Deo fieri. Si enim magnus in Deum amor, inclusum in hoc mortali corpore animum rapit, excessúque mirabili transfert in amatum Deum, quid tum erit, vbi solutus corpore animus, aut in spiritali immortalique corpore ad æternam gloriam positus, ipsi amori, id est, ipsi Deo, quem D. Dionysius virtutem vnificam, conuertētē, commiscētēque vocat, cōiungetur, eiq; sic vnietur, ut alter Deus in Deo dici possit? Quid enim obstat quò minus alter De^o in deo dici debeat, cū Deus in eo, ipseque in Deo futurus sit? Equidē Paulum legimus dum adhuc viueret, traductoria amoris vi comprehesum, ore diuinitus afflato proclamasse: *Viuo autem non iam ego, sed viuit in me Christus.* Ergo si mortalis homo Paulus, sic ab amato Deo pulchra omnia sibi vniente, & in se conuertente rapitur, ut iam se viuere non putet, sed amatum potiùs in se: quid fiet beneficis animis, quos beneficus

amor sibi vnierit ad seſeque conuerterit: Sic equidem in pulchro animam fore cre-
diderim, vt pulcherrima ab eo effecta, pul-
chra omnia & viſura & habitura ſit. Deū
enim qui habet, omnia habet, omnibus
fruitur, inque eo, & ſe ipſum, omniaque
contemplatur. Perfecta igitur erit ani-
ma in perfecto Deo, immortalis in im-
mortali, incommutabilis in incommuta-
bili, trāquilla in tranquillo, beata in bea-
tiſſimo. Quid ergo de huiuſmodi anima
aliud iā dicere poterimus, quā quod ve-
lut alter Deus in Deo, futura ſit: Etenim
Luc. 10. Christus in Euāgelio equales nos angelis
filiōſq; Dei fore dixit. Quibus verbis, ma-
gna proculdubio diuine nature participa-
tione, nos à ſe nobilitatū, & ἀλλοθροον id eſt,
vt ſic loquar deificatum iri prædi-
xit. Cū igitur ad tantā beatitudinē, nobi-
litatē, dignitatem & pulchritudinem ani-
mi nihil addere, ſed ne quicquā quidem
ampliūſ cogitare poſſimus, ſilere cogi-
mur, finēque dicendi facere: prius ta-
mē Optimum Maximum Deum obnixē
precabimur, vt Epicureis, huiuſq; ſeculi
atheis

atheis hominibus, quos carnis corruptio,
demoniſque aſtutia in ignorantia abyſ-
ſum præcipitauit, meliorem det mentem,
eōſque ad veritatis viam per ſpiritum ſu-
um reuocare dignetur: nos autem ſic ſuo
ſpiritu imbuat, vt per eum ſanctificati,
diuinam animæ pulchritudinem aſſequi,
& in eo ſempiterno æuo perfrui poſ-
ſimus. Illi inuiſibili, immortalī
Deo, laus, imperium, & glo-
ria in ſeculorum ſe-
cula. Amen.

IOANNIS NEOVILLEI GENVIL-
lani De pulchritudine animi, librorum
quinque

FINIS.

LAVS DEO.

INDEX RERVM INSI-
 GNIORVM, QVÆ IN HOC
 opere tractantur, iuxta or-
 dinem Alphabeti.

A

A ctiones præclaræ virtutésque per armillas & ve- stes aureas notantur, pagina,	266.
Aethera Deum esse quidam crediderunt.	54.
Amatores peccatricis animæ dæmones.	216.
Ambitus tertius mille annorum quid denotet apud Plat.	139.
Amor virtus vnifica, connectens & commiscens dici- tur.	283.
Amoris pulchritudo.	126.
Anima à prophetis dicitur menstruata.	219.
Anima ad quem dignitatis gradum ascenderit	272.
Anima cum Angelis solum conferenda.	277.
Anima curua quando dicitur.	202.
Anima cælestis planta.	19.
Animam augeri & minui putat Hippocrat.	56.
Animam Dei amatissimam in amatum transmutari.	285
Anima homini data cū spiritu sanctificationis.	203, 248.
Anima immortalis vniformis indissolubilis à Plat. pro- batur.	21.

INDEX.

<i>Anima opus Dei,</i>	<i>ibidem</i>
<i>Anima nostra imago Dei est,</i>	106
<i>Anima quando meretrix dici debeat,</i>	215
<i>Anima quando fornicari dicitur,</i>	216. 218
<i>Anima peccatrix quibus nominibus dicatur,</i>	200
<i>Anima quomodo intellegi debeat esse pars aut abscisio Dei,</i>	17
<i>Anima quomodo menti similis fiat secundum Platonem.</i>	142,
<i>Anima quomodo Dei templum efficiatur,</i>	217
<i>Anima quomodo fusca fiat,</i>	212
<i>Quomodo fetida ac grauiter olens,</i>	232
<i>Anima quomodo turpis fiat,</i>	201
<i>Anima quomodo spiritus participationem amiserit,</i>	205
<i>Anima Sigillum Dei,</i>	11
<i>Anima regina,</i>	268
<i>Anima sponsa & filia Christi,</i>	269
<i>Animæ cibus,</i>	262
<i>Animæ curuitas,</i>	210
<i>Animæ facies quæ sit,</i>	203
<i>Animæ perfectio & beatitudo,</i>	284
<i>Animæ immortalitas probatur.</i>	177
<i>Animæ morbus malitia,</i>	107
<i>Animæ rugæ,</i>	207
<i>Animam fetidam olidamque quid reddat,</i>	234
<i>Animam spiritus sanctificatione renouari,</i>	203
<i>Animam similem Deo fieri</i>	274
<i>Animam vniuersi spiritû sanctû dici a Trismegisto,</i>	27
<i>Animam</i>	

INDEX.

<i>Animam vnum cum Deo fieri;</i>	280.
<i>Animarum genera,</i>	137
<i>Animarum myrrha, nardus, & balsama,</i>	263
<i>Animas quid dementes reddat,</i>	142
<i>Animas brutorum vitas solum aut simulachra à Plat. dici,</i>	134
<i>Animus ad imaginem Dei factus,</i>	95
<i>Animus corpore solutus mens aut Deus efficitur iuxta Trismegist.</i>	44
<i>Animus Deo cognatissimus,</i>	10
<i>Animus diuinissimus & Deo familiarissimus, ibidem.</i>	
<i>Animus noster à Deo est iuxta Cicer.</i>	14
<i>Animus noster nature Dei similis,</i>	29
<i>Animus noster quomodo in mentem euasurus sit,</i>	74
<i>Animus quomodo in lumen conuertatur & lumen efficiatur,</i>	261
<i>Animi pulchri & boni voluptas & gaudium,</i>	74
<i>Animo quid dignitatis tribuat Trismegist.</i>	33. 34
<i>Animum Deum esse putauit Pythag. per naturam rerum omnium intentum & comineantem,</i>	17
<i>Animum exteriùs aduentare scribit Aristoteles,</i>	10
<i>Animum nihil misti, concreti, flabilis, ignei habere,</i>	11
<i>Animorum locus proprius,</i>	142
<i>Animorum reductio per filium ad Patrem quomodo fiat,</i>	204
<i>Animorum sanitas in quo posita est,</i>	196
<i>Animos per filium Dei spiritus sanctificatione denuo renouari,</i>	250
<i>Animos immortales ad animam vniuersi redituros iuxta Pythago.</i>	27

INDEX.

<i>Animos piorum diligit Deus, atque in eis inhabitat,</i>	35
<i>Animationem cuncta creasse, & quid sit huiusmodi animationis,</i>	28
<i>Apostoli semine Dei consterfi,</i>	14
<i>Archytas Pythagoreus quid dicere solebat de homine,</i>	15
<i>Aristotelem Deum, Dei que providentiam in multis locis confessum fuisse,</i>	169
<i>Auerrois diuinam providentiam Aristoteli adimere videtur,</i>	182

B

B <i>eatus extra mentem nulla re indiget,</i>	73
<i>Bona quæ prima, quæ secunda, quæ tertia ex Plato, & Plotino,</i>	149
<i>Boni natura iuxta Plato. sententiam,</i>	148
<i>Bonum ipsum in nobis, non foris querendum,</i>	146
<i>Bonum pulchrumque id dicitur, quod pulchri bonique est particeps,</i>	61
<i>Bonum supremum inuentum non tuto cuilibet reuelari posse putat Plato,</i>	61

C

C <i>eruicis sponsa, id est, animæ ornatus,</i>	257
<i>Charitas virtutum complexus à Pythagoreis dicitur,</i>	92
<i>Charitas quid possit,</i>	243
<i>Charitatis laus & virtutis,</i>	93
<i>Charitatem maximè commendauit Christus Iesus in Euangelio,</i>	91. 92
<i>Christus</i>	

INDEX.

<i>Christus Iesus animi ornatu dotibus spiritus sancti,</i>	264
<i>Christus Iesus iustitia nostra, id est, vera animi pulchritudo.</i>	67
<i>Christus Iesus omnem animam lepram per sanauit,</i>	234
<i>Ciceronis lapsus,</i>	18
<i>Cicero in quibusdam inconstans videtur sibi que dissimilis,</i>	49
<i>Cognitio Dei, pietati coniuncta est,</i>	49
<i>Cognitio Dei & animi difficilis & subobscura,</i>	15
<i>Corporis humani mirabile opificium ex Mercur. descriptione,</i>	47. 48
<i>Corpus hominis multiforme & dissolubile,</i>	28
<i>Corporis humani ad libidinè mirabilis procliuas,</i>	124.
<i>Corpus impedimento magno animis esse,</i>	124
<i>Corpus, peccati siue lepræ interioris non esse causam,</i>	221
<i>Cupiditatum speciem, diram, agrestem, iniquam vnicuique inesse,</i>	122

D

D <i>eformitatem vitium, pulchritudinem virtutum putat Euripides,</i>	99
<i>Deformem se mauiit Eurip & bonum, quàm pulchrum & malum,</i>	98
<i>Delicati qui dicantur,</i>	160
<i>Dæmones truces & igneos impiorum animos torquere scribit Plat.</i>	128
<i>Deus filius quibus nominibus vocetur à Philosophis.</i>	26
<i>Deus se in medio bonorum omnium exemplū proponit,</i>	37
<i>Deus omnium animorum ac rerum animatio ac motus iuxta Pythag. sententiam,</i>	24

INDEX,

Deus omni virtute superior, imò verò ipsamet virtus est,	191
Deus Pater quibus nominibus vocetur à Philosophis,	25
Deus Pater lux & vita vt scribit Mercur.	33
Dei similitudo siue assumulatio, summa animi pulchritudo est,	62
Deo pulchra fieri omnia,	240
Deum omnis pulchritudinis fontem esse,	238
Deum mente hominis delectari tamquam re sibi cognata ac propinqua,	84
Deum nihil latere credit Plato,	129
Deum, magnum illum intellectum esse, de quo scribit Pythag.	24
Deum qui querit, pulchritudinem ipsam querit,	38
Diagoras, Theodorus Cyrenensis, athei,	16
Dolor & voluptas ex quibus fontibus proficiuntur,	158. 159
Duplex hominis imago, nempe cælestis & terreni,	252

E

E Ndelechia siue Entelechia quid propriè significet,	172. 173. 174.
Entelechiam suam mortalem facit Arist. non autem animum aut mentem,	175
Epicurei & Athei quo semine aspersi sunt,	113
Epicurei leprosi & pestilentes,	232
Epicurei menstruati,	220
Epicurei diuinam providentiam adimere conantur Aristoteli,	180
Epicurei	

INDEX.

Epicurei perforatis doliis comparantur,	119
Epicureorum cæcitas,	17. 138
Epicureorum conditio,	9
Epicureorum dementia,	197
Epicureorum Deus, campi Elysi siue paradysus,	71
Epicureorum mores,	94. 119
Epicureorum oculi,	258
Epicureorum vita impudentia,	17. 45. 89

F

F ACIES anima peccatricis quæ sit,	205
Faciei animæ ornatus,	255
Facultas animi quid sit,	176
Fati ratio secundum Plat. & Arist.	178
Fides hominis debet esse negotiosa,	253. 267
Felix & beatus qui sit, iuxta Plat. sententiam,	62
Filius Dei in dignitatibus ministerij, ministraciones diuidit,	264
Filij Dei seu verbi diuini nomina,	12
Fornicationis spiritus quomodo grassatur in homine,	231
Fortes qui,	78

G

G ALENUS Dei sapientiam, virtutem & bonitatem admiratur in corporis humani officio,	56
Galenus super immortalitate animæ sententia,	58. 59
Galenus superstitio,	ibidem
Galenus inconstantia,	ibidem.
Genæ sponse cur dicuntur turturibus similes,	257
Gratum Deo esse qui secundum mentem operatur, eamque colit,	84

INDEX.

H

H ierusalem & Samaria cur meretrices dictæ,	215
Hierusalem cur menstruis polluta dicitur,	219
Hippocrates & Galenus de animi immortalitate inconstanter sunt loquuti,	51
Hippocrates & Galenus de animi ratione parum fuerunt solliciti,	51
Hippocrates idē videtur sentire cum Lucretio in ratione animæ,	56
Homerum, pulchrum & honestum in vno Vlysse quasiuissē,	92
Homo Dei genus,	11
Homo ex vita & luce compositus est secundum Trismegist.	34
Homo mortalis Deus,	42
Homo statim suæ creationis initio spiritus sanctificatione exornatus,	249
Hominis dignitas ex Basl. Mag.	245. 246
Hominis diuina excellentissimaque natura,	42
Hominis elogium, ex Dauide,	45
Hominem bonum & iustum à Deo non negligi,	83
Hominem cum Deo cognationem habere,	40
Hominem per iustitiam similem Deo fieri,	62
Hominem suoapte ingenio turpe execrari, pulchro verò delectari,	3

I

I Amblichi sententia de futuris animorum pœnis vel præmiis post mortem,	195
Ignorantiæ coniuncta est impietas,	111

Ignoran-

INDEX.

Ignorantiæ improbitatem vocat Trismegist.	112
Ignorantiæ malum,	112
Ignorantia quid faciat in homine,	ibidem
In Alexandrum Aphrodisæum,	176
Impiorum animis, quæ supplicia assignentur,	37. 44
Impiorum hominum misera conditio,	167
In Aueroem,	ibidem
In lasciuos poetas huius seculi,	198
In Bessarionem Cardinalem Nicenum,	183
In Ciceronem,	18
In Galenum,	59
In eos qui peccati causam, corpus esse asserunt,	221
In Epicureos & atheos homines huius seculi,	16. 94.
195. 220. 230.	
In quendam recentiore Aristot. interpretem,	176
In quosdam huius seculi Philosophastros,	23. 29
Intellectus primi descriptio ex Plato.	148
Intemperantia quid faciat in homine,	196
Intemperantis hominis misera conditio,	119
In Themistium,	23
In Theodoritum Cyren. Episcopum,	ibidem
Iustitia causa pulchritudinis, quæ & pulchra quoque dicitur,	62
Iustitiam & sapientiam in primis colendas censet Platon,	124
Iustitia & iniustitia nihil à salubribus & insalubribus differunt,	125
Iustitia maximum animi ornamentum,	79

I iij

INDEX.

L aus Horatij poetæ,	198
Laus Satyricorum poetarum,	198
Legis imperium, Dei imperium esse,	170
Lepra inueterata quàm exitialis sit,	226
Lepræ nomine peccatum omne significari,	229
Lepram omnem animi, verbo Dei sanari, seriâque penitentia,	234
Leprarum varia species,	224
Locus malorum animorum & penæ,	130
Locus piorum animorum & præmia,	131
Locum per amicum piis repositum, impiis vero ἀπίστου καὶ ἀορατοῦ, ut inquit Plutarch.	88
Lucretij carmen super animi ratione,	56
Lumine diuino intellectuales naturas in primis illustrari,	224

M

M ateria & corpus quot impedimenta afferant anime,	1.50
Mens Deus quid in piis purisque mentibus operetur,	35
Mens quid faciat in impuris impiisque animis,	36
Mens separabilis in permixta & impassibilis,	11. 21
Mens verbum Dei suo spiritu nos regenerauit,	67
Mens vita & natura hominem peperit similem sibi,	14
Mentem Deum, solis puris religiosisque animis adesse,	35
Mentem exornare omnia,	66
Menstruum in sacris quid significet,	220
Mercurius Trismegistus quo tempore natus fuerit & si ruerit,	32
Mercurius cur dicatur Trismegist.	32

INDEX.

Morbus anima impietas & prauitas,	116
Morbus inueteratus anima quid sit,	223
Mosaicis scriptis aduersatur Galenus,	59
Multitudinem primum vitandam, ei qui uolet uniuersino coniungi,	144
Mutatio quæ in hominis corpore & animo fit,	155

N

N atura, ars & instrumentum summi Dei,	87
Natura hominis quid rationis vi perficiat,	5
Natura mutatione indigens, nec simplex est nec recta,	154
Naturæ vitium, naturalium priuatio, temperantiæque defectus,	223
Naturæ duæ in homine, & indiuisibiles,	12
Nobilitas gentilitia vnde profecta,	8
Nobilitas christiana quibus rebus debeat illustrari,	8
Notham & spuriam, siue peregrinam formam superinductam in peccatoris anima,	206.
Noxæ primigeniæ causam ignorasse philosophos,	2

O

O doratus anime,	260
Odor vitæ æternæ Christus Iesus	ibidem
Oenomaus falso accusat Aristotelem,	181
Oraculum mirabile Mercuri. de Trinitate & Trinitatis vnitatem,	32
Ornamenta piæ animæ, dotes spiritus sancti,	264
Orthodoxi patres longè melius quam gentiles Philosophi, pulchritudinem animi intellexerunt,	236

P

P armenidem & Melissum quare reprehendit Aristotel.	169
Partem illam animæ in qua voluptates sunt, dolio perforato rectè comparari,	117
Pater operationes in eos qui digni sunt, diuidit,	264
Plato cur animas impiorum in brutorum corpora abire confluxerit,	132
Paulus non se iam viuere, sed amatum in se, asserit,	233
Peccatum animæ nigredinem inducere dicitur,	214
Peccatum coccino comparat Esaias,	ibidem
Peccati, & impietatis origo ignorantia est,	111
Peccatum deformitatem animi putat Trismegist.	1.1
Perturbationes animi explicat Aristotel.	176
Pestilentes qui sunt,	231
Pietas cognitioni Dei coniuncta, ad Deum nos ducit,	39
Piis loca amœna & premia assignat Plato,	68
Principatus appetitio insita homini,	6
Piorum animos in cælis collocat Pythag.	70
Pius nemo esse potest sine charitate,	93
Philo quid de Dei imagine scripserit,	249
Philosophi plerâque fidei Christianæ cõsona dixerunt,	17
Philosophi plurimum dignitatis tribuunt animo, quando eum ad animam vniuersi rediturum dicunt,	27
Philosophis nihil profuit cognitio Dei,	9
Poeta vitia omnia, id est, animi deformitatem ingeniosè expresserunt,	198
Plotini Philosophiam valde congruentem esse Christianæ Philosophiæ,	77

Primige-

Primigeniæ noxæ causam subodorari videtur Merc.	104
Providentiæ materia tractatur,	180. 181
Prudentiæ materia tractatur,	182. 184
Prudentia maxima, nosse seipsum,	121
Pulchrum bonumque dicitur quod pulchri bonique est particeps,	61
Pulchrum pulchro fieri, id est, pulchri præsentia ac accessione,	2
Pulchrum quid faciat secundum Plato.	65
Pulchri descriptio ex Plat.	126
Pulchri omnes secundum naturam sumus, debiles facti propter peccatum,	253
Pulchritudo Dei quid dicatur,	241
Pulchritudo hominis quibus modis à sibi contrariis facta tecta conseruari poterit,	35
Pulchritudo naturalis quomodo affulgeat animis,	74
Pulchritudo vera animi,	39. 256
Pulchritudinem & speciem boni quomodo discere & intelligere poterimus,	78
Pythagoras quid censet de animo,	18. 19

Q

Q uam pulchritudinē habuerit animus statim creationis suæ initio,	244
Quæ institutio nos similes reddit Deo secundum Xenophontem,	93
Quid beluis à natura tributum,	3
Quid de hominis regeneratione scribat Mercur.	107
Quid sit hominem creatum esse ad imaginem Dei,	244
Quid faciendum vnicuique consulat Plato,	121
Quid per vestem nuptialem intelligat scriptura,	267

INDEX.

Quibus modis omnes vnū sumus in Christo et Deo.	280
Quibus vnusquisque se assuefacere debeat, vt sapiēs iudicetur,	101
Qui sceleratissimus habendus,	159
Qui turpissimus,	ibidem.
Quorum animis delectatur Deus,	86
Quo animo erga voluptates esse debeamus,	137
Quomodo animus conuertatur ad intellectum,	73
Quomodo anima fieri poterit similis Deo,	277

R

Radij pulchritudinis Dei,	86
Ratio animæ facies dicitur,	254
Rationis vis quanta sit, quando perdominatur in animo,	7, 118
Rectus esse qui dici debeat,	211
Regenerationis mysterium intellexisse videtur Merc.	106
Regenerationē quibus verbis exprimit Merc.	ibidem.

S

Salus vnica homini, Dei cognitio,	39
Sapientia aut scientia vnitatis contemplatrix, omnis contemplationis finis est,	92
Sapientiæ iucundissimam & suauissimam actionem existimat Aristoteles,	80
Sapienter eos viuere qui congruēter naturæ viuunt,	23
Sapiens maxime beatus est,	81
Sapientem esse suppeditari diuina quadam vi iis qui vere sunt beati,	81
Semen Dei,	113

Semen

INDEX.

Semen Diaboli,	ibidem.
Semina Dei pauca,	ibidem
Sensuum animæ perfectio,	260
Spiritus sanctus animatio mundi & viuificatio,	27
Spiritus sanctus quibus nominibus ab illustribus philosophis vocetur,	26
Spiritus sancti virtus & operatio ex Trismegist.	27
Socrates putat animam simulatque in corpus illapsa est, rerum omnium obliuisci,	105
Sol iustitia longe aliter infuscat atque sol hic visibilis,	212
Solus Christus nouus homo, nouos nos facere potuit spiritu suo,	251
Somnia intemperantium hominum,	121
Somnia temperantium,	ibidem.
Sponsa Christi cur colubinos oculos habere dicatur,	258
Substantialem cibum & potum corporis & sanguinis Christi Iesu, vnū nos facere cum Christo & Deo,	262

T

Tartarus impiorum carcer est, vt scribit Plato,	151
Temperans quis,	78
Turpitudine & imbecillitas animi prauitas,	116
Tria sunt quæ sequimur, honestum, vtile, iucundum,	137
Tria sunt quæ declinamus, turpe, inutile, inhonestū,	137
Timæus quem sequutus est Plato, cur animos impiorum in brutorum corpora abire confinxerit,	13
Tribus modis nos vnū fieri in Christo,	282

INDEX.

V

V erbum diuinum animæ character est,	11
Veri inuestigatio hominis propria,	6
Vestem auream sponsæ suæ texuit Christus in baptis- mate,	266
Vitij omnium fons, dolor & voluptas,	116
Vitiorum omnium causa est ignorantia,	120
Viro pio, nec viuo nec mortuo mali quicquam accidere posse,	194
Virtus quid,	176
Virtus moris in quibus consistit,	165
Virtus circa quæ versatur,	156
Virtus, ipsa quæ in primis sapiëntia, in optima beatitudi- nis parte ponuntur,	87
Virtus nos Deo similes reddit,	72
Virtus maxima animi pulchritudo est,	90
Virtus, sanitas, & pulchritudo animi ac robustus vi- gor,	125
Virtutis & voluptatis certamen apud Syllium Itali- cum,	97
Virtutis & prauitatis certamen apud Xenophontem ex Prodico,	ibidem.
Virtutis finis, est Deo frui, ad quem finem nos ducit ani- mi puritas,	73
Virtute nihil in re omnî præclarior,	77
Virtutibus exemplaribus animum reformari putat Plo- tinus,	73
Virtutes inter pulchra, sicut vitia inter turpia collo- cat	

INDEX.

cat Aristotel.	78
Virtutes omnes, prudentias vocabat Socrates,	164
Vita beata quæ sit secundum Aristot.	165
Voluptas nobis congenita atque vnà nobiscum edu- cata est,	138
Vox animi impij, rauca & insuavis,	230
Vnde faciei animæ pulchritudo,	256
Vnitatem maximè amplectendam esse,	146
Vnum corpus omnes sumus in Christo,	279
Vt dolorum alij boni, alij mali sunt, ita & voluptatum alias bonas, alias malas vnà cum Platone esse vult Aristoteles,	117. 118.

FINIS.

ERRATA IN LATINIS DI-
ctionibus sic corrigito.

Pag. 19. lin. 20. & 21. ceu pro seu. 21. 17. seipsum. 45. 20.
dele ab & 21. neque dissentientia. 51. 9. spectat. 57. 21. affir-
mat. 125. 21. post concludit lege Plato. 118. 12. subiciunt
impellentque. 124. 9. & sanctissimi quique. 100. 7. qua
pro que.

ERRATA IN GRAECIS
dictionibus.

Pag. 19. lin. 18. καὶ συμφυοῦς. 23. 6. ἐκ τούτων. 26. 7. ἡλι-
τάρχην καὶ μύσταγωγόν. 27. 4. βασιζόν. 6 ὑπάρχεν. 34. 22.
ἑαυτοῦ. 35. 21. συνέργήματα. 22. προσπίπτοντα. 37. 25. πῶ
pro τῶ. 42. 4. διὸ pro διὰ. 47. 23. πῶσι. 78. 8. μὲν ἔτι
παρεπόμψα. 80. 22. ἑπιμαλουμύοις. 89. 19. παρὰ γένυ-
το. 21. θεοσεβεία. 109. 20. ἀπώστατο. 101. 5. πρᾶξι δὲ αἰσθη-
7. Ἀμῶνα. 25. θυμοῦ ἔτι δ'. 119. 11. ὅπερ ἔτι τοῦ. 120. 14.
λεγομένων. 124. 13. ἐπιθυμιῶν. 126. 18. εἰπερ. 131. κατὰ φε-
μύοις. 139. 3. γέναιον, κατὰ φηφυσάμβου. 160. 16. διὰ λόγ-
163. 2. πῶς. 3. σωφρονικοί καὶ ἀνδρείοι, τὰλλα. 173. 5. οὐδέ
λεχία. 174. 19. ἀδελέχια. 175. 13. οὐ. 14 χωριθεῖς. 22.
dele τοῦ. 167. 9. ἑαυτοῖς. πύργοι. 207. 20. δ' ὀκείων.

Si qui fortassis alij accentus vel spiritus in ipsa Graecarum di-
ctionum, quae hic plurimae sunt, compositione & excisione pra-
termissi, aut male collocati fuerint: id ipsum eo facilius aequi boni-
que consulturum lectorem prudentem putauerim: quod notius illi est,
vix aliter unquam factum, neque fieri posse: ut iam nihil mirum vi-
deri audeat, si eiusmodi errata tam accurata ambitiosaque mo-
datione plerisque indigna videantur.